

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

**«ΔΔΠΜΣ Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και
Αυτοδιοίκηση»**

**«Κοινωνικά Δικαιώματα στην Παιδική Ηλικία: Ο ρόλος της
προσχολικής εκπαίδευσης σε επίπεδο ΓΑ - το παράδειγμα του Δ.
Κηφισιάς.»**

Όνοματεπώνυμο: Μαρία Περάκη

Επιβλέπων Καθηγητής: Δημήτρης Βενιέρης

Κόρινθος, Δεκέμβριος 2023

University of the Peloponnese
Faculty of Social and International Sciences
Department of Political Science and International
Relations

**«Master Program in Local and Regional Development and
Local Government»**

**«Social Rights in Childhood: The role of preschool education at
municipality level - the example of D. Kifisias»**

Name: Maria Peraki

Supervisor Professor: Dimitris Venieris

Corinth, December 2023

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Με την παρούσα δήλωση:

1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.
2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη της συγγραφέως και ο επιβλέπων, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Η δηλούσα

Μαρία Περάκη

Στη μνήμη του πατέρα μου Ανδρέα

Ευχαριστίες

Ολοκληρώνοντας την μεταπτυχιακή διπλωματική μου εργασία θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς τον επιβλέποντα Καθηγητή μου, κ. Δημήτρη Βενιέρη, για την υπομονή του και την πολύτιμη καθοδήγηση κατά την εκπόνηση της εργασίας αλλά και για το γεγονός ότι για εμένα οι διαλέξεις του αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης της συγκεκριμένης εργασίας.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την μητέρα μου Σταυρούλα για την στήριξη και συμπαράσταση της σε όλη μου την προσπάθεια απόκτησης του μεταπτυχιακού διπλώματος και ιδίως τον σύζυγο μου Θανάση και το γιο μου Γιάννη για την τεράστια υπομονή τους.

Τέλος, δεν θα μπορούσα να μην ευχαριστήσω τις συναδέλφους μου Ειρήνη και Αλεξάνδρα που μου συμπαραστάθηκαν και με ενθάρρυναν σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα κοινωνικά δικαιώματα ερείδονται σε πεδία Κοινωνικής Πολιτικής που αποκρυσταλλώνουν τις βασικές κοινωνικές ανάγκες κάθε κοινωνίας με βάση τις αρχές και τις αξίες της. Διεθνείς, ευρωπαϊκές και εθνικές στρατηγικές εξελικτικά ανακατευθύνονται σε μια πορεία διασφάλισης τους αλλά το διακύβευμα της δίκαιης, αποτελεσματικής και ορθολογικής Κοινωνικής Πολιτικής παραμένει εγκλωβισμένο σε ανεπαρκείς πολιτικές και στο έλλειμα αξιακού οπλοστασίου που καθιστά τις κοινωνίες και ιδίως την ελληνική ατομοκεντρική.

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η διερεύνηση της έννοιας και του ρόλου των κοινωνικών δικαιωμάτων, η εξέλιξη τους και η σχέση τους με την Κοινωνική Πολιτική και την Οικονομία. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στα παιδικά κοινωνικά δικαιώματα με στόχο την ανάλυση του παιδικού κοινωνικού δικαιώματος της προσχολικής εκπαίδευσης.

Σκοπός της εργασίας είναι η εμβάθυνση στο δικαίωμα της προσχολικής εκπαίδευσης για την ηλικία κάτω των τεσσάρων ετών που έχει αποκλειστικό φορέα άσκησης στην Ελλάδα την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Εξετάζεται το κατά πόσο ο Δημοτικός Παιδικός Σταθμός δύναται να άρει τις κοινωνικές ανισότητες υπό το πρίσμα της προσβασιμότητας και της ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχει, έχοντας ως παράδειγμα τις Δομές του Δήμου Κηφισιάς. Για το σκοπό αυτό, διεξήχθη έρευνα με χρήση ερωτηματολογίων στους γονείς και παιδαγωγούς των Σταθμών του Δ. Κηφισιάς.

ABSTRACT

Social rights are based on areas of Social Policy that crystallize the basic social needs of each society based on its principles and values. International, European and national strategies are evolutionarily redirected to a course of safeguarding them but the stake of fairness, effective and rational Social Policy remains trapped in insufficient policies and in the lack of value arsenal that makes societies and especially the Greek individual.

The subject of this thesis is the investigation of the concept and role of social rights and their relationship with Social Policy and the Economy. Particular emphasis is placed on children's social rights with the aim of analyzing the children's social right of preschool education.

The purpose of the work is to deepen the right to pre-school education for the age of less than four, which has the exclusive exercise body in Greece, the Local Government. It is examined whether the Municipal Kindergarten can remove social inequalities in the light of the accessibility and quality of the services it provides, having as an example the Structures of the Municipality. For this purpose, research is carried out using questionnaires to the parents and educators of the Kindergartens of D.Kifissias.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ.13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Κοινωνικά Δικαιώματα.....	σελ.16
1.1 Η ιστορική πορεία των Δικαιωμάτων.....	σελ.16
1.2 Η έννοια των κοινωνικών Δικαιωμάτων.....	σελ.17
1.2.1 Τα κοινωνικά δικαιώματα την περίοδο 1945-1975.....	σελ.17
1.2.2 Τα κοινωνικά δικαιώματα την περίοδο 1975-2000.....	σελ.19
1.2.3 Τα κοινωνικά δικαιώματα από το 2000 έως σήμερα-η ανάδειξη του σύγχρονου «κοινωνικού κράτους».....	σελ.19
1.3 Ο Ρόλος των Κοινωνικών Δικαιωμάτων	σελ.21
1.4 Η σχέση των Κοινωνικών Δικαιωμάτων με την Κοινωνική Πολιτική και την Οικονομία.....	σελ.22
1.4.1 Η κοινωνική Πολιτική της οικονομικής κρίσης.....	σελ.23
1.4.2 Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην άσκηση Κοινωνικής Πολιτικής.....	σελ.24
1.5 Η θέσπιση παιδικού δικαιώματος.....	σελ.25
1.5.1 Η ιδιαιτερότητα της παιδικής ηλικίας.....	σελ.25

1.5.2 Διακηρύξεις παιδικών δικαιωμάτων: προστασία υπό το πρίσμα της θυματοποίησης.....σελ.26
1.5.3 Η αλλαγή αντίληψης για τα δικαιώματα του παιδιού.....σελ.28
1.6 Το κοινωνικό παιδικό δικαίωμα.....σελ.30
1.6.1 Ευρωπαϊκή και εθνική στρατηγική 2021-2027.....σελ.30
1.6.2 Αποτίμηση στρατηγικών.....σελ.32

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΤΑ και Κοινωνικό Δικαίωμα Προσχολικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα.σελ.34

2.1 Το δικαίωμα στην προσχολική εκπαίδευσησελ.34
2.1.1 Το ελληνικό μοντέλο ΠΕΦ.....σελ.34
2.1.2 Η λειτουργία των Δημοτικών Δομών ΠΕΦ-στατιστικά δεδομένα φοίτησης.....σελ.36
2.2 Προσβασιμότητα δομών προσχολικής εκπαίδευσης.....σελ.38
2.2.1 Η ελληνική πραγματικότητα και ο ρόλος της οικογένειας.....σελ.38
2.2.2 Εμπόδια πρόσβασης σε Δομές ΠΕΦ.....σελ.39
2.2.3 Το Πρόγραμμα «Προώθηση και υποστήριξη παιδιών για την ένταξή τους στην προσχολική εκπαίδευση καθώς και για τη πρόσβαση παιδιών σχολικής ηλικίας, εφήβων και ατόμων με αναπηρία, σε υπηρεσίες δημιουργικής απασχόλησης».....σελ.41

2.2.4	Συμπέρασμα.....σελ.43
2.3	Ποιότητα δομών προσχολικής εκπαίδευσης.....σελ.43
2.3.1	Εισαγωγή.....σελ.43
2.3.2	Δομικά χαρακτηριστικά ποιότητας ελληνικών δομών.....σελ.44
2.3.2.1	Υλικοί πόροι.....σελ.45
2.3.2.2	Ανθρώπινοι πόροι.....σελ.46
2.3.3	Δυναμικά χαρακτηριστικά ποιότητας των ελληνικών Δομών.....σελ.47
2.3.3.1	Παιδαγωγικό πρόγραμμα.....σελ.47
2.3.3.2	Αξιολόγηση υλικών πόρων και παιδαγωγικού προγράμματος.....σελ.48
2.3.3.3	Συνεργασία προσωπικού-γονέων.....σελ.49
2.4	Αποτίμηση ελληνικής ποιότητας Δομών ΠΕΦ.....σελ.49
2.5	Η διασύνδεση ΠΕΦ με την αγορά εργασίας και το πρόγραμμα «ΚΥΨΕΛΗ».....σελ.50
2.5.1	ΠΕΦ και αγορά εργασίας.....σελ.50
2.5.2	Το Πρόγραμμα ΚΥΨΕΛΗ.....σελ.51
2.6	Συμπέρασμα.....σελ.53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Μεθοδολογία και αποτελέσματα έρευνας.....σελ.54
3.1 Σκοπός έρευνας.....σελ.54
3.2 Ερευνητικά εργαλεία- Πληθυσμός στόχος-Συμμετέχοντες.....σελ.55
3.3 Ανάλυση αποτελεσμάτων.....σελ.56
3.3.1 Ερωτηματολόγια γονέων.....σελ.56
3.3.2 Ερωτηματολόγια παιδαγωγών.....σελ.68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:Συμπεράσματα.....σελ.84
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....σελ.105
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α Ερωτηματολόγιο προς γονείς.....σελ.112
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β Ερωτηματολόγιο προς παιδαγωγούςσελ.121

Κατάλογος Πινάκων

2.3.1. Τα θέματα της κλίμακας ECERS-R.....σελ.92
2.3.2 Τα θέματα της κλίμακας ITERS-R.....σελ.93
2.4.1 Πτυχές προγράμματος « Κυψέλη».....σελ.94
3.2.1 Απονομή voucher Δήμος Κηφισιάς.....σελ.100

Κατάλογος Διαγραμμάτων

1.5.1 Παιδιά σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, 2022.....σελ.101
2.1.1 Ποσοστό και αριθμός παιδιών που βρίσκονται εκτός της επίσημης φροντίδας παιδιών ανά περιφέρεια, 2020.....σελ.102
2.3.1 Πλαίσιο ποιότητας της ΕΕ για την προσχολική αγωγή και φροντίδα.....σελ.103
2.3.2 Επίκεντρο της εξωτερικής αξιολόγησης των δομών ΠΕΦ για παιδιά κάτω των 3 ετών 2019.....σελ.104

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα παιδικά δικαιώματα υπάγονται στα ανθρώπινα δικαιώματα. Η κατοχύρωση των ανθρώπινων δικαιωμάτων όπως απεικονίζονται σήμερα ενέχει μια μακράιωνη ιστορία διεκδικήσεων σε καιρούς μη μενετούς για πραγμάτωση των ύψιστων αξιών της ελευθερίας και της ισότητας. Η κάλυψη των βασικών αναγκών των ανθρώπων πάντα ήταν και είναι συνυφασμένη με το πολιτικό-κοινωνικό-οικονομικό «γίγνεσθαι» και ως εκ τούτου στη διαδρομή του χρόνου πρώτα εμφανίζονται τα αστικά, έπειτα τα πολιτικά και εν συνεχεία τα κοινωνικά δικαιώματα.

Τα κοινωνικά δικαιώματα θεμελιώνονται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, εξελίσσονται με τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη και επαναπροσδιορίζονται με τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων. Τα παιδικά δικαιώματα όπως κατοχυρώνονται μέσα από διεθνή κείμενα, εξελίσσονται ταυτόχρονα με την αποποίηση της θεώρησης ότι τα παιδιά είναι παθητικοί αποδέκτες δικαιωμάτων και την αναγνώριση ότι είναι αυτόνομα υποκείμενα δικαιωμάτων εγγενών στην παιδική φύση. Στους κυρίαρχους άξονες των ανθρώπινων αλλά και των παιδικών κοινωνικών δικαιωμάτων κατατάσσονται η ίση και καθολική πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας - ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, σε δομές εκπαίδευσης και στην αγορά εργασίας για την επίτευξη των οποίων επιβάλλονται πολιτικές αναδιανομής πόρων ώστε να πραγματοποιηθεί η κοινωνική ευημερία υπό το πλέγμα της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Η καταστρατήγηση των κοινωνικών δικαιωμάτων και η αποδιοργάνωση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας ως επακόλουθα της οικονομικής κρίσης και της παγκόσμιας πανδημίας επιτάσσουν την

αναθεώρηση του πλαισίου άσκησης Κοινωνικής Πολιτικής. Η ευρωπαϊκή και η ελληνική κοινωνία, αξιώνουν πλέον μια Κοινωνική Πολιτική, που θα διασφαλίσει τα βασικά κοινωνικά δικαιώματα και θα συνθέσει το ατομικό με το συλλογικό όφελος προωθώντας δικαιότερα την κατανομή της κοινωνικής ευημερίας. Σε αυτό τον προσανατολισμό οφείλουν οι εμπλεκόμενοι φορείς να συνδράμουν ουσιαστικά πραγματοποιώντας κατάλληλους κοινωνικούς σχεδιασμούς στα πλαίσια μιας επαρκούς, ποιοτικής και αποτελεσματικής διοίκησης των Κοινωνικών Υπηρεσιών.

Με γνώμονα τα ανωτέρω, στο πρώτο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους της εργασίας, σκιαγραφείται η έννοια και ο ρόλος των κοινωνικών δικαιωμάτων και αναδεικνύεται η σύνδεση αυτών με την Κοινωνική Πολιτική και την Οικονομία. Λόγω της εγγύτητας στον πολίτη αναδύεται ο διευρυμένος ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ως αρμόδιος φορέας άσκησης Κοινωνικής Πολιτικής. Έπειτα μελετάται ειδικότερα η παιδική ηλικία και επιχειρείται μια προσέγγιση της εξέλιξης των θεμελιωδών παιδικών δικαιωμάτων με βάση την αλλαγή της αντίληψης για τα παιδιά ως ενεργητικών συμμετεχόντων στη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους.

Στο δεύτερο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους, ανιχνεύεται το βασικό κοινωνικό δικαίωμα της προσχολικής εκπαίδευσης στη Ελλάδα. Η έννοια της δημόσιας προσχολικής εκπαίδευσης νοείται αποκλειστικά ως παροχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Στη συνέχεια μελετάται η καταστρατήγηση του δικαιώματος του παιδιού ηλικίας κάτω των 4 ετών σε προσχολική αγωγή με όρους προσβασιμότητας και ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών ενώ επιχειρείται μια σκιαγράφηση της έννοιας της «ποιοτικής προσχολικής υπηρεσίας». Τέλος, αναδύεται το Πρόγραμμα «Κυψέλη» ως η αποδοτικότερη κρατική επένδυση στην παιδεία των μικρών παιδιών.

Στο τρίτο κεφάλαιο που αποτελεί και το ερευνητικό μέρος, επιλέχθηκε ως μελέτη περίπτωσης ο Δήμος Κηφισιάς. Ειδικότερα, διερευνάται το κατά πόσο οι Παιδικοί – Βρεφικοί – Βρεφονηπιακοί Σταθμοί του Δήμου Κηφισιάς λειτουργούν ως κέντρα προάσπισης του κοινωνικού δικαιώματος της προσχολικής εκπαίδευσης με άξονες την πρόσβαση στις Δομές και την παροχή ποιοτικής προσχολικής εκπαίδευσης. Επιλέχθηκε η ποσοτική έρευνα μέσω ερωτηματολογίων που απεστάλησαν σε παιδαγωγούς και γονείς των Δομών του Δήμου Κηφισιάς προκειμένου να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα και από την οπτική γωνία των παιδαγωγών προσχολικής εκπαίδευσης και από των γονέων των φιλοξενούμενων βρεφών και νηπίων.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της εργασίας, τα οποία πηγάζουν από τις βιβλιογραφικές αναφορές και έρευνα πεδίου στον Δήμο Κηφισιάς και στο τέλος παρατίθενται οι βιβλιογραφικές αναφορές, οι ηλεκτρονικές διευθύνσεις απ' τις οποίες αντλήθηκε το υλικό για την τεκμηρίωση της εργασίας, παραρτήματα με τα ερωτηματολόγια της έρευνας, πίνακες και διαγράμματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

1.1 Η ιστορική πορεία των Δικαιωμάτων

Η αναγνώριση της αξίας κάθε ανθρώπινου όντος του πλανήτη καταδεικνύεται από τα δικαιώματα που περιφρουρούν την ζωή και την αξιοπρέπεια του. Το ανθρώπινο γένος δοκιμάστηκε σε μια πολυετή αιματηρή ιστορική πορεία προκειμένου να αποκτήσει εξελικτικά αναφαίρετα καθολικά δικαιώματα ικανά να προσδιορίζουν την ύπαρξη του και να προστατεύουν τις ελευθερίες του σε ένα δημοκρατικό και δίκαιο σύστημα αξιών, σεβαστό και αποδεκτό σε διεθνές και οικουμενικό επίπεδο. Τα θεμελιώδη अपαράβατα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα του ανθρώπου, σύμφωνα με τον Γερμανό νομικό G.Jellinek διακρίνονται ως προς τη νομική φύση τους, το status τους, σε ατομικά-αστικά (status negativus), πολιτικά (status activus) και κοινωνικά (status positivus) (Ακριβοπούλου, X., & Ανθόπουλος, X, 2015) και προέκυψαν με χρονολογική σειρά ως μια ακολουθία συνοχής και συνεκτικότητας καθώς η μία φύση σηματοδοτούσε την επόμενη. Η εξελικτική πορεία των ανθρώπινων διεκδικήσεων τροχοδρόμησε την ανάδειξη των ατομικών δικαιωμάτων το 18^ο αιώνα, των πολιτικών το 19^ο αιώνα και των κοινωνικών τον 20^ο αιώνα (Βενιέρης, 2015), με σκοπό την περιφρούρηση αντίστοιχα της ατομικής προσωπικής ελευθερίας, της δημοκρατίας και της δικαιοσύνης.

1.2 Η έννοια των κοινωνικών δικαιωμάτων

Τα κοινωνικά δικαιώματα ως ανθρώπινη ανάγκη αναδείχθηκαν από τα μέσα του 19ου αιώνα. Η εκβιομηχάνιση της κοινωνίας από τους ολίγους ισχυρούς οδήγησε στην εκμετάλλευση του εργατικού δυναμικού και πυροδότησε την εμφάνιση σοσιαλιστικών θεωριών και κινημάτων με σκοπό την κατοχύρωση εργασιακών και ασφαλιστικών δικαιωμάτων. Ως εκ τούτου, τα εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματα λαμβάνουν υπόσταση ως κοινωνικά δικαιώματα έπειτα από ταξική πάλη και εργατικούς αγώνες ενάντια στην παιδική εργασία και στην εξαθλίωση των εργατών των βιομηχανιών. Ωστόσο, ως έννοια, τα κοινωνικά δικαιώματα θεσμοθετήθηκαν τον 20^ο αιώνα, γεγονός που συμπίπτει χρονικά με την εγκαθίδρυση του κράτους ευημερίας μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο στη Δυτική Ευρώπη (Βενιέρης, 2015) και τη λήξη των θηριωδιών που έλαβαν χώρα την περίοδο του Ολοκαυτώματος.

1.2.1 Τα κοινωνικά δικαιώματα στην περίοδο 1945-1975

Τη μεταπολεμική περίοδο η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου το 1948 καθώς και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου το 1950¹ απηχούν την απόλυτη ανάγκη συνταγματικής κατοχύρωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από όλα τα έθνη καθώς και της θέσπισης φορέων που εγγυώνται τη θωράκιση αυτών ενάντια σε παραβιάσεις. Τα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα του ανθρώπου για ελευθερία, ισότητα, προστασία και εργασία² τα οποία συνιστούν τον θεματοφύλακα της αξιοπρεπούς διαβίωσης μετουσιώνονται σε κεκτημένα στο πλαίσιο της διεθνούς κοινότητας.

¹ Σύμβαση της Ρώμης

² βλ. άρθρα 2,3,4,22 Οικουμενικής Διακήρυξης

Στην ουσία με τα κείμενα αυτά γεννάται και εγγράφως η έννοια του κράτους ευημερίας, στο πλαίσιο του οποίου ο άνθρωπος αποκτά καθολικά για πρώτη φορά δικαιώματα που απεμπολούν διακρίσεις και ανισότητες. Εν συνεχεία, η εξέλιξη του κράτους ευημερίας (welfare state) πραγματώνεται με τη διεθνή συνθήκη που υπογράφηκε από τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης το 1961³, ονοματι «Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης». Ο Χάρτης έχει δεσμευτικό χαρακτήρα για τα κράτη με όμοιο πολιτικοκοινωνικό σύνολο και αποτελεί προϋπόθεση για την ενοποίηση τους⁴ (Κρανιδιώτου, 1976). Τα κράτη μέσω οργανωμένων κοινωνικών συστημάτων δεσμεύονται να παρέχουν καθολικά ίσα δικαιώματα για εργασία, υγεία, εκπαίδευση και σύνταξη εξασφαλίζοντας κοινωνική αλληλεγγύη. Πλέον, προστατεύονται διεθνώς τα κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα του ατόμου.

Η μεταπολεμική κοινωνικοπολιτική εξέλιξη των κοινωνιών σηματοδότησε διαφοροποιήσεις στις κοινωνικές ανάγκες κι αυτές με τη σειρά τους μεταφράστηκαν σε συλλογικές διεκδικήσεις νέων διευρυμένων κοινωνικών δικαιωμάτων. Η περίοδος αυτή αναδείχθηκε στην ιστορία ως «χρυσή» τριακονταετία του κράτους ευημερίας (Βενιέρης, 2015) καθώς τα κράτη συμφιλίωσαν σε ικανοποιητικό βαθμό την πολιτική βούληση με την οικονομική άνθηση και την κοινωνική στήριξη.

³ αναθεωρήθηκε το 1999

⁴ <https://doi.org/10.12681/grsr.346> σελ.215-218

1.2.2 Τα κοινωνικά δικαιώματα 1975-2000

Η περίοδος από το 1975 κι έπειτα επιφύλαξε αρνητικές εξελίξεις στην οικονομία, στην αγορά εργασίας, στην κοινωνία και το περιβάλλον. Η οικονομική ύφεση κλόνισε τα δημόσια συστήματα κοινωνικών υπηρεσιών και παροχών με αποτέλεσμα να αποδομούνται σταδιακά τα κεκτημένα δικαιώματα. Η διατήρηση και ενίσχυση του κράτους ευημερίας που ευαγγελίστηκε ο Χάρτης δεν κατέστη εφικτός στόχος στην εποχή της κρίσης που ακολούθησε. Ο Κοινοτικός Χάρτης των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των εργαζομένων τον οποίο ο Jacques Delor χαρακτήρισε «πανηγυρική διακήρυξη κοινωνικών δικαιωμάτων εργατικού δικαίου»⁵, όπως και ο χάρτης Θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁶ απεικονίζουν την αποτυχία του κράτους ευημερίας αφού σκοπός της σύνταξης τους ήταν η κάλυψη του χάσματος ανάμεσα στο θεωρητικό και πρακτικό υπόβαθρο προστασίας των δικαιωμάτων σε μια παρακμάζουσα οικονομική-πολιτική-κοινωνική πορεία.

1.2.3 Τα κοινωνικά δικαιώματα από το 2000 έως σήμερα-η ανάδειξη του σύγχρονου «κοινωνικού κράτους»

Την εικοσαετία που ακολούθησε, η οικονομική και εν συνεχεία η υγειονομική κρίση άγγιξαν όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επιφέροντας υλικές αλλά και κοινωνικές συνέπειες, με κύριες την ανεργία και τη φτωχοποίηση και ως εκ τούτου την επιταχυνόμενη υποβάθμιση των κοινωνικών δικαιωμάτων. Προς επίλυση της κατάστασης εκφράστηκε στην Ευρώπη, η αξίωση για επαναπροσδιορισμό των κοινωνικών αναγκών με όρους διασφάλισης των

⁵ <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/51be16f6-e91d-439d-b4d9-6be041c28122>,

σελ.3-4

⁶ https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_el.pdf

κοινωνικών δικαιωμάτων, μέσα από την διακήρυξη του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων το 2017. Ο Κοινωνικός Πυλώνας αποτελεί το κύριο μέσο επίτευξης του στόχου «ΜΙΑ ΠΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ»⁷ της ευρωπαϊκής πολιτικής συνοχής εντός του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου 2021-2027. Στηρίζεται σε 3 πρωταρχικούς στόχους προς επίτευξη έως το 2030⁸, που αφορούν στην αύξηση του εργαζόμενου ανθρώπινου δυναμικού, στην κατάρτιση και μείωση της φτώχειας και επιπλέον ορίζει 20 δικαιώματα⁹ που εστιάζουν στην Ισότητα ευκαιριών και πρόσβαση στην αγορά εργασίας, στους Δίκαιους όρους εργασίας και στην Κοινωνική προστασία και ένταξη.

Ο Πυλώνας αντανακλά την έννοια του σύγχρονου «κοινωνικού κράτους» που πλέον προσανατολίζεται σε στρατηγικές κοινωνικής επένδυσης στο ανθρώπινο κεφάλαιο με τη σύμπραξη της αγοράς, της ιδιωτικής και εθελοντικής πρωτοβουλίας (Bonoli, 2009). Η στροφή στην εκπαίδευση της παιδικής ηλικίας και η δια βίου κατάρτιση θα δημιουργήσουν νέες δυναμικές στην αγορά εργασίας με βάση την επίτευξη της ισότητας των ευκαιριών για όλους στη βάση της λογικής του «κάλλιον το προλαμβάνειν του θεραπεύειν».

⁷ βλ. ευρωπαϊκό σύμφωνο περιφερειακής ανάπτυξης, social Europe, σελ.10-12

⁸ **1.Τουλάχιστον το 78%** των ατόμων ηλικίας 20 έως 64 ετών θα πρέπει να εργάζεται.

2.Τουλάχιστον το 60% όλων των ενηλίκων θα πρέπει να παρακολουθεί κατάρτιση κάθε χρόνο.

3.Ο αριθμός των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού θα πρέπει να μειωθεί κατά **τουλάχιστον 15 εκατομμύρια**

⁹ Οι είκοσι κυρίαρχες κοινωνικές αρχές μετουσιώθηκαν σε δέσμευση κοινωνικών δικαιωμάτων στο Πόρτο το 2021 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2021/05/08/the-porto-declaration>

1.3 Ο Ρόλος των Κοινωνικών Δικαιωμάτων

Σύμφωνα με τη διάκριση του Karel Vasak τα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αφορούν τα παιδιά, διακρίνονται σε γενιές και ορίζονται ως πρώτης γενιάς τα ατομικά-πολιτικά, δεύτερης τα κοινωνικά-οικονομικά-πολιτιστικά και τρίτης τα συλλογικά ή αλληλεγγύης. Τα δεύτερης γενιάς κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα συνιστούν το έρεισμα της δίκαιης άσκησης των ατομικών δικαιωμάτων μέσω θεσμικών παρεμβάσεων του κράτους (Domaradzki, S.*et al*, 2019), και είναι αυτά που το «κράτος δικαίου» κατοχυρώνει για να θωρακίσει τις ατομικές ελευθερίες και να καταπολεμήσει τις ανισότητες. Η ένταξη κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων στην ίδια γενιά από τον Vasak ενδεχομένως αντικατοπτρίζει την αμοιβαία εξάρτηση τους από την Οικονομία και την αγορά, καθώς η βιωσιμότητα αυτών των δικαιωμάτων εξαρτάται από τους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης κάθε κράτους.

Λεπτομερέστερα, σύμφωνα με τον Κοντιάδη (1996) η λειτουργία των κοινωνικών δικαιωμάτων συνίσταται στον επανορθωτικό, αναδιανεμητικό και οικονομικό χαρακτήρα τους. Ο ρόλος των κοινωνικών δικαιωμάτων συνοψίζεται στην παροχή αγαθών ή υπηρεσιών από το κράτος στους πολίτες με κριτήριο την κοινωνική δικαιοσύνη και θεμέλιο την κοινωνική αλληλεγγύη. Ωστόσο, τα κοινωνικά δικαιώματα είναι τα μόνα που χαρακτηρίζονται « ως μη αγώγιμα, ως μη δηλαδή δικαστικά επιδιώξιμα» αφού προσλαμβάνουν περισσότερο τη μορφή κατευθυντήριων αρχών προς το νομοθέτη για την διασφάλιση της προστασίας συγκεκριμένων θεσμών και δεν είναι άμεσα διεκδικήσιμα από τα άτομα απέναντι στο κράτος (Ακριβοπούλου, Χ., & Ανθόπουλος, Χ. , 2015). Στην ουσία, η κανονιστική πραγμάτωση τους παραπέμπει σε ενέργειες νομοθετικές αλλά προϋποθέτει την ύπαρξη επαρκών

οικονομικών πόρων για να εκπληρωθεί και συνεπώς «τελεί υπό την επιφύλαξη του εφικτού» (Πούλου, 2019).

Η κατοχύρωση των κοινωνικών δικαιωμάτων σαφώς και συναρτάται με την οικονομική ανάπτυξη, εντούτοις, τα κοινωνικά δικαιώματα είναι κάτι πολύ περισσότερο από ανταποδοτικές παροχές ή προνοιακά κεκτημένα. Απηχούν πολιτικές που αποσκοπούν στην διασφάλιση τους με ίσους όρους για όλους. Είναι το θεμέλιο μιας πολιτικής που επιθυμεί να λέγεται κοινωνική και ως εκ τούτου η διερεύνηση του ρόλου τους απαιτεί τη συσχέτιση τους με την έννοια της Κοινωνικής Πολιτικής και της Οικονομίας.

1.4 Η σχέση των Κοινωνικών Δικαιωμάτων με την Κοινωνική Πολιτική και την Οικονομία

Η Κοινωνική Πολιτική και τα Κοινωνικά Δικαιώματα διατελούν σε σχέση ατέρμονης αλληλεπίδρασης, μια σχέση κρίσιμη και καθοριστική για την ευημερία κάθε ανθρώπινου όντος (Βενιέρης, 2015). Στα κοινωνικά δικαιώματα αποκρυσταλλώνονται οι κοινωνικές ανθρώπινες ανάγκες για υγεία, εκπαίδευση, ελάχιστο εισόδημα, προστασία του περιβάλλοντος και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Ανάγκες αυτονόητες, βασικές, ουσιαστικές και γι' αυτό ικανές να πυροδοτούν κοινωνικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις που αναπόφευκτα επιφέρουν οικονομικές επιπτώσεις (Βενιέρης, 2023), οι οποίες με τη σειρά τους μεταφράζονται σε κοινωνικές πολιτικές με ίδιο πρόσημο. Κι αυτό είναι το μειονέκτημα των πολιτικών προάσπισης κοινωνικών δικαιωμάτων , ότι παρ' όλο που προστατεύουν το αξιοπρεπές «ζην» του πολίτη δεν λαμβάνουν τον οικονομικό δίαυλο για να ανθίσουν με αποτέλεσμα οι πολιτικές που εντέλλονται να τα διασφαλίσουν αποδεικνύονται κατώτερες των περιστάσεων. Ως εκ τούτου, τα κοινωνικά δικαιώματα

παραβιάζονται συνεπιδύροντας βαριές, επαίσχυντες συνέπειες στην ποιότητα ζωής του πολίτη και στο κοινωνικό κράτος.

Η σχέση της Κοινωνικής Πολιτικής με την Οικονομία είναι ποιοτικά και ποσοτικά θεμελιώδης, η βιωσιμότητα της οποίας εξαρτάται από το πόσο δικαιότερα ένα σύστημα Κοινωνικής Πολιτικής επιτυγχάνει να επιμερίσει κοινωνικά τα οφέλη της οικονομικής ανάπτυξης. Και τούτο προϋποθέτει ότι η Κοινωνική Πολιτική διεισδύει στο πεδίο της φορολογίας και της αγοράς εργασίας για να χρηματοδοτηθεί αλλά υπό όρους. Απαιτείται εκ μέρους του κράτους η διασφάλιση φορολογικής δικαιοσύνης και ο σεβασμός των εργασιακών δικαιωμάτων και σχέσεων προκειμένου η Κοινωνική Πολιτική να επιφέρει την ισορροπία μεταξύ του ατομικού και του συλλογικού οφέλους και να εγγυηθεί την καθολική διασφάλιση των κοινωνικών δικαιωμάτων.

1.4.1 Η Κοινωνική πολιτική της οικονομικής κρίσης

Μια οικονομία με κοινωνικό πρόσημο αν και αποτελεί το θεματοφύλακα της βέλτιστης επένδυσης στο κοινωνικό και οικονομικό «γίγνεσθαι» δεν έχει ακόμα ωριμάσει ως στρατηγική αντιμετώπισης ανισοτήτων ώστε να καταστεί εφικτός και ρεαλιστικός στόχος. Ιδίως την τελευταία δεκαπενταετία, η δίνη της οικονομικής και υγειονομικής κρίσης συγκεράστηκε με την πολιτική αβελτηρία και εν τέλει τα κοινωνικά δικαιώματα έχασαν την ουσία τους. Η «κοινωνική πολιτική Κρίσης» που επιβλήθηκε αποδόμησε τα κοινωνικά δικαιώματα τα οποία μετατράπηκαν σε προνοιακές εγγυήσεις φτώχειας» (Βενιέρης, 2018), και παρόλο που «η κανονιστική τους δύναμη επιβάλλει στην κυβέρνηση να αναζητήσει διαφορετικές πολιτικές για τη μείωση του δημόσιου χρέους» (Κοντιάδης, 2010), η αναποτελεσματικότητα της κεντρικής διοίκησης να παράσχει ένα πυκνό δίκτυο προστασίας απέναντι στα μέλη της ελληνικής

κοινωνίας μεταφράστηκε σε μετατόπιση της ευθύνης στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Η ΤΑ αναδείχθηκε σε κυρίαρχο Φορέα άσκησης Κοινωνικής Πολιτικής με θεσμικό υπόβαθρο τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων¹⁰, τον «Καλλικράτη» και «Κλεισθένη Ι».

1.4.2 Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην άσκηση Κοινωνικής Πολιτικής

Αναντίρρητα, ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης καθίσταται ιδιαίτερα σημαντικός στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής, προϋποθέτει όμως μια αλληλεπιδραστική στρατηγική σχέση με άξονα τη διαμόρφωση ενός κοινωνικού σχεδιασμού από κοινού με το εθνικό και ενωσιακό επίπεδο και όχι μετακύληση της ευθύνης από το ένα επίπεδο στο άλλο. Το εθνικό σχέδιο άσκησης κοινωνικής πολιτικής κάθε χώρας οφείλει να εναρμονιστεί με το ευρωπαϊκό στη βάση της λογικής της «αλυσίδας κοινωνικής πολιτικής» (ΙΤΑ, 2006) γεγονός που σημαίνει ότι κυριαρχεί «κάθετη, ομογενοποίηση στην άσκηση δημοσίων πολιτικών η οποία συνεπάγεται ότι οι μακροπρόθεσμες στοχεύσεις, οι τομεακές ιεραρχήσεις και οι βασικές προδιαγραφές υλοποίησης χαράσσονται στο ευρύτερο δυνατό πλαίσιο, άρα στο υψηλότερο επίπεδο» (ΙΤΑ, 2006).

Από μια προσεκτικότερη πρακτική θεώρηση κατανοούμε ότι αυτή η «ομογενοποίηση προς τα πάνω» εκ προοιμίου απηχεί την ανισότητα των χωρών να διαμορφώσουν από κοινού πολιτικές (ΙΤΑ, 2006), γεγονός που ερμηνεύεται με άστοχες ανεφάρμοστες πολιτικές σε εθνικό επίπεδο. Κι όταν η κεντρική διοίκηση δεν δύναται να ανταπεξέλθει στους στόχους και στις υποχρεώσεις της, η εμπειρία του διεθνούς και ελληνικού χώρου έχει καταδείξει ότι μετατοπίζεται η ευθύνη και οι αρμοδιότητες στο

¹⁰ άρθρο 75, Ν. 3463/2006

κατώτερο επίπεδο. Συνεπώς, ο ΟΤΑ Α βαθμού που συνιστά τον Φορέα με την πιο στοιχειοθετημένη γνώση των κοινωνικών προβλημάτων λόγω της εγγύτητας του στον πολίτη, καλείται να εναρμονίσει τους εθνικούς στόχους με τις κατευθύνσεις της ευρωπαϊκής ένωσης μέσω κατακερματισμένων, αποσπασματικών κοινωνικών πολιτικών (Κοντιάδης, 2013) και δίχως βέβαια ένα προσυμφωνημένο σχεδιασμό, τις απαραίτητες υποδομές, εξειδικευμένο προσωπικό και τα απαραίτητα κονδύλια.

Ωστόσο, η ανάδειξη του κοινωνικού κράτους απαιτεί συνεργασία Κεντρικής Διοίκησης και Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Χρειάζεται να εφαρμοστεί μια «Στρατηγική Διοίκηση με άξονα το τρίπτυχο ανάλυση, επιλογή, εφαρμογή» (Γεωργόπουλος, 2013) των κοινωνικών υπηρεσιών ώστε να αναδιανεμηθούν τα κοινωνικοοικονομικά αγαθά στη βάση «ορθολογιστικών και μεθοδικών διαδικασιών σχεδιασμού» (Γεωργόπουλος, 2013). Επιβάλλεται μια συντεταγμένη εθνική και τοπική προσπάθεια διαμόρφωσης νέου πλαισίου Κοινωνικής Πολιτικής.

1.5 Η θέσπιση του παιδικού δικαιώματος

1.5.1 Η ιδιαιτερότητα της παιδικής ηλικίας

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να αναλογιστούμε ότι οι αξιώσεις για διασφάλιση καθολικών, απαραβίαστων και εφαρμόσιμων δικαιωμάτων από οποιοδήποτε διοικητικό φορέα -τοπικό, κεντρικό, ευρωπαϊκό- προϋποθέτει την αναγνώριση των ατομικών και συλλογικών αναγκών από τα άτομα και τη γνώση ότι η κάλυψη αυτών είναι απαιτητή ή απαιτητέα από τους αρμόδιους φορείς. Ωστόσο, στην ιστορία της ανθρωπότητας υπάρχει πάντα μία μερίδα πληθυσμού σε κάθε κράτος που δεν έχει επίγνωση των δικαιωμάτων της ούτε καν σαν έννοιες πόσο

μάλλον σαν σχέσεις διεκδικήσεων, κι αυτή δεν είναι άλλη από τα άτομα παιδικής ηλικίας.

Τα παιδικά δικαιώματα δεν διαφέρουν σε τίποτα από τα ανθρώπινα δικαιώματα αφού σύμφωνα με το πρώτο άρθρο της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου «όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και στα δικαιώματα» Ωστόσο, τα παιδιά αδυνατούν να προστατεύσουν και να υπερασπιστούν τόσο τον εαυτό τους όσο και τα δικαιώματα τους. Αυτό οφείλεται στο ότι ανήκουν σε μια ευαίσθητη και ευάλωτη ηλικιακή ομάδα λόγω της ηθικοπνευματικής τους ανωριμότητας. Τα ανθρώπινα δικαιώματα ναι μεν περιλαμβάνουν και τα παιδικά αλλά χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας μέχρι τα παιδιά να ανεξαρτητοποιηθούν και να αυτονομηθούν. Η εξάρτηση τους από άλλους όπως η οικογένεια και το σχολείο απαιτεί ειδική μέριμνα από την πλευρά του κάθε κράτους ώστε να διασφαλιστεί η τήρηση των δικαιωμάτων τους.

1.5.2 Διακηρύξεις παιδικών δικαιωμάτων: προστασία υπό το πρίσμα της θυματοποίησης

Η παραδοχή του ευάλωτου της παιδικής ηλικίας οδήγησε τη διεθνή κοινότητα στην απόφαση να ενισχύσει τα παιδιά με διεθνείς πράξεις που σηματοδοτούν θεσμικές ενέργειες και μέτρα ώστε να εξασφαλιστούν οι συνθήκες που θα επιτρέπουν στα παιδιά να απολαμβάνουν τα δικαιώματα τους, (Κουρσουμπά Λ., 2011). Το πρώτο διεθνές κείμενο που συγκεκριμενοποιεί την αναφορά του στην προστασία των παιδιών συντάχθηκε στον απόηχο του Α' Παγκοσμίου πολέμου και πρόκειται για τη «Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του παιδιού» ή « Διακήρυξη της Γενεύης», η οποία υιοθετήθηκε από την «Κοινωνία των Εθνών» στις 26

Σεπτεμβρίου του 1924¹¹. Στο προοίμιο της Διακήρυξης δηλώνεται ρητά ότι «η ανθρωπότητα οφείλει στο παιδί το καλύτερο που έχει να του δώσει». Οι κοινωνίες οφείλουν να παρέχουν τα αναγκαία αγαθά για τη φυσική και πνευματική ανάπτυξη των παιδιών , προστατεύοντας τα απέναντι σε οποιαδήποτε μειονεκτική κατάσταση ή μορφή εκμετάλλευσης. Επιπροσθέτως η ανατροφή τους που πρέπει να αποσκοπεί στο να τεθεί η ευφύια τους στην υπηρεσία των συνανθρώπων τους.

Διαφαίνεται ότι στη Διακήρυξη δεν αντιμετωπίζονται τα παιδιά «ως νομικά υποκείμενα αλλά ως αντικείμενα παρέμβασης», (Κουρσουμπά Λ., 2011) υπό την έννοια ότι νοούνται ως θύματα των ιστορικών-κοινωνικών-οικονομικών συνθηκών και κατ'έκταση ως αποδέκτες επείγουσας προστασίας από τους ενήλικες όλων των εθνών κι όχι ως αυτόνομες οντότητες που κατέχουν δικαιώματα για την κατοχύρωση των οποίων τα κράτη δεσμεύονται νομικά. Εντούτοις, η συνθήκη της Γενεύης σφυρηλάτησε το δρόμο για την εξέλιξη των παιδικών δικαιωμάτων και δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι η αποδοχή της από την Κοινωνία των Εθνών έθεσε το παιδί στο επίκεντρο του αντικειμένου των διεθνών σχέσεων (D. Marshall, 1999).

Ακολουθώντας την ιστορική πορεία και εξέλιξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα παιδικά δικαιώματα στις 20 Νοεμβρίου του 1959 περιγράφονται σε μια νέα διακήρυξη από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών. Πρόκειται για την Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού¹², μέσω των δέκα αρχών της οποίας γίνεται κοινώς αποδεκτό ότι όλα τα παιδιά λόγω φυσικής και πνευματικής ανωριμότητας δικαιούνται

¹¹ <http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm>

¹² http://users.uoa.gr/~nektar/history/3contemporary/universal_declaration_of_the_rights_of_the_child.htm

φροντίδα, στέγη, τροφή, υγειονομική και κοινωνική περίθαλψη, δωρεάν υποχρεωτική εκπαίδευση, ψυχαγωγία και προστασία από οποιαδήποτε μορφής εκμετάλλευση.

Χωρίς ακόμα να έχει δοθεί ένας ορισμός της παιδικής ηλικίας, έχει αποφασιστεί στη Διακήρυξη ότι το παιδί δεν μπορεί να διεκδικήσει τα δικαιώματά του. Τα παιδιά εξακολουθούν να αντιμετωπίζονται ως ετερόφωτοι πνευματικά ετεροδίατοι άνθρωποι, θύματα του ισχυρού δεσμού τους με τους ενήλικες οι οποίοι καθορίζουν τη μεγιστοποίηση ή ελαχιστοποίηση της άσκησης των δικαιωμάτων τους.

1.5.3 Η αλλαγή αντίληψης για τα δικαιώματα του παιδιού

Την αντίληψη ότι τα παιδιά είναι παθητικοί αποδέκτες δικαιωμάτων λόγω των φιλόανθρωπων αισθημάτων των ενηλίκων θέτει σε αμφισβήτηση και στην ουσία εξοστρακίζει η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (UNCRC), που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ το 1989¹³. Σύμφωνα με τη Σύμβαση αυτή, ως παιδιά ορίζονται όλοι κάτω από το ηλικιακό όριο των 18 ετών ενώ νοούνται ως ανεξάρτητες οντότητες και αναγνωρίζονται ως υποκείμενα δικαιωμάτων τα οποία είναι εγγενή στη φύση τους¹⁴. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού συνιστά το πρώτο παγκόσμιο σύνολο νομικά δεσμευτικών δικαιωμάτων που ισχύουν για όλα τα παιδιά και έχει επικυρωθεί από κάθε χώρα της γης, με εξαίρεση τις Ηνωμένες Πολιτείες. Πρόκειται για την πιο ευρέως επικυρωμένη συμφωνία ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην παγκόσμια ιστορία¹⁵. Τα 54 άρθρα της Σύμβασης

¹³ <https://www.unicef.org/child-rights-convention>

¹⁴ <https://www.unicef.org/greece>, Περισσότερα για την UNICEF, σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού

¹⁵ Στη χώρα μας επικυρώθηκε το 1992 με το Νόμο 2101/92.

καθώς και τα 3 προαιρετικά πρωτόκολλα που ακολούθησαν¹⁶ προσεγγίζουν τα δικαιώματα του παιδιού με κριτήριο την παιδική ελευθερία, ισότητα και ευημερία. Τα δικαιώματα χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: στα Δικαιώματα Προστασίας που θωρακίζουν την προστασία του παιδιού απέναντι σε κάθε είδους διάκριση ή εκμετάλλευση, στα Δικαιώματα Πρόνοιας&Παροχών που διασφαλίζουν το δικαίωμα για υγεία, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και επαρκές βιοτικό επίπεδο και στα Δικαιώματα Συμμετοχής που διασφαλίζουν το δικαίωμα του παιδιού να απολαμβάνει ανάλογα με την ψυχοσωματική ανάπτυξη και ωρίμανση του τα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα όπως ελευθερία σκέψης και λόγου, θρησκείας, ονόματος, ταυτότητας κτλ. (Smith *et al.*, 2000b).

Η παιδική ηλικία πλέον απαγκιστρώνεται από τη θεώρηση της ως προέκταση των ενηλίκων και αφορά μια ομάδα υποκειμένων που βρίσκονται σε ανάπτυξη και χρειάζονται μια ιδιαίτερη προσέγγιση (White, S., 2002). Τα παιδιά νοούνται επιτέλους ως ανεξάρτητες οντότητες που πρέπει να μεγαλώνουν ελεύθερα και απεγκλωβισμένα από τον πλήρη ετεροκαθορισμό των ενηλίκων. Αν και τα δικαιώματα τους ασκούνται από τους γονείς τους ή άλλους ενήλικες, τα παιδιά αποκτούν τη δυνατότητα να λαμβάνουν ισότιμα μέρος στις αποφάσεις που τα αφορούν και ανάλογα με το στάδιο ωρίμανσης τους απολαμβάνουν αντίστοιχα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα.

Αδιαμφισβήτητα, η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού έθεσε στο επίκεντρο της προσοχής της διεθνούς κοινότητας την παιδική ηλικία η οποία χρήζει ιδιαίτερης μεταχείρισης λόγω της σταδιακής ανάπτυξης και

¹⁶ <https://www.unicef.org/child-rights-convention/strengthening-convention-optional-protocols>, πρωτόκολλο για εμπλοκή παιδιών σε ένοπλη σύρραξη-κύρωση στη χώρα μας με το Ν.3080/2002, πρωτόκολλο για εμπορία παιδιών, παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία-κύρωση στη χώρα μας με το Ν.3625/2007 και πρωτόκολλο για διαδικασία αναφορών

ωρίμανσης των παιδιών, νοούμενων όμως ως δρώντα υποκείμενα που αξιώνουν σχεδιασμό πολιτικών από και για τα ίδια. Παρόλο που τα παιδιά δεν συμμετείχαν στη διαμόρφωση της Σύμβασης και επιπροσθέτως τα δικά τους δικαιώματα εξακολουθούν να ασκούνται από τους ενήλικες (White, S. 2002), ο δρόμος για επόμενες διεθνείς συμφωνίες με γνώμονα το καλό των παιδιών χαρακτήρηκε ευοίωνος.

1.6 Το κοινωνικό παιδικό δικαίωμα

1.6.1 Ευρωπαϊκή και εθνική στρατηγική 2021-2027

Η νέα ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή στρατηγική για το παιδί που εκδόθηκε το Μάρτιο του 2021, όπως και η σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη θέσπιση ευρωπαϊκής εγγύησης για τα παιδιά που εκδόθηκε τον Ιούνιο του 2021 βασίζεται στη γνώμη πάνω από 10.000 παιδιών. Πρωταρχική αρχή των στρατηγικών ορίζεται ότι τα παιδιά συμμετέχουν, εισακούγονται και δημοκρατικά καταθέτουν απόψεις για τα δικαιώματά τους, ενώ ταυτόχρονα εμπλέκονται στην εφαρμογή και παρακολούθηση των στρατηγικών.¹⁷

Σύμφωνα με τις στρατηγικές, τα βασικά παιδικά κοινωνικά δικαιώματα συνδέονται με ένα πλέγμα παροχών προς τα παιδιά με σκοπό της καταπολέμησης αλλά και την πρόληψη του παιδικού κοινωνικού αποκλεισμού. Οι πολιτικές λιτότητας που επέφερε η ύφεση των οικονομικών συστημάτων ώθησαν στην υποβάθμιση των παιδικών δικαιωμάτων. Τα κράτη επανασχεδιάζουν στρατηγικές που θα διασφαλίσουν στα παιδιά τα θεμελιώδη δικαιώματά τους, ήτοι επαρκή

¹⁷ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee/child-participation-political-and-democratic-life_en

στέγη και σίτιση καθώς και ίση πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης.

Στην ταλανισμένη από την οικονομική και υγειονομική κρίση χώρα μας συντάχθηκε το 2021 το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού με απώτερο σκοπό «μια κοινωνία ανοιχτή σε όλα τα παιδιά χωρίς διακρίσεις» και θέτει για την τριετία 2021-2023 στόχους, των οποίων η παρακολούθηση της εφαρμογής θα αποτελέσει «την ασπίδα προστασίας της ανηλικότητας»¹⁸. Στοχευμένες δράσεις ευθύνης για την προστασία των παιδικών δικαιωμάτων αλλά και ενημέρωση και εκπαίδευση των επαγγελματιών διάφορων κλάδων που έρχονται σε επαφή με τα παιδιά συνιστούν άμεσες προτεραιότητες του Εθνικού Σχεδίου.

Το 2022 το Εθνικό Σχέδιο Δράσης της Ελλάδας για την «Ευρωπαϊκή εγγύηση για το Παιδί» προσδιορίζει πέντε πρωταρχικές κατηγορίες δημόσιων υπηρεσιών στις οποίες συναντούν τα παιδιά εμπόδια κατά την πρόσβαση τους και αφορούν : «(α) την προσχολική αγωγή και φροντίδα, (β) την εκπαίδευση, σχολικές και εξωσχολικές δραστηριότητες, (γ) την υγειονομική περίθαλψη, (δ) την υγιεινή διατροφή και την (ε) κατάλληλη στέγαση»¹⁹. Η ισότιμη πρόσβαση σε δυνατότητα στέγης και σε δομές προσχολικής αγωγής, εκπαίδευσης και υγείας αντανakλούν τους πυλώνες της παιδικής ευημερίας και σύμφωνα με το Εθνικό Σχέδιο μπορούν να εφαρμοστούν μέσω προνοιακών προγραμμάτων και επιδομάτων ενίσχυσης των παιδιών και των οικογενειών τους.

¹⁸ Δηλώσεις Υφυπουργού Δικαιοσύνης κ.Κώτσηρα και Γενικού Γραμματέα κ.Αλεξανδρή, 2021 <https://ministryofjustice.gr/?p=7134>

¹⁹ <https://www.ekka.org.gr/index.php/el/nea-enimeroseis/deltia-typou-anakoinoiseis/yповoli-ethnikoy-sxediou-drasis-gia-tin-evropaiki-eggyisi-gia-to-paidi> ελληνική έκδοση, σελ.16-22

Κατόπιν διαβουλεύσεων μεταξύ εθνικών κυβερνήσεων, διεθνών οργανισμών, φορέων της κοινωνίας των πολιτών και 220 παιδιών από 10 κράτη-μέλη, στις 23 Φεβρουαρίου 2022 η Επιτροπή των Υπουργών υιοθέτησε τη νέα στρατηγική για τα δικαιώματα του παιδιού για τα έτη 2022-2027 με τίτλο : «τα Δικαιώματα των Παιδιών σε Δράση: από τη συνεχιζόμενη εφαρμογή στην κοινή καινοτομία²⁰». Όραμα της νέας στρατηγικής είναι το να απολαμβάνουν όλα τα παιδιά ισότιμα ένα ολοκληρωμένο φάσμα αδιαίρετων και αλληλοεξαρτώμενων αστικών, πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων με βάση την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) , τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (UNCRC) και λοιπές διεθνείς συστάσεις.

1.6.2 Αποτίμηση στρατηγικών

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή λαμβάνει υπόψη της την γνώμη των παιδιών για τα δικαιώματα τους. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη συμμετοχική ικανότητα των παιδιών και στην πεποίθηση ότι η συνεισφορά τους στην χάραξη ευρωπαϊκής-εθνικής-περιφερειακής-τοπικής κοινωνικής πολιτικής είναι πολύτιμη ως εχέγγυο κοινωνικής συνοχής. Καταδεικνύεται η αλλαγή αντίληψης για τα παιδιά καθώς είναι ικανά να εμπνεύσουν αλλαγές προς το συμφέρον τους.

Ωστόσο, η αλγεινή διαπίστωση των παραβιάσεων των παιδικών δικαιωμάτων σε σταθερή βάση στην ευρωπαϊκή και ελληνική καθημερινότητα αποτελεί μια ειδεχθή υπενθύμιση ότι οι στρατηγικές οφείλουν να συμπορεύονται με μια ρηξικέλευθη πολιτική βούληση. Τα παιδιά που βρίσκονται σε συνθήκες φτώχειας, τα θύματα εμπορίας και

²⁰ Children’s Rights in Action: from continuous implementation to joint innovation
<https://edoc.coe.int/en/children-s-rights/11015-council-of-europe-strategy-for-the-rights-of-the-child-2022-2027.html>

κακοποίησης, τα ορφανά, τα άστεγα, τα παιδιά με ειδικές ανάγκες ή προβλήματα ψυχικής υγείας και όσα βρίσκονται σε μειονεκτική θέση για οποιοδήποτε λόγο συνιστούν ειδικές κατηγορίες παιδιών που χρήζουν άμεσης και ταχύτατης προστασίας. Ιδίως για την χώρα μας τα στοιχεία των μελετών από την έκθεση της UNICEF το 2021²¹ αποκαλύπτουν ένα ανησυχητικό ποσοστό παιδιών που βρίσκεται σε καθεστώς ένδειας και κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού.

Αν και το διακύβευμα της παιδικής ευημερίας βρίσκεται στο επίκεντρο της ενωσιακής πολιτικής, το ερώτημα που τίθεται είναι κατά πόσο το κίνητρο αυτής της πολιτικής είναι ανθρωπιστικό ή οικονομικό. Τα ίδια τα σχέδια και οι συστάσεις αποκαλύπτουν τα κίνητρα. Οι κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις της υγειονομικής και κλιματικής κρίσης σε συνδυασμό με τη διαπίστωση ότι «η διαγενεακή μεταβίβαση του κοινωνικού αποκλεισμού θέτει σε κίνδυνο την κοινωνική συνοχή και συνεπάγεται μεγαλύτερο κόστος για το κράτος πρόνοιας»²² υπερθεματίζουν ότι τα κράτη-μέλη βλέπουν τα παιδιά με όρους οικονομικής βιωσιμότητας. Απ' τη στιγμή που θεωρείται ότι ο παιδικός κοινωνικός αποκλεισμός υπονομεύει την ανάπτυξη των κοινωνιών και των οικονομιών ήταν αναμενόμενο να πυροδοτηθούν επείγουσες πολιτικές επένδυσης προς τα παιδιά που πλέον αποκαλούνται ηγέτες του σήμερα και του μέλλοντος²³. Η στροφή των σύγχρονων ευρωπαϊκών και εθνικών στρατηγικών προς το συμφέρον του παιδιού και ιδίως προς την περιφρόνηση του παιδικού κοινωνικού δικαιώματος για εκπαίδευση προβάλλει την αγωνία ως προς τον οικονομικό και κοινωνικό αντίκτυπο αυτών των πολιτικών στην βιωσιμότητα του ευρωπαϊκού μέλλοντος.

²¹ Διάγραμμα 1.5.1, <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Children-at-risk- of-poverty-or-social-exclusion-2022.jpg>

²² βλ. Σύσταση Συμβουλίου Ευρώπης 2021, σελ.8, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9106-2021-INIT/el/pdf>

²³ βλ. Εθνικό σχέδιο Δράσης, 2021, σελ.11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΟΤΑ και Κοινωνικό Δικαίωμα Προσχολικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

2.1 Το δικαίωμα στην προσχολική εκπαίδευση

Σε όλα τα διεθνή κείμενα που αναφέρονται στα δικαιώματα των παιδιών και των ανθρώπων τονίζεται το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Πρώτη αρχή του Κοινωνικού Πυλώνα ορίζεται η «εκπαίδευση, κατάρτιση και δια βίου μάθηση». Ειδική μνεία γίνεται για την πρώιμη παιδική ηλικία και την ανάγκη αύξησης της συμμετοχής των παιδιών σε δομές Προσχολικής Εκπαίδευσης και Φροντίδας (ΠΕΦ). Σύμφωνα με τον Πυλώνα²⁴ τα παιδιά έχουν δικαίωμα ισότιμης πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές και ποιοτικές δομές ΠΕΦ. Αυτό θα συντελέσει στην αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας μέσω της εναρμόνισης οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής και κατ' επέκταση στην ισότητα των φύλων.

2.1.1. Το ελληνικό μοντέλο ΠΕΦ

Στην Ελλάδα η οργάνωση και δομή του εκπαιδευτικού συστήματος παραπέμπει στην δωρεάν Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, η οποία ξεκινά από την ηλικία των 4 ετών. Κάτω από αυτή την ηλικία η κατεύθυνση του εκπαιδευτικού συστήματος είναι

²⁴ άρθρο 11

τουλάχιστον νεφελώδης και χαοτική καθώς επικρατεί το εξής παράδοξο: ενώ παιδί προσχολικής ηλικίας θεωρείται το παιδί από 0-6 ετών, άλλα δικαιώματα πρόσβασης στην εκπαίδευση έχουν τα παιδιά ηλικίας 4 ετών και άνω και άλλα δικαιώματα πρόσβασης στην εκπαίδευση έχουν τα παιδιά ηλικίας 4 ετών και κάτω, (ΔιαΝΕοσις, 2021) γεγονός που απηχεί αφενός την απουσία μιας ενιαίας προσέγγισης της προσχολικής εκπαίδευσης και αφετέρου αντανακλά την κοινωνική ανισότητα που υφίσταται η πιο ευαίσθητη κι ευάλωτη κοινωνική ομάδα των παιδιών.

Αναλυτικότερα, «στην Ευρώπη υπάρχουν δύο κύρια μοντέλα οργάνωσης των υπηρεσιών Προσχολικής Αγωγής και Φροντίδας (ΠΑΦ). Σύμφωνα με τη Μεγαλονίδου (2022) στο πρώτο, το ενιαίο μοντέλο (unitary system), οι υπηρεσίες οργανώνονται σε ενιαίες δομές για όλα τα παιδιά ενώ στο δεύτερο και πιο διαδεδομένο μοντέλο, το διαχωριστικό ή χωριστό (split system), οι υπηρεσίες είναι δομημένες σύμφωνα με την ηλικία των παιδιών²⁵. Μάλιστα για πρώτη φορά το 2011 σύμφωνα με τη Διεθνή Πρότυπη Ταξινόμηση της Εκπαίδευσης²⁶, η Προσχολική Αγωγή και Φροντίδα ταξινομείται στο επίπεδο ISCED 0 και εκκινά μια νέα εκπαιδευτική αντίληψη των Προγραμμάτων για παιδιά ηλικίας κάτω των 3 ετών.

Η χώρα μας ακολουθεί το χωριστό μοντέλο και έτσι για νήπια άνω των 4 ετών έχει νομοθετηθεί η υποχρεωτική δωρεάν εκπαίδευση στα δημόσια νηπιαγωγεία²⁷ τα οποία εποπτεύονται από το Υπουργείο Παιδείας και έχουν συγκεκριμένο παιδαγωγικό πρωτόκολλο με σαφείς κατευθύνσεις και στόχους²⁸ ενώ για νήπια κάτω των 4 ετών, δεν υφίσταται κάποια επίσημη κρατική νομοθετική δέσμευση ούτε για την ίση δωρεάν

²⁵ 0-3 & 3-6 ετών

²⁶ International Standard Classification of Education -ISCED

²⁷ Ν. 4521/2018, τέθηκε σε καθολική εφαρμογή με το Ν. 4704/2020, άρθρο 35

²⁸ βλ. πρόγραμμα σπουδών Νηπιαγωγείου

πρόσβαση σε δομές εκπαίδευσης ούτε και για την ίδια την εκπαιδευτική διαδικασία. Βρέφη και νήπια αυτής της ηλικίας μπορούν να φιλοξενηθούν είτε σε Δημοτικούς Παιδικούς-Βρεφικούς-Βρεφονηπιακούς Σταθμούς είτε σε ιδιωτικούς, οι οποίοι εποπτεύονται από το Υπουργείο Εσωτερικών και το Υπουργείο Εργασίας. Η προσχολική εκπαίδευση είναι προαιρετική, οι Δήμοι δεν υποχρεούνται να λειτουργούν Παιδικούς Σταθμούς και επαφίεται στην δημοτική βούληση ή στην ιδιωτική πρωτοβουλία η ίδρυση δομών προσχολικής εκπαίδευσης στις οποίες η πρόσβαση προϋποθέτει οικονομικό κόστος.

Συνεπώς, έχουμε μια προσχολική αγωγή που περιλαμβάνει την ηλικία από τη γέννηση ενός βρέφους έως και την ηλικία της υποχρεωτικής φοίτησης στο Δημοτικό Σχολείο εμφανώς αφημένη στη σφαίρα του εφικτού για την ηλικία 0-4 ανάλογα με την προαίρεση του αυτοδιοικητικού ή ιδιωτικού παράγοντα και την οικονομική δυνατότητα των οικογενειών. Ταυτόχρονα είναι κατατομημένη, διχασμένη σε 2 Υπουργεία με εντελώς διαφορετικό κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας και οργάνωσης, γεγονός που αναδεικνύει το ζήτημα της ποιότητας των υπηρεσιών ΠΕΦ (Gregoriadis *et al*, 2016).

2.1.2 Η λειτουργία των Δημοτικών Δομών ΠΕΦ-στατιστικά δεδομένα φοίτησης

Οι δημόσιοι Παιδικοί-Βρεφικοί-Βρεφονηπιακοί Σταθμοί της χώρας μας διέπονται από έναν πρότυπο ρυθμιστικό κανονισμό λειτουργίας²⁹, ο οποίος στην ουσία συνιστά έναν οδηγό βασικών ελάχιστων προϋποθέσεων λειτουργίας και κάθε Δημοτικό Συμβούλιο έχει τη δυνατότητα να τον διευρύνει για τις Δομές του ανάλογα με τις αυτοδιοικητικές επιλογές και τις πολιτικές επιδιώξεις της εκάστοτε

²⁹ ΦΕΚ 4249/Β/2017

Διοίκησης. Η πρόσβαση σε Π.Σταθμό επιτυγχάνεται μέσα από ένα σύστημα μοριοδότησης που ορίζει ο κάθε ΟΤΑ ανάλογα με κοινωνικο-οικονομικά κριτήρια και συνδέεται με τη διαθεσιμότητα των θέσεων που μπορούν να φιλοξενήσουν οι Δομές του. Προϋποθέτει αίτηση του γονέα για φοίτηση του παιδιού σε δομή προσχολικής εκπαίδευσης και συνεπάγεται οικονομικό κόστος για την οικογένεια. Επιπλέον, δεν υπάρχει κοινό πρωτόκολλο επί του παιδαγωγικού προγράμματος που να εποπτεύεται από αρμόδιους φορείς.

Σύμφωνα με την έκθεση της Unicef στη χώρα μας «το 2018, 160 από συνολικά 352 δήμους δεν παρείχαν καθόλου υπηρεσίες ΠΕΦ, ενώ οι υπόλοιποι παρουσίαζαν σοβαρές ελλείψεις (περισσότερο από 100%) στους διαθέσιμους χώρους»³⁰. Επιπλέον, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ και Eurostat που αποτυπώνονται στο Εθνικό σχέδιο δράσης για την ευρωπαϊκή εγγύηση για το παιδί (2022), το έτος 2020 το 47,5% των παιδιών προσχολικής ηλικίας 0-3 ετών δεν έλαβε επίσημη προσχολική αγωγή ενώ μόνο το 10,4% των παιδιών αυτής της ηλικίας φοίτησε τουλάχιστον 30ώρες την εβδομάδα σε δομές προσχολικής εκπαίδευσης έναντι του αντίστοιχου ευρωπαϊκού ποσοστού 19,5%. Η αναφορά της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2022 για τη χώρα μας κατατάσσει την Ελλάδα του 2020 στην τελευταία θέση αναφορικά με τη συμμετοχή των παιδιών στην ΠΕΦ δεδομένου ότι ο μέσος όρος των παιδιών της ΕΕ που συμμετείχαν σε υπηρεσίες ΠΕΦ άγγιξε το 87,8% έναντι του δραματικού ελληνικού δεδομένου ότι 1 στα 3 παιδιά έλαβε προσχολική αγωγή και εκπαίδευση³¹.

Η διαπίστωση αυτή αντανακλά την αδυναμία του πολιτικού συστήματος να αντιληφθεί τον κρίσιμο ρόλο της προσχολικής αγωγής και

³⁰ Βλ. Έκθεση UNICEF 2021 Ανάλυση παιδικής φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα, σελ.129

³¹ Βλ. Ευρωπαϊκή αναφορά 2022 για την Ελλάδα.

εκπαίδευσης στην κοινωνικοποίηση του παιδιού και στην εξέλιξή του ως ανθρώπινο ον καθώς «ο άνθρωπος γεννιέται με δυνατότητες, τις οποίες μετατρέπει με την επίδραση του κοινωνικού περιβάλλοντος σε ιδιότητες και ικανότητες.» (Νικολάου, 2022). Αρνούμεστε πεισματικά να υιοθετήσουμε τα αναγκαία αντανακλαστικά για να εναρμονιστούμε με σημαντικά πορίσματα ερευνών που αποδεικνύουν ότι η Προσχολική Αγωγή και Εκπαίδευση επιδρά ευεργετικά σε μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο, στις μαθησιακές επιδόσεις των παιδιών στο μέλλον, στην αύξηση συμμετοχής της γυναίκας στην αγορά εργασίας και στην καταπολέμηση της υπογεννητικότητας (OECD 2016). Καθίσταται τουλάχιστον απογοητευτικό ότι στη χώρα μας η πρόσβαση στους Βρεφονηπιακούς Σταθμούς δεν είναι δεδομένη³², η φοίτηση αντιστοίχως δεν είναι δωρεάν και δεν υφίσταται ένα ενιαίο παιδαγωγικό πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης για όλη την επικράτεια. Επιβάλλεται ο άμεσος επανακαθορισμός της ελληνικών Δομών Προσχολικής Εκπαίδευσης και φροντίδας ως φορείς άσκησης ίσων και καθολικών παιδικών δικαιωμάτων με γνώμονα τον υπερκερασμό των δύο κυρίαρχων σκοπέλων, αυτών της προσβασιμότητας και της ποιότητας τους.

2.2 Προσβασιμότητα δομών προσχολικής εκπαίδευσης

2.2.1 Η ελληνική πραγματικότητα και ο ρόλος της οικογένειας

Το δεύτερο παγκόσμιο συνέδριο της UNESCO για την Εκπαίδευση το 2022 ανέδειξε τη σπουδαιότητα της παροχής ΠΕΦ στην πρώιμη παιδική ηλικία καθώς κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής συντελείται η εγκεφαλική ανάπτυξη που διαμορφώνει την μελλοντική γνωστική,

³² Η Ελλάδα δεν ανήκει στις οκτώ ευρωπαϊκές χώρες - Δανία, Γερμανία, Εσθονία, Λετονία, Σλοβενία, Φινλανδία, Σουηδία, Νορβηγία- που παρέχουν εγγύηση προσβασιμότητας σε Δομές Προσχολικής Εκπαίδευσης

ψυχοσυναισθηματική και κοινωνική υπόσταση των παιδιών³³. Όλα τα μικρά παιδιά δικαιούνται και πρέπει απαραίτητα να έχουν τη δυνατότητα να εγγραφούν σε Δομές ΠΕΦ ωστόσο η άνιση προσβασιμότητα στις Δομές αναδύεται ως ένας από τους σημαντικότερους φραγμούς φοίτησης παιδιών ηλικίας 0-4 στους ελληνικούς Παιδικούς-Βρεφονηπιακούς Σταθμούς.

Στο σημείο αυτό είναι αναγκαίο να αποσαφηνιστεί ότι η αξία του ρόλου της οικογένειας στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών δεν παραγνωρίζεται σε κανένα διεθνές ή ευρωπαϊκό θεσμικό κείμενο. Απεναντίας, η οικογένεια εξακολουθεί να αποτελεί την πρώτη κοινωνική ομάδα στην οποία ο άνθρωπος γίνεται μέλος με τη γέννηση του καθώς και το πρώτο πλαίσιο ερεθισμάτων για το παιδί και επομένως καθορίζει και την ποιότητα των αντιδράσεων του καθώς μεγαλώνει.

Στο σχόλιο της Ευρωπαϊκής επιτροπής για την πρώιμη ηλικία³⁴ η οικογένεια με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού συνιστά τον πρωταρχικό φορέα ευθύνης της παιδικής ευημερίας, στην οποία συμβάλλει και η προσχολική αγωγή. Όταν όμως η οικογένεια βρίσκεται σε μειονεκτική θέση λόγω φτώχειας, κοινωνικού αποκλεισμού, χαμηλού μορφωτικού επιπέδου ή άλλων παραγόντων τα παιδιά έχουν λιγότερες πιθανότητες πρόσβασης σε Δομές ΠΕΦ (Vandenbroeck M. κ.ά., 2018). Γι' αυτό είναι υποχρέωση των κρατών να επικουρούν τις οικογένειες στον απαιτητικό αυτό ρόλο τους της εξασφάλισης του «ζην» αλλά και του «ευ ζην» των παιδιών τους και να διασφαλίσουν τουλάχιστον την ελεύθερη καθολική πρόσβαση σε Δομές ΠΕΦ των παιδιών από μειονεκτικά περιβάλλοντα .

³³ <https://www.biscotto.gr/i-unesco-dinei-to-plaisio-gia-to-mellon-tis-ekpaideysis/>

³⁴ UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 7 (2005)

2.2.2 Εμπόδια πρόσβασης σε Δομές ΠΕΦ

Σύμφωνα με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ευρωπαϊκή Εγγύηση για το Παιδί(2022) η πρόσβαση σε Δομές ΠΕΦ στη χώρα μας δυσχεραίνεται από δομικά και οικονομικά εμπόδια. Τα δομικά εμπόδια σχετίζονται με την απουσία υποχρεωτικότητας ίδρυσης ενός τουλάχιστον σταθερού αριθμού Παιδικών-Βρεφονηπιακών Σταθμών ανά Δήμο ενδεχομένως ανάλογο του πληθυσμού των κατοίκων αλλά και με την έλλειψη διαθέσιμων θέσεων σε ήδη λειτουργούντες Σταθμούς. Επιπροσθέτως, στα δομικά εμπόδια συγκαταλέγονται η γεωγραφική απόσταση διαθέσιμης Δομής και αφορά κυρίως απομακρυσμένες και ορεινές περιοχές και το περιορισμένο ωράριο λειτουργίας³⁵. Ειδικότερα, το ωράριο λειτουργίας και η αναστολή λειτουργίας των Σταθμών³⁶ μέσα στο έτος δεν εξυπηρετούν πολλούς εργαζόμενους γονείς.

Η ανυπαρξία μιας ενιαίας κεντρικής στρατηγικής για τους Σταθμούς καθιστά τους όρους προσβασιμότητας σε Σταθμούς διαφοροποιημένους ανά ΟΤΑ και γι' αυτό παρατηρείται σε κάποιους Δήμους μεγάλη διαθεσιμότητα θέσεων σε Δομές ΠΕΦ ενώ σε άλλες ανεπάρκεια θέσεων. Σύμφωνα με την έκθεση της UNICEF «το 47,5% των παιδιών ηλικίας κάτω των 3 ετών (154.371) στη χώρα μας βρισκόταν εκτός της επίσημης προσχολικής αγωγής το 2020» (Διάγραμμα 2.1.1). Στην πράξη η άνιση πρόσβαση συμβάλλει στην υποβάθμιση του δικαιώματος στην προσχολική αγωγή και εκπαίδευση.

³⁵ το ωράριο λειτουργίας βάσει νόμου είναι ορισμένο από 7.00π.μ έως 4μ.μ. για τις καθημερινές, ΦΕΚ 4249/17

³⁶ κάθε έτος από 24/12 έως 5/1, από τη Μ.Πέμπτη έως την Κυριακή του Θωμά και κατά το μήνα Αύγουστο οι Δημοτικές Δομές αναστέλλουν τη λειτουργία τους, ΦΕΚ 4249/17, άρθρο 7

Οι άνισες ευκαιρίες για ένταξη σε Δομές ΠΕΦ μεγενθύνονται και από το διαφοροποιημένο οικονομικό κόστος φοίτησης παιδιού ανά Δήμο, εγείροντας οικονομικά εμπόδια πρόσβασης στους Σταθμούς , παρά το γεγονός ότι βάσει νόμου η οικονομική εισφορά οφείλει να είναι «εύλογη και συμβολική». Το κόστος φοίτησης λειτουργεί συχνά αποτρεπτικά στη χρήση υπηρεσιών προσχολικής εκπαίδευσης γεγονός που αποτρέπει ιδίως την μητέρα να επιχειρήσει την ένταξη της στην αγορά εργασίας. Αναλογιζόμενοι ότι «το 31 τοις εκατό των παιδιών στην Ελλάδα ζουν σε νοικοκυριά που αντιμετωπίζουν φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό» και ότι σε περιπτώσεις μονογονεϊκών οικογενειών «τα μεμονωμένα άτομα με εξαρτώμενα παιδιά δεν μπορούν να εξασφαλίσουν την ποιότητα απασχόλησης που θα αναιρούσε τον κίνδυνο φτώχειας»³⁷ είναι σχεδόν αυτονόητο ότι για φτωχό παιδί ηλικίας κάτω των τεσσάρων ετών το δικαίωμα φοίτησης σε Βρεφονηπιακό Σταθμό εξανεμίζεται.

Όμως, «ο αποκλεισμός φτωχών παιδιών από τη σχολική ζωή συνιστά παράγοντα διάρρηξης του δεσμού των παιδιών με τον πυρήνα της παιδικής ζωής» (Κοφινά, Φερόνας, 2023) καθώς τα παιδιά χάνουν βίαια την παιδικότητα τους μέσω ενός εσμού στερήσεων εντός του υποβαθμισμένου βιοτικού επιπέδου στο οποίο διαβιούν. Υποχρεούνται να εισέλθουν πρόωρα στις υποχρεώσεις της ενήλικης ζωής προκειμένου να επιβιώσουν στο καθεστώς φτώχειας και εδώ συμπυκνώνεται η αλγεινή και επαίσχυντη διαπίστωση της συνολικής αποτυχίας της πνευματικής, κοινωνικής και ηθικής αποστολής του κεντρικού κράτους.

2.2.3 Πρόγραμμα «Προώθηση και υποστήριξη παιδιών για την ένταξή τους στην προσχολική εκπαίδευση καθώς και για τη πρόσβαση παιδιών σχολικής ηλικίας, εφήβων και ατόμων με αναπηρία, σε υπηρεσίες

³⁷ Βλ. Έκθεση UNICEF 2021 Ανάλυση παιδικής φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα

δημιουργικής απασχόλησης» (Πρώην Εναρμόνιση Οικογενειακής και επαγγελματικής Ζωής)

Το μείζονος σημασίας, φλέγον ζήτημα της απουσίας εγγύησης θέσης σε Σταθμό , επιχείρησε να εξισορροπήσει από το 2010 το συγχρηματοδοτούμενο- από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ και από εθνικούς πόρους- Πρόγραμμα «Πρόγραμμα προσχολικής αγωγής και δημιουργικής απασχόλησης παιδιών»³⁸. Το Πρόγραμμα αποσκοπεί «στη διασφάλιση της ισότιμης και χωρίς αποκλεισμούς πρόσβασης των παιδιών, και ιδίως των παιδιών σε ανάγκη, σε ποιοτικές υπηρεσίες αγωγής και εκπαίδευσης στην προσχολική ηλικία»³⁹. Αυτό επιτυγχάνεται με την παροχή προς τους ωφελούμενους «αξίας τοποθέτησης», το λεγόμενο “voucher”, που εξασφαλίζει δωρεάν πρόσβαση σε δημοτικές δομές προσχολικής εκπαίδευσης. Το “voucher”, συνιστά μια χρηματική επιταγή, ένα αντίτιμο που εξαργυρώνει ο εκάστοτε φορέας για να παρέχει υπηρεσίες και να φιλοξενήσει στις Δομές του κάθε ωφελούμενο παιδί.

Ωστόσο, αυτή η δυνατότητα πρόσβασης μέσα από το «Πρόγραμμα προσχολικής αγωγής και δημιουργικής απασχόλησης παιδιών» έχει χρώμα οικονομικό και γραφειοκρατικό , λογίζεται με γνώμονα εισοδηματικά κριτήρια και εξοικείωση με τις ΤΠΕ από την πλευρά του ενδιαφερόμενου γονέα, ο οποίος οφείλει από τη μία να αιτηθεί την ένταξη του παιδιού του σε Σταθμούς και από την άλλη να πληρεί σωρευτικές προϋποθέσεις συμμετοχής και μέχρι φυσικά εξαντλήσεως του προϋπολογισμού του Προγράμματος. Σύμφωνα με τη βάση δεδομένων της ΕΕΤΑΑ⁴⁰ για το σχολικό έτος 2022-2023 στην ελληνική επικράτεια κατατέθηκαν 206.137 αιτήσεις για παροχή voucher και μόνο 137.053 έλαβαν την επιταγή εισόδου σε δομές προσχολικής εκπαίδευσης,

³⁸ βλ. Πρόσκληση ΕΕΤΑΑ 2023

³⁹ βλ. Πρόσκληση ΕΕΤΑΑ 2023

⁴⁰ Οι ΟΤΑ σε αριθμούς, 2022

γεγονός που απηχεί τόσο την ανισότητα ευκαιριών πρόσβασης σε Βρεφονηπιακούς Σταθμούς όσο και την αναγκαιότητα οικονομικής ενίσχυσης των οικογενειών για την είσοδο των παιδιών σε Δομές προσχολικής εκπαίδευσης.

2.2.4 Συμπέρασμα

Παρόλο που επιτελείται μια προσπάθεια εξισορρόπησης της διεγκυστίνδας, που από τη μία αίρεται από την «αναγκαία πρόσβαση σε εκπαιδευτικές δομές» και από την άλλη κατακρατείται από το οικονομικό φίλτρο, εξάγεται αβίαστα το συμπέρασμα ότι η θεμελιακή λειτουργία της προσχολικής εκπαίδευσης στη χώρα μας δεν είναι καθολική, δεν αφορά ανεξαιρέτως όλα τα παιδιά και δεν παρέχεται με όρους κοινωνικής δικαιοσύνης. Το θεωρητικά απαράβατο δικαίωμα πρόσβασης βρίσκεται παγιδευμένο κατά την προσχολική ηλικία σε αυτοδιοικητικές δράσεις (ή παραλείψεις) και επιδοτούμενα προγράμματα, γεγονός που δυναμιτίζει την αμφίπλευρη, διαλεκτική και σαφέστατα αλληλεπιδρασιακή σχέση παιδιού-γονέων- κράτους. Οι ανάγκες των παιδιών 0-4 ετών για προσχολική αγωγή και εκπαίδευση δεν καλύπτονται στο υπάρχον πλαίσιο. Η ανεπάρκεια της κεντρικής διοίκησης να επιβάλλει νομοθετικά την ίδρυση και λειτουργία Βρεφονηπιακών Σταθμών σε όλη την ελληνική επικράτεια και να διασφαλίσει την ισότιμη καθολική δωρεάν πρόσβαση βρεφών και νηπίων καταπατά το δικαίωμα τους για ίσες ευκαιρίες στην προσχολική εκπαίδευση.

2.3 Ποιότητα δομών προσχολικής εκπαίδευσης

2.3.1 Εισαγωγή

Οι Συστάσεις του Συμβουλίου ΕΕ (5/2019, 12/2022) σχετικά με συστήματα προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας υψηλής ποιότητας ρητά αναφέρουν ότι η καλή επένδυση στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα αλληλεπιδρά με υπηρεσίες «υψηλής ποιότητας, προσβάσιμες, οικονομικά προσιτές και χωρίς αποκλεισμούς και γι' αυτό καθορίστηκε ως στόχος «τα κράτη μέλη να παρέχουν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες Προσχολικής Εκπαίδευσης και να διασφαλίσουν ότι το 45% των παιδιών κάτω των 3 ετών έως το 2030 θα έχει πρόσβαση σε τέτοιες υπηρεσίες». Στη Σύσταση 2019/C 189/02 ορίστηκε ένα πλαίσιο ποιότητας (βλ. Διάγραμμα 2.3.1) για την ανάπτυξη και ενίσχυση των συστημάτων ΠΕΦ χωρίς αποκλεισμούς. Η έννοια της ποιότητας καθορίστηκε με όρους πρόσβασης, κοινωνικής ένταξης, προσωπικού, προγράμματος σπουδών, παρακολούθησης και αξιολόγησης, διακυβέρνησης και χρηματοδότησης (Μεγαλονίδου, 2022) οι οποίοι θα πρέπει να αποτυπώνονται σε ένα θεσμικό πλαίσιο.

Αναλυτικότερα, η ποιότητα στην προσχολική εκπαίδευση αποτιμάται από την επιστημονική κοινότητα στο σύνολο της ως πολυσύνθετο και πολυπαραγοντικό ζήτημα προς διερεύνηση (Πετρόγιαννης-Μάντζιου, 2019) και ειδικότερα για την ηλικία 0-3 εδών και χρόνια είναι ανεπαρκής (Lazzari, A., Vandenbroeck, M., 2013). Η απουσία ενός κοινώς αποδεκτού ορισμού περί ποιότητας καθιστά δυσχερή την αξιολόγηση της ποιότητας των Δομών ΠΕΦ (Σακελλαρίου, 2019), ωστόσο όλα τα ερευνητικά δεδομένα συνηγορούν και συμφωνούν στο ότι η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών προσχολικής εκπαίδευσης συνυφαίνεται με την ολόπλευρη ανάπτυξη των μικρών παιδιών και εκτιμάται στη βάση είτε δομικών είτε δυναμικών χαρακτηριστικών/χαρακτηριστικών διαδικασίας (Πετρόγιαννης-Μάντζιου, 2019 & V. Grammatikopoulos *et al*, 2017).

2.3.2 Δομικά χαρακτηριστικά ποιότητας ελληνικών δομών

Τα δομικά χαρακτηριστικά αναφέρονται στις υπάρχουσες υποδομές με όρους φυσικών, ανθρώπινων και υλικών πόρων. Σχετίζονται με παραμέτρους που συνήθως αποτυπώνονται στους Κανονισμούς λειτουργίας των Δομών και με πτυχές που μπορούν αποδεδειγμένα να τροποποιηθούν ευκολότερα, όπως η αναλογία παιδιών-παιδαγωγών, το μέγεθος της ομάδας παιδιών στην σχολική τάξη, η επιμόρφωση και οι συνθήκες εργασίας του προσωπικού αλλά και θέματα υγιεινής και ασφάλειας των βρεφών και νηπίων (Πετρόγιαννης-Μάντζιου, 2019 και Μεγαλονίδου 2022).

Σε σχέση με τα δομικά χαρακτηριστικά έρευνες αποδεικνύουν την αδήριτη ανάγκη βελτίωσης των υλικοτεχνικών υποδομών των ελληνικών δομών ΠΕΦ (Τσαλαγιώργου Ε. Ι., & Αυγητίδου Σ. , 2017). Η σημασία της έννοιας «υψηλής ποιότητας» στην προσχολική αγωγή συνδέεται άρρηκτα με την ποιότητα των κτιριακών υποδομών των Παιδικών Σταθμών με κριτήριο τη διασφάλιση υγείας και ασφάλειας στα βρέφη και νήπια.

2.3.2.1 Υλικοί πόροι

Στη χώρα μας η έννοια της ποιότητας των κτιριακών υποδομών προσχολικής εκπαίδευσης στους ΟΤΑ οριοθετείται κυρίως από το Προεδρικό Διάταγμα 99/2017⁴¹ και την Υπουργική Απόφαση περί Πρότυπου Κανονισμού Λειτουργίας Δημοτικών Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών⁴² . Σύμφωνα με το Π.Δ 99/2017 όλοι οι Σταθμοί της χώρας έπρεπε να συμμορφωθούν έως το 2019 με συγκεκριμένες κατασκευαστικές διατάξεις του Νόμου που αποτελούσαν

⁴¹ ΦΕΚ 141/Α/2017, περί καθορισμού προϋποθέσεων αδειοδότησης και λειτουργίας των παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών

⁴² ΦΕΚ 4249/Β/2017

εχέγγυα ασφαλούς πρόσβασης και παραμονής για τα βρέφη και νήπια στους Σταθμούς προκειμένου να μην απωλέσουν την άδεια λειτουργίας τους. Ωστόσο, με βάση την τελευταία εγκύκλιο του Υπουργείου Εσωτερικών⁴³ η προθεσμία πλήρους συμμόρφωσης των Σταθμών στο περιεχόμενο του Π.Δ 99/2017 έχει παραταθεί έως 31.3.2024. Επί μια πενταετία παρατείνεται δηλαδή η προθεσμία προσκόμισης πιστοποιητικών πυρασφάλειας, έκδοσης οικοδομικών αδειών, η συμμόρφωση με κατασκευαστικές διατάξεις του εσωτερικού και εξωτερικού χώρου των Σταθμών που διασφαλίζουν την καταλληλότητα των κτιρίων καθώς και την προσαρμογή του αριθμού των φιλοξενούμενων παιδιών στη δυναμικότητα των κτιρίων.

2.3.2.2 Ανθρώπινοι πόροι

Με το ΦΕΚ 4249/Β/2017 καθορίζεται η συγκρότηση των βρεφικών και νηπιακών τμημάτων⁴⁴ και οι αναλογίες παιδιού/προσωπικού⁴⁵, τα καθήκοντα του προσωπικού όλων των ειδικοτήτων, οι κεντρικοί άξονες της διαπαιδαγώγησης των παιδιών και οδηγίες για τη διατροφή τους. Αναφορικά με το παιδαγωγικό προσωπικό, σύμφωνα με έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁴⁶ δεν έχει δοθεί η απαραίτητη προσοχή στην αρχική πανεπιστημιακή εκπαίδευση αλλά και στην συνεχιζόμενη επιμόρφωση των επαγγελματιών ΠΕΦ. Έρευνες έχουν δείξει ότι η υψηλής ποιότητας προπτυχιακή εκπαίδευση αλλά και η ενδουπηρεσιακή επιμόρφωση του προσωπικού συμβάλλουν θετικά στην αλληλεπίδραση παιδιών -παιδαγωγών και αναβαθμίζουν την ποιότητα των δυναμικών χαρακτηριστικών του παιδαγωγικού προγράμματος.(Μεγαλονίδου, 2022). Μάλιστα η συστηματική επιμόρφωση κατά την υπηρεσιακή

⁴³ Εγκύκλιος ΥΠΕΣ 866/2023

⁴⁴ Ένταξη κάτω των 2,5 ετών σε βρεφικό τμήμα, άνω των 2,5 ετών σε νηπιακό τμήμα

⁴⁵ ανά 25 νήπια 2 παιδαγωγοί, ανά 12 βρέφη 3 παιδαγωγοί

⁴⁶ Early childhood education and care : how to recruit, train and motivate well-qualified staff, 2021

θητεία ισοδυναμεί με πανεπιστημιακό πτυχίο Ε.Ε (Lenaerts, K *et al*, 2018). Επιπλέον, ένα υποστηρικτικό εργασιακό περιβάλλον που προσφέρει ποιοτικές συνθήκες εργασίας και καθοδηγεί το προσωπικό προσφέροντας κίνητρα και ικανοποίηση επίτευξης των επαγγελματικών του στόχων ελκύει υψηλά καταρτισμένους παιδαγωγούς και συνδέεται άρρηκτα με την ποιότητα παροχής ΠΕΦ. Αδιαμφισβήτητα, το επαρκές και ορθά καταρτισμένο προσωπικό εντός των Δομών συνιστά βασικό προαπαιτούμενο παροχής ποιοτικών προσχολικών υπηρεσιών, αλλά στη χώρα μας δεν υφίσταται κανένα θεσμικό πλαίσιο που να επιβάλλει στους Δήμους να εντάσσουν στους προϋπολογισμούς τους την επιμόρφωση του προσωπικού που ασχολείται με την προσχολική ηλικία. Συνεπώς, παραμένει στη διακριτική ευχέρεια κάθε Διοίκησης να επιδιώξει τέτοιες πολιτικές.

2.3.3 Δυναμικά χαρακτηριστικά ποιότητας των ελληνικών Δομών

Τα δυναμικά χαρακτηριστικά συνυφαίνονται με ποιοτικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος παροχής ΠΕΦ, όπως το ύψος του χώρου διδασκαλίας, η κοινωνική, γνωστική και λεκτική αλληλεπίδραση παιδιών-παιδαγωγών (Πετρόγιαννης-Μάντζιου, 2019) , η δομή των παιδαγωγικών δραστηριοτήτων και η συνεργασία του προσωπικού με τους γονείς.

2.3.3.1 Παιδαγωγικό πρόγραμμα

Στη χώρα μας επίσημο και ενιαίο πρόγραμμα προσχολικής αγωγής δεν υπάρχει. Αν και το Υπουργείο Εσωτερικών ανέθεσε στο ΕΚΠΑ το 2009 την δημιουργία ενός νέου εκπαιδευτικού πλαισίου για παιδιά προσχολικής ηλικίας, το λεγόμενο «Πρόγραμμα για την καλλιέργεια, την αγωγή και τη φροντίδα παιδιών προσχολικής ηλικίας» παρέμεινε ως άσκηση επί χάρτου και δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Η ελληνική πολιτεία στην ουσία αμφισβητεί και καθιστά υποτυπώδη τον παιδαγωγικό χαρακτήρα

των Δομών μέσω της ανυπαρξίας ενός ενιαίου αναλυτικού παιδαγωγικού προγράμματος για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας (Μάντζιου Σ. Πετρόγιαννης Κ., 2021). Κάθε Δομή ανάλογα με τις κατευθύνσεις της Διοίκησης εφαρμόζει κατά το δοκούν ένα παιδαγωγικό πρόγραμμα, το οποίο δεν αξιολογείται.

2.3.3.2 Αξιολόγηση υλικών πόρων και παιδαγωγικού προγράμματος

Αναφορικά με την αξιολόγηση και παρακολούθηση δομικών και δυναμικών χαρακτηριστικών, αυτή δύναται να πραγματοποιηθεί εσωτερικά από τους ίδιους τους Σταθμούς είτε από εξωτερικούς αξιολογητές . Σύμφωνα με την Μεγαλονίδου, «μόνο το ένα τρίτο των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών συστημάτων έχουν καθιερώσει συστήματα αξιολόγησης τα οποία ελέγχουν ότι οι δομές για τα μικρότερα παιδιά όχι μόνο συμμορφώνονται με τα πρότυπα αλλά και υποστηρίζουν τη διαδικασία μάθησης (Πίνακας 2.3.1) ενώ οι μισές χώρες είτε δεν προβλέπουν την εξωτερική αξιολόγηση των δομών για παιδιά κάτω των 3 ετών είτε αξιολογούν μόνο την ποιότητα των δομών». Στη χώρα μας η έννοια της εσωτερικής αξιολόγησης είναι ανύπαρκτη ενώ όσον αφορά την εξωτερική ασχολούμαστε μόνο με την ποιότητα των Δομών.

Κατά τη Σακελλαρίου, τα πιο διαδεδομένα εργαλεία μέτρησης ποιότητας διαδικασίας προσχολικού προγράμματος για παιδιά ηλικίας από 2,5-5 ετών είναι η κλίμακα Early Childhood Environment Rating Scale – Revised - ECERS – R (Πίνακας 2.3.1) που εκτιμά την σφαιρική ποιότητα του προγράμματος με κριτήριο και δομικά και δυναμικά χαρακτηριστικά ενώ αντιστοίχως για τις ηλικίες από 0-2,5 ετών χρησιμοποιείται η Infant/Toddler Environment Rating Scale – Revised (ITERS-R) (Πίνακας 2.3.2). Σαφέστατα, υπάρχουν και άλλες κλίμακες μέτρησης ποιότητας

ωστόσο αυτό που θα πρέπει να μας απασχολεί κυρίως είναι ότι σε μεγάλο ποσοστό οι διοικήσεις των Σταθμών και οι παιδαγωγοί δεν είναι εξοικειωμένοι με τα εργαλεία αυτά προκειμένου να τα χρησιμοποιήσουν για να βελτιώσουν την παρεχόμενη από αυτούς ποιότητα ΠΕΦ.

2.3.3.3 Συνεργασία προσωπικού-γονέων

Στο θέμα της συνεργασίας και επικοινωνίας εκπαιδευτικών-γονέων, οι Παιδικοί Σταθμοί βρίσκονται αρκετά βήματα πίσω. Τόσο οι γονείς όσο και οι παιδαγωγοί πλέον αντιλαμβάνονται τη σημασία της συμπερίληψης της οικογένειας στο προσχολικό πρόγραμμα ωστόσο παραμένουν ελάχιστα γνωστές οι στρατηγικές που θα μπορούσαν να ακολουθηθούν ώστε να συμμετάσχει αποτελεσματικά η οικογένεια σε αυτό. Έρευνες καταδεικνύουν ότι η επιμόρφωση του προσωπικού σε θέματα συνεργασίας και επικοινωνίας σχολείου-οικογένειας-κοινωνίας πρέπει οπωσδήποτε να αποτελέσει στρατηγική προτεραιότητα (Μυλωνάκου – Κεκέ, 2017) ώστε μέσα από αυτή την αλληλεπίδραση να τελεσφορήσει ο κοινωνικο-παιδαγωγικός ρόλος του σχολείου. Οικογένεια-σχολείο-κοινωνία αποτελούν το «τρίγωνο φροντίδας παιδιού» (Σακελλαρίου, 2015) και η αλληλεπίδραση μεταξύ τους καθορίζει την ποιότητα της εκπαίδευσης.

2.4 Αποτίμηση ελληνικής ποιότητας Δομών ΠΕΦ

Σύμφωνα με την Ρέντζου (2015), το επίπεδο της ποιότητας των δομικών χαρακτηριστικών στους Σταθμούς της ελληνικής επικράτειας παραμένει σε ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο, γεγονός που σχετίζεται ως φυσικό επακόλουθο και με το χαμηλό επίπεδο ποιότητας των δυναμικών

χαρακτηριστικών. Η λειτουργία των Δομών ΠΕΦ στη Ελλάδα έχει στην πραγματικότητα «αφεθεί στην τύχη της» και αυτό αντανακλά με τη σειρά του την βαθύτερη αξιακή ιδεολογία της ελληνικής πολιτείας και κοινωνίας για το παιδί προσχολικής ηλικίας. Το παιδί 0-4 λογίζεται ως άνθρωπος που χρειάζεται αποκλειστικά φροντίδα και η Δομή ΠΕΦ ως κέντρο φύλαξης των παιδιών όσο οι γονείς εργάζονται ή αναζητούν εργασία. Τούτο έχει συντελέσει καθοριστικά στην υποβάθμιση των Παιδικών-Βρεφικών-Βρεφονηπιακών Σταθμών σε κέντρα παροχής φροντίδας και πρόνοιας παρά αγωγής. Επιπλέον, αντανακλά και την παρωχημένη νοοτροπία της ελληνικής πολιτείας για την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα καθώς σύμφωνα με τις σύγχρονες μελέτες για τον παιδαγωγό η φροντίδα και η αγωγή συνιστούν μια ενιαία αδιάσπαστη θεώρηση του πεδίου της ζωής του μικρού παιδιού (Moss, 2006).

2.5 Η διασύνδεση ΠΕΦ με την αγορά εργασίας και το πρόγραμμα «Κυψέλη»

2.5.1 ΠΕΦ και αγορά εργασίας

Ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων ρητά αναφέρει πως ο πρώτος από τους τρεις πρωταρχικούς στόχους της ΕΕ, «η διασφάλιση της εργασίας στο 78% του πληθυσμού ηλικίας 20 έως 64 ετών έως το 2030» προκειμένου να ευδοκιμήσει, απαιτείται «η αύξηση της παροχής επίσημης προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας (ΠΕΦ)» ώστε να επέλθει εναρμόνιση μεταξύ οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής και να αυξηθεί το ποσοστό των γυναικών στην αγορά εργασίας⁴⁷. Είναι γεγονός, ότι τονίζεται η καθοριστική διασύνδεση της προσχολικής εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και υπογραμμίζεται η βαθύτατη

⁴⁷ βλ. Σχέδιο δράσης για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων

επιρροή αυτής στη βιωσιμότητα μιας κοινωνίας επ' αγαθών πολιτικών για την προσχολική εκπαίδευση .

Ωστόσο, σύμφωνα με τον Πεχτελίδη (2015) αν οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις αποσκοπούν στην «αύξηση του ανθρώπινου κεφαλαίου και της επαγγελματικής προετοιμασίας για την αγορά εργασίας», αυτό σημαίνει ότι χειριζόμαστε την παιδαγωγική-εκπαιδευτική αξία με όρους χρηματοοικονομικούς και «το παιδί αποκλειστικά ως τον μελλοντικό εργαζόμενο της γνώσης». Η εκπαίδευση των μικρών παιδιών έχει στόχο την ανάπτυξη ικανοτήτων που θα αυξήσουν την παραγωγή εντός του κεφαλαιοκρατικού συστήματος καθιστώντας το παιδί «αντικείμενο» για χρήση (Πανιεράκης Μ., Χαραλαμπίδη Κ, 2014).Υπό αυτό το πρίσμα τα κράτη βιάζονται να εξασφαλίσουν όσο το δυνατόν νωρίτερα στη ζωή των μικρών παιδιών μια εκπαιδευτική πολιτική ενδυνάμωσης της οικονομίας με αποτέλεσμα η κοινωνική ισότητα να θυσιάζεται στο βωμό της αγοράς. Τούτο απηχεί την καθοδηγητική παρέμβαση στην εκπαιδευτική πράξη προς μια επιχειρηματική κατεύθυνση και συνεπάγεται εξαϋλωση του ηθικοπλαστικού-κοινωνικού έργου του σύγχρονου εκπαιδευτικού.

2.5.2 Το Πρόγραμμα ΚΥΨΕΛΗ

Το υπό διαβούλευση Πρόγραμμα «Κυψέλη» που ανέπτυξε ο Οργανισμός ΔιαΝΕΟσις αποποιείται τον οικονομικό εξ ορθολογισμό της εκπαίδευσης και προωθεί μια ενιαία σφαιρική βιωματική προσχολική αγωγή για όλη την ελληνική επικράτεια σε συνδυασμό με τον αναβαθμισμένο ρόλο του παιδαγωγού και την ενεργητική συμμετοχή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Λεπτομερέστερα, με το Νόμο 4837/2021⁴⁸ θεσμοθετήθηκε το πρόγραμμα «Κυψέλη», το οποίο συνιστά ένα πλήρες και αναλυτικό πλαίσιο προσχολικής αγωγής για παιδιά ηλικίας από 0-4 ετών με σκοπό την συνολική αναβάθμιση της ποιότητας των Δομών ΠΕΦ και την άμβλυνση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων με γνώμονα την παιδική ευημερία. Ταυτόχρονα, προτείνεται η συγκρότηση ενός Εθνικού Συμβουλίου Προσχολικής Αγωγής και Διαπαιδαγώγησης (ΕθΣυΠΑ) το οποίο και συστάθηκε το 2022⁴⁹ με σκοπό τη διεξαγωγή ερευνών και τον συντονισμό της προσχολικής αγωγής σε όλη την ελληνική επικράτεια και από τον Ιούλιο του 2022 η «Κυψέλη» λειτουργεί πιλοτικά.

Το πλαίσιο «Κυψέλη» εστιάζει στην «ανάπτυξη των γνωσιακών, γλωσσικών, κοινωνικών, συναισθηματικών και κινητικών δεξιοτήτων των παιδιών» (ΔιαΝεοσις 2021) δομημένο σε 5 πτυχές (Πίνακας 2.4.1), η καθεμία από τις οποίες λειτουργεί ως εκκίνηση μιας σειράς εφαρμογών από τους παιδαγωγούς με στόχο την ανάπτυξη των μικρών παιδιών μέσα από τη δημιουργική μάθηση και το παιχνίδι σε εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους. Οι 5 πτυχές καθορίζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα κάθε Δομής ενώ δίνονται οι απαραίτητες κατευθύνσεις σχετικά με τη γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών, την έκφραση της δημιουργικότητας, την υγιεινή διατροφή και εκπαίδευση αλλά και τη στήριξη των παιδαγωγών μέσα από εκπαιδευτικά εργαστήρια και από μέντορες. Δίνεται έμφαση και στην παρακολούθηση της ανάπτυξης των παιδιών ώστε να ανιχνεύονται έγκαιρα τυχόν αναπτυξιακές δυσκολίες από ειδικούς σε θέματα υγείας και ψυχικής υγείας. Επιπρόσθετα, παρέχονται συστάσεις για την αξιοποίηση του ρόλου των γονέων και προσδιορίζονται οι προδιαγραφές λειτουργίας των Σταθμών.

⁴⁸ ΦΕΚ 178/Α/1.10.2021

⁴⁹ ΦΕΚ 1057/Β/10.3.22

Μέσω του προγράμματος «Κυψέλη» ο εκπαιδευτικός στην ουσία καλείται να αναλάβει το έργο να αντιπαλέψει τον τεχνοκρατισμό και να αντιπροβάλλει το πρότυπο του ολοκληρωμένου δημοκρατικού παιδοκεντρικού μοντέλου διδασκαλίας που διαμορφώνει ολόπλευρα αναπτυγμένα παιδιά με ενσυναίσθηση και ενεργητική μέθεξη στα κοινωνικά δρώμενα. Αν στη χώρα μας προσανατολίσουμε τις πολιτικές και οικονομικές προτεραιότητες προς τη δημιουργία ενός ενιαίου σύγχρονου παιδοκεντρικού μοντέλου προσχολικής αγωγής, τότε θα μπορούσαμε να διατεινόμαστε ότι προβήκαμε στην καλύτερη και αποδοτικότερη κρατική επένδυση, δεδομένου ότι «για κάθε δολάριο που επενδύεται από το κράτος στο κάθε παιδί η απόδοση προς την κοινωνία είναι 7 έως 10% ετησίως» (ΔιαΝεοσις 2017, έρευνα Τζέιμς Χέκμαν).

2.6 Συμπέρασμα

Συμπερασματικά, είμαστε υποχρεωμένοι ως κοινωνία ενηλίκων να επανατοποθετηθούμε απέναντι στο κοινωνικό δικαίωμα των μικρών παιδιών για ένταξη στην προσχολική εκπαίδευση μέσω μιας δικαιότερης κοινωνικής πολιτικής που θα αμβλύνει τις αντιθέσεις και θα κομίσει καινούριο άξονα εξισορροπιστικής παρέμβασης για την ισότιμη συμμετοχή των βρεφών και νηπίων στις υπηρεσίες προσχολικής εκπαίδευσης. Είναι επιτακτική ανάγκη να επανασχεδιαστεί μια ενδεδειγμένη στρατηγική κρατικής μέριμνας και μεταρρυθμιστικής δράσης ώστε όλα τα παιδιά προσχολικής ηλικίας να αποκτήσουν ελεύθερη, ισότιμη πρόσβαση σε ποιοτική προσχολική εκπαίδευση ανεξαρτήτως κοινωνικοοικονομικών προϋποθέσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Μεθοδολογία και αποτελέσματα έρευνας

3.1 Σκοπός έρευνας

Η παρούσα έρευνα πυροδοτείται αφενός από τις ευρωπαϊκές συστάσεις για αναβάθμιση της ποιότητας της προσχολικής αγωγής και για αύξηση των διαθέσιμων θέσεων σε Δομές ΠΕΦ έως το 2030 και αφετέρου από τις κυβερνητικές νομοθετικές ρυθμίσεις για την καθολική εφαρμογή του Προγράμματος ΚΥΨΕΛΗ. Σκοπό έχει να ανιχνεύσει το κατά πόσο τα πορίσματα των ερευνών για την χαμηλού επιπέδου ποιότητα της ελληνικής ΠΕΦ ισχύουν για τον Δήμο Κηφισιάς και να καταγράψει με

όρους προσβασιμότητας και ποιότητας την παροχή υπηρεσιών από τους παιδικούς-βρεφονηπιακούς σταθμούς όπως τους αφουγκράζονται τόσο οι παιδαγωγοί προσχολικής αγωγής όσο και οι γονείς βρεφών και νηπίων του Δήμου Κηφισιάς. Επιπλέον αποσκοπεί στο να αναδείξει τον ρόλο των Δημοτικών Δομών ΠΕΦ στην περιφρούρηση του παιδικού κοινωνικού δικαιώματος για πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες προσχολικής εκπαίδευσης και στην άρση κοινωνικών ανισοτήτων. Επιπλέον, το γεγονός της ύπαρξης μόνο σποραδικών ελληνικών ερευνών για την Προσχολική Εκπαίδευση τις οποίες δυσχεραίνει το χωριστό μοντέλο προσχολικής εκπαίδευσης (V.Grammatikopoulos *et al*, 2017) ενισχύει την αναγκαιότητα της παρούσης που αφορά τις ηλικίες 0-4.

3.2 Ερευνητικά εργαλεία- Πληθυσμός στόχος-Συμμετέχοντες

Το εργαλείο που επιλέχθηκε είναι το ερωτηματολόγιο κλειστού τύπου ώστε να συλλεχθούν ποσοτικά δεδομένα και να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα. Σχεδιάστηκαν δύο ερωτηματολόγια, ένα για τους γονείς των παιδιών που φοιτούν σε Παιδικούς-Βρεφονηπιακούς Σταθμούς και ένα για τους παιδαγωγούς των παιδιών. Μοιράστηκαν ηλεκτρονικά μέσω της εφαρμογής Google forms και είναι ανώνυμα. Ο πληθυσμός στόχος είναι οι γονείς/κηδεμόνες των βρεφών και νηπίων που φιλοξενούνται στις Δομές ΠΕΦ του Δήμου Κηφισιάς για το σχολικό έτος 2023-2024 και οι παιδαγωγοί/υπάλληλοι που εργάζονται σε αυτούς τους Δημοτικούς Σταθμούς.

Συγκεκριμένα, ο Δήμος Κηφισιάς διαθέτει δέκα Δομές⁵⁰ δυναμικότητας 325 νηπίων (άνω των 2,5 ετών) και 260 βρεφών (από 6 μηνών έως 2,4 ετών) , σύνολο 585 διαθέσιμων θέσεων για νήπια και βρέφη. Για το σχολικό έτος 2023-2024 αιτήθηκαν θέση σε Σταθμό οι γονείς 600 παιδιών. Εγγράφηκαν στις Δομές 576 παιδιά και πλέον φιλοξενούνται 525⁵¹. Στο Δήμο Κηφισιάς σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΕΤΑΑ αποδόθηκαν 269 voucher δωρεάν φοίτησης⁵² για Βρεφονηπιακούς Σταθμούς και από αυτά τα 239 απορρόφησαν οι Δημοτικοί Σταθμοί. Σε αυτό συνέβαλαν οι εκστρατείες ενημέρωσης γονέων που έχει καθιερώσει με δική του πρωτοβουλία ο Δήμος και συγχρόνως αντανακλά την ικανοποίηση των πολιτών του Δήμου από τις Δημοτικές Δομές. Όλες οι αιτήσεις γονέων εξυπηρετήθηκαν και δεν έμεινε κανένα παιδί εκτός των Δομών ΠΕΦ. Στους Σταθμούς εργάζονται συνολικά 106 παιδαγωγοί. Από αυτούς στην έρευνα συμμετείχαν 200 γονείς και 49 παιδαγωγοί.

3.3 Ανάλυση αποτελεσμάτων

3.3.1 Ερωτηματολόγια γονέων

Στην πρώτη ενότητα του ερωτηματολογίου σύμφωνα με τα δεδομένα των γραφημάτων 1-5 διερευνήθηκαν δημογραφικά στοιχεία. Από τους 200 συμμετέχοντες γονείς βρεφών και νηπίων από 6 μηνών έως 3,5 χρονών που απάντησαν στην έρευνα το 71,6% είναι γυναίκες και το 28,4% άνδρες. Η πλειοψηφία (56%) ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 29-39, είναι απόφοιτοι ανώτατων σχολών εκπαίδευσης (72%), εργάζονται στον ιδιωτικό τομέα (59%) και έχουν δύο παιδιά (55,6%). Το 37,4% των συμμετεχόντων έχει ένα παιδί, ενώ μόνο το 7,1% αποτελεί τρίτεκνη οικογένεια.

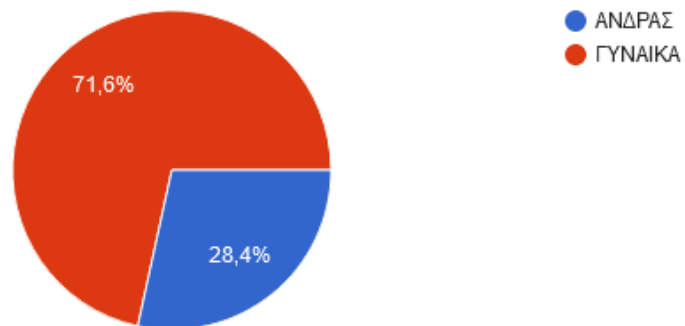
⁵⁰ οι 8 είναι ιδιόκτητες

⁵¹ 322 νήπια και 203 βρέφη

⁵² Βλ.πίνακα 3.2.1

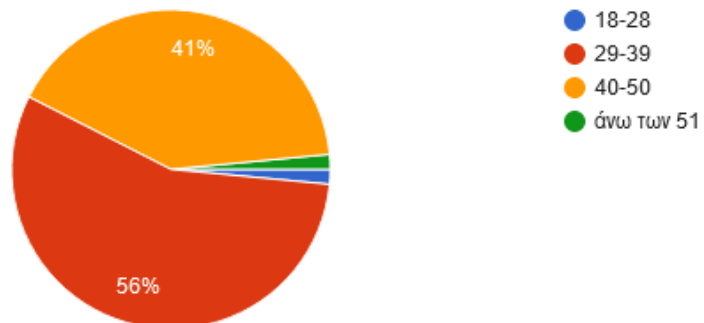
1. ΦΥΛΟ

197 απαντήσεις

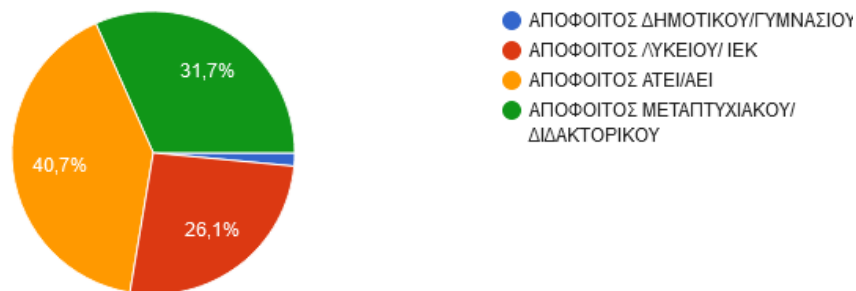
2. ΗΛΙΚΙΑ

200 απαντήσεις

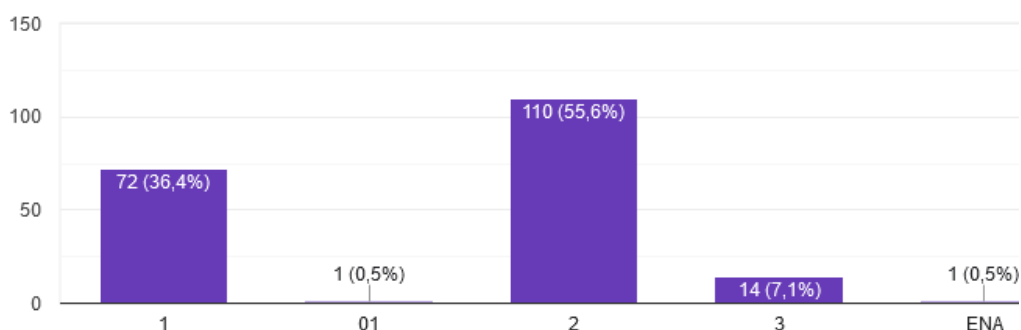
3. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

199 απαντήσεις

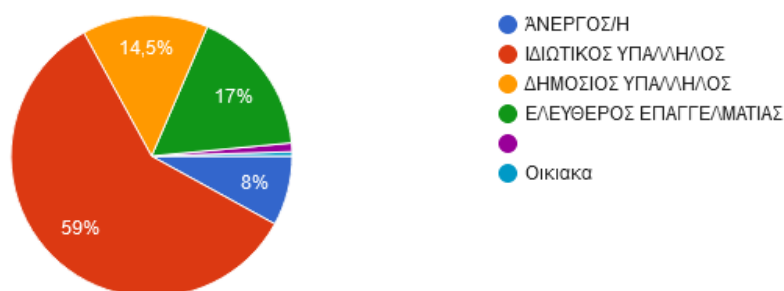
4. ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ:(Σημειώστε νούμερο)

198 απαντήσεις

5. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

200 απαντήσεις

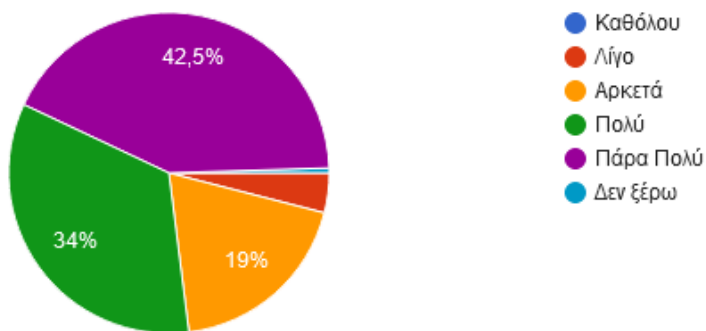
Στη δεύτερη ενότητα του ερωτηματολογίου διερευνήθηκε η άποψη των γονέων σχετικά με την ποιότητα των Σταθμών του Δήμου σε συνάρτηση με τα δομικά χαρακτηριστικά τους και ιδίως με τις κτιριακές υποδομές και το ωράριο λειτουργίας. Από τα γραφήματα 6-8 διαπιστώθηκε ότι 7 στους 10 γονείς συμφωνούν πολύ και πάρα πολύ με το ότι οι Σταθμοί

συνιστούν κτίρια καλαίσθητα και φιλόξενα προς τα παιδιά πληρώνοντας τα κριτήρια υγιεινής και ασφάλειας ενώ το ωράριο λειτουργίας (7πμ-4μμ) καλύπτει τις ανάγκες τους σε αντίθεση με το 18,5% που δεν βρίσκουν το ωράριο ικανοποιητικό.

6. Ο Σταθμός που φοιτά το παιδί μου συνιστά ένα χώρο καλαίσθητο και φιλόξενο για το παιδί:

(Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

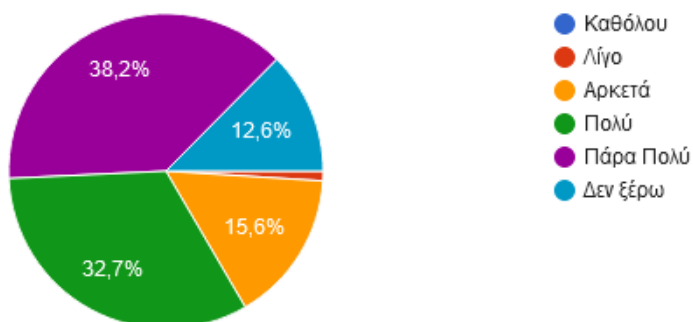
200 απαντήσεις

7. Ο Σταθμός που φοιτά το παιδί μου πληρεί τα κριτήρια υγιεινής και ασφάλειας σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία:

(Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

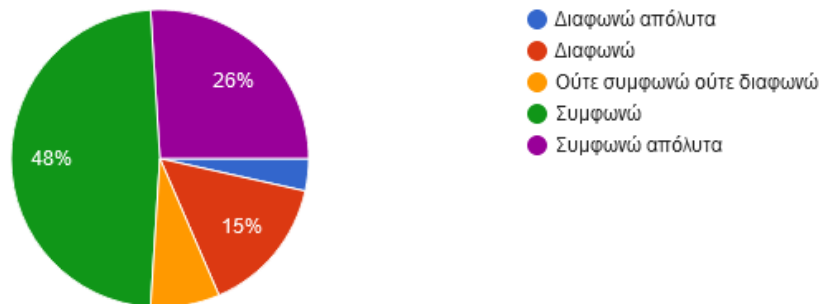
199 απαντήσεις

8. Το ωράριο λειτουργίας των Σταθμών καλύπτει τις ανάγκες μου:
(Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

200 απαντήσεις

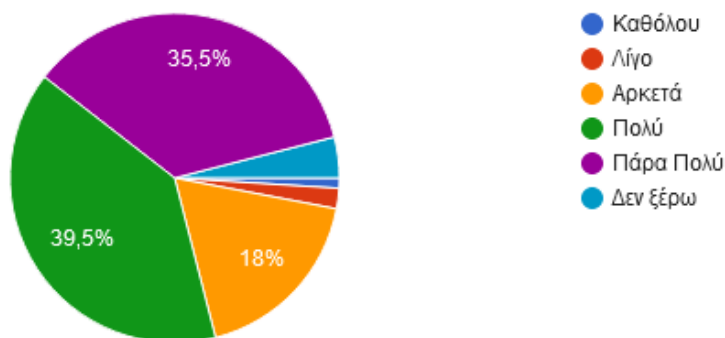

Η τρίτη ενότητα του ερωτηματολογίου ανέδειξε την άποψη των γονέων σχετικά με την ποιότητα των δυναμικών χαρακτηριστικών των Δημοτικών Δομών ΠΕΦ. Το 75% των γονέων θεωρεί ότι το παιδαγωγικό πρόγραμμα που ακολουθείται συμβάλλει πολύ και πάρα πολύ στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών και το 18% ότι συμβάλλει αρκετά (γράφημα 9), γεγονός που συνδέεται και με την γνώση των γονέων για την βιωματική επικοινωνιακή διδασκαλία που εφαρμόζεται ως μέθοδος μάθησης στις Δομές καθώς μόνο το 17,6% δηλώνει ότι δεν την γνωρίζει (γράφημα 10).

9. Το παιδαγωγικό πρόγραμμα που ακολουθείται συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού μου:

(Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

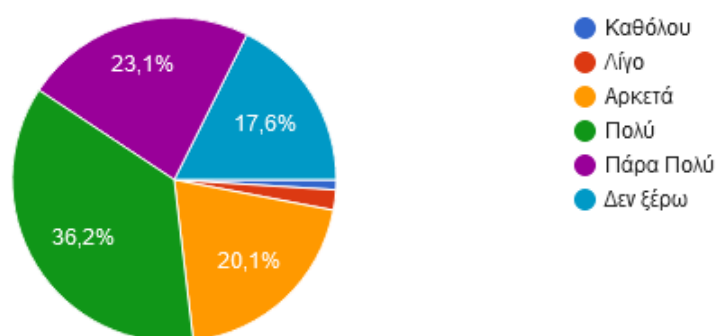
200 απαντήσεις

10. Το παιδαγωγικό πρόγραμμα που εφαρμόζει ο Σταθμός βασίζεται στη βιωματική επικοινωνιακή διδασκαλία (μέθοδος project):

(Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

199 απαντήσεις

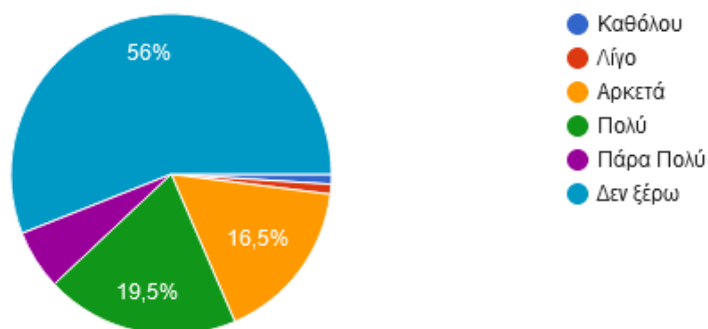
Στο γράφημα 11 αποτυπώνεται ότι το 56% των γονέων δεν έχει γνώση του Προγράμματος ΚΥΨΕΛΗ που έχει εξαγγείλει το Υπουργείο Παιδείας. Επιπλέον, η συντριπτική πλειοψηφία των γονέων (87,9%) θεωρεί ότι υπάρχει σωστή συνεργασία/επικοινωνία με το παιδαγωγικό προσωπικό (γράφημα 12) και αποτελεί ενθαρρυντικό γεγονός σύμφωνα με το γράφημα 13 ότι το 70% ενδιαφέρεται να συμμετέχει ενεργά στη

συνδιαμόρφωση του παιδαγωγικού προγράμματος που τελείται στους Σταθμούς. Τέλος, στην αξιολόγηση της ικανοποίησης από τη συνεργασία γονέων-παιδαγωγών στο γράφημα 14 ο μέσος όρος βαθμολογίας αγγίζει το 8,75 σε κλίμακα με άριστα το 10.

11. Το αναλυτικό παιδαγωγικό πρόγραμμα (πρόγραμμα ΚΥΨΕΛΗ) που έχει εξαγγείλει το Υπουργείο Παιδείας και θα είναι κοινό για όλους τους Δήμους της χώρας θα αναβαθμίσει την ποιότητα της προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης:

(Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

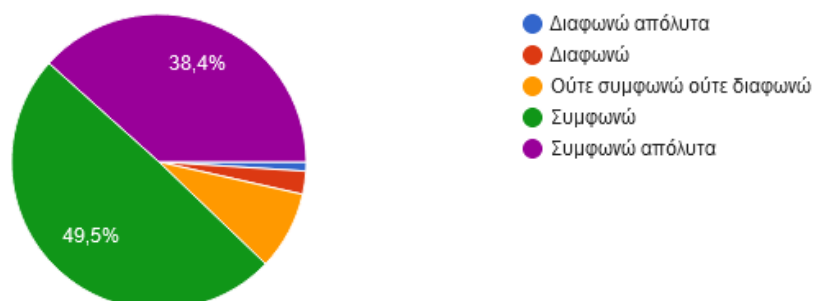
200 απαντήσεις

12. Υπάρχει σωστή συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ παιδαγωγών και γονέων/κηδεμόνων:

(Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

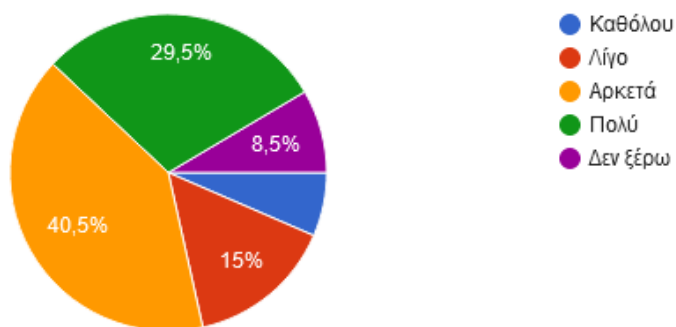
198 απαντήσεις

13. Θα με ενδιέφερε να συμμετέχω ενεργά στη διαμόρφωση του παιδαγωγικού προγράμματος του Σταθμού:

(Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

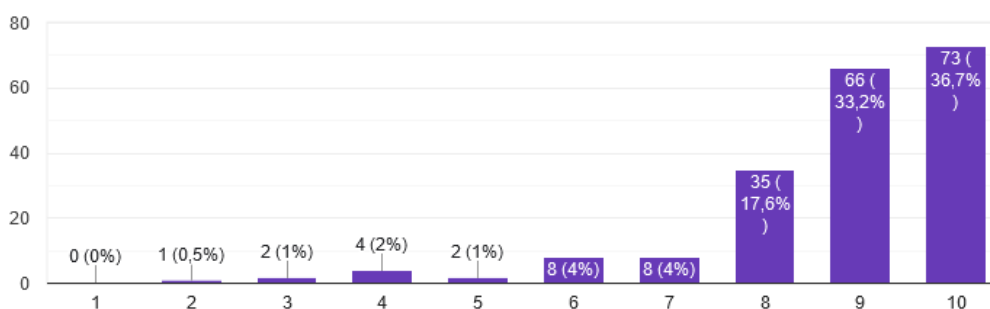
200 απαντήσεις

14. Δώστε σε μία κλίμακα από το 1 έως το 10 τον βαθμό ικανοποίησης σας από τη συνεργασία σας με το προσωπικό του Σταθμού:

(Καθόλου ικανοποιημένος =1 Απόλυτα ικανοποιημένος =10)

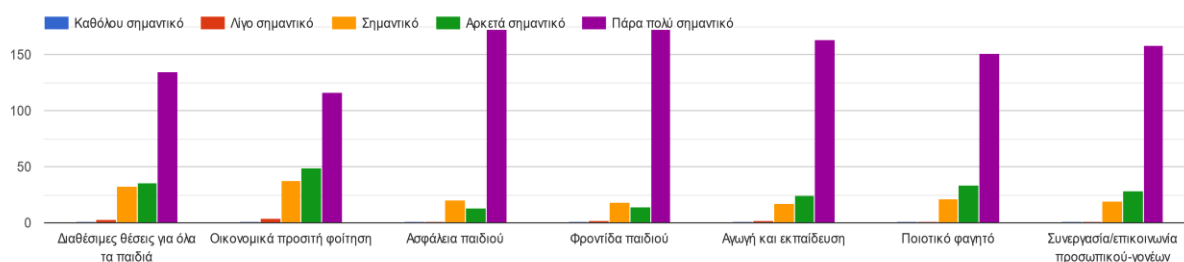
199 απαντήσεις

Στην τελευταία ενότητα του ερωτηματολογίου που αφορά στην παροχή υπηρεσιών διερευνάται συνολικά το θέμα της προσβασιμότητας και ποιότητας των Δομών ΠΕΦ του Δήμου Κηφισιάς. Σύμφωνα με το γράφημα 15, 166 από 200 γονείς δήλωσαν ισάξια πάρα πολύ σημαντικές παροχές από μια Δομή ΠΕΦ την ασφάλεια και την φροντίδα του παιδιού

ενώ οι 156 θεωρούν πάρα πολύ σημαντική την αγωγή και εκπαίδευση. Ακολουθεί η συνεργασία γονέων-προσωπικού (152 γονείς), το ποιοτικό φαγητό (145 γονείς) ενώ η καθολική πρόσβαση των παιδιών σε Σταθμούς θεωρήθηκε από 129 γονείς πάρα πολύ σημαντική παροχή. Η οικονομικά προσιτή φοίτηση φαίνεται να είναι η λιγότερο σημαντική παροχή από πλευράς Δήμου σε σχέση με τις υπόλοιπες.

15. Σημειώστε το βαθμό που θεωρείται σημαντική την κάθε παροχή από τον Σταθμό:

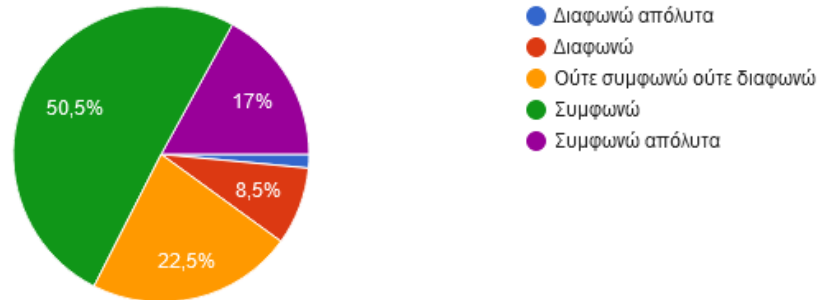
Στο γράφημα 16, διαφαίνεται ότι ο Δήμος Κηφισιάς προσφέρει επαρκείς θέσεις φοίτησης στις Δομές του ενώ όπως απεικονίζεται στο γράφημα 17 το πρόγραμμα Οικονομικής στήριξης οικογενειών θεωρείται από το 67,5% των γονέων ότι συμβάλλει στην ισότιμη πρόσβαση των παιδιών στους Σταθμούς καλύπτοντας τα έξοδα φοίτησης των οικογενειών. Αντίστοιχα το 67,5% των γονέων θεωρεί το κόστος φοίτησης στο Δήμο ανάλογο των εισοδημάτων τους και ότι μπορεί να ανταπεξέλθει σε αυτό (γράφημα 18).

16. Ο Δήμος Κηφισιάς διαθέτει αρκετούς Σταθμούς και προσφέρει επαρκείς θέσεις φοίτησης για την εγγραφή των παιδιών:

(Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

200 απαντήσεις

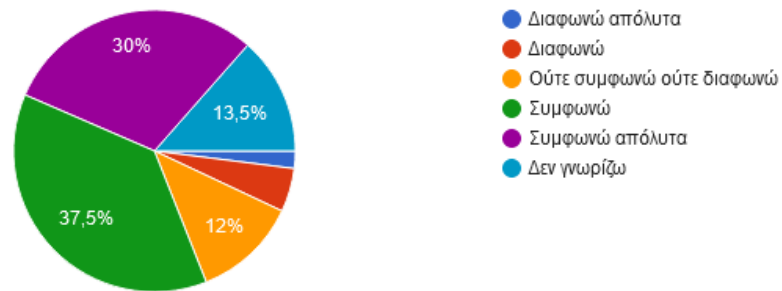

17. Το πρόγραμμα Οικονομικής Στήριξης Οικογενειών μέσω επιδότησης θέσεων (voucher ΕΣΠΑ) για την εγγραφή του παιδιού μου στους Σταθμούς προωθεί την ισότιμη πρόσβαση στην προσχολική εκπαίδευση υποστηρίζοντας τις ανάγκες της οικογένειάς μου:

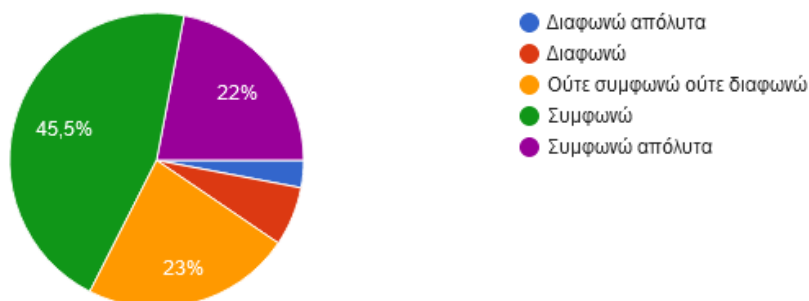
(Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

200 απαντήσεις

18. Το κόστος φοίτησης των παιδιών στο Σταθμό είναι ανάλογο του ετήσιου οικογενειακού εισοδήματος της οικογένειάς μου και μπορώ να ανταπεξέλθω σε αυτό: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

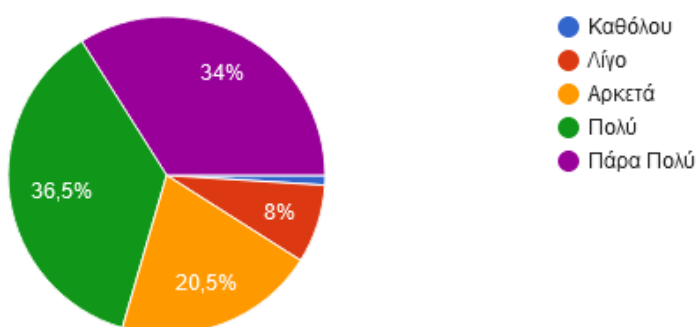
200 απαντήσεις

Σύμφωνα με το γράφημα 19, το 70,5% των γονέων είναι δέκτες της πολιτικής συστηματικής ενημέρωσης για θέματα σχολείου ενώ η οικονομική κρίση δεν φαίνεται να έχει επηρεάσει την ποιότητα των υπηρεσιών προσχολικής αγωγής στο Δήμο Κηφισιάς, όπως δείχνουν τα δεδομένα του γραφήματος 20.

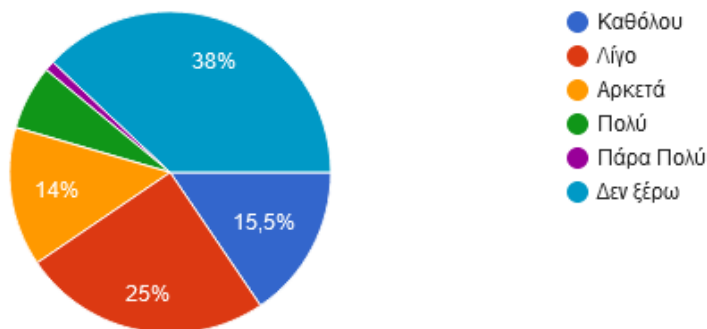
19. Ενημερώνομαι συστηματικά για όλα τα θέματα που αφορούν το παιδί μου αλλά και το Σταθμό: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

200 απαντήσεις

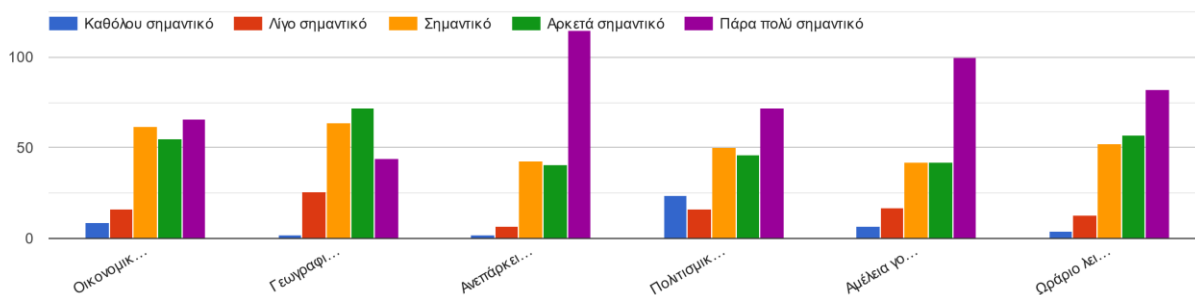
20. Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά την ποιότητα παροχής υπηρεσιών προσχολικής αγωγής στις Δομές του Δ.Κηφισιάς: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

200 απαντήσεις

Στο γράφημα 21 σχετικά με τα εμπόδια πρόσβασης σε Σταθμούς σπουδαιότερο αναδεικνύεται η ανεπάρκεια των διαθέσιμων θέσεων. Ακολουθούν σε κλίμακα σπουδαιότητας η αμέλεια των γονέων, το ωράριο λειτουργίας, οι πολιτισμικοί λόγοι και η γεωγραφική απόσταση του Σταθμού.

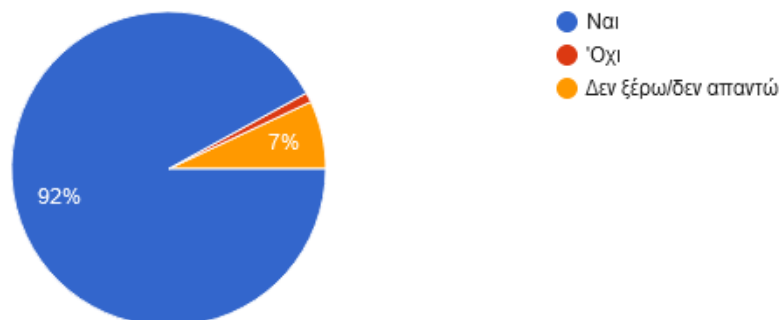
21. Σημειώστε το βαθμό που θεωρείτε σημαντικό το κάθε εμπόδιο πρόσβασης σε Σταθμό:

Εν κατακλείδι, σύμφωνα με το 22^ο γράφημα, το 92% των γονέων συστήνει την εγγραφή/επανεγγραφή στους Σταθμούς του Δήμου Κηφισιάς γεγονός που απηχεί την ικανοποίησή τους από την ποιότητα παροχής υπηρεσιών ΠΕΦ.

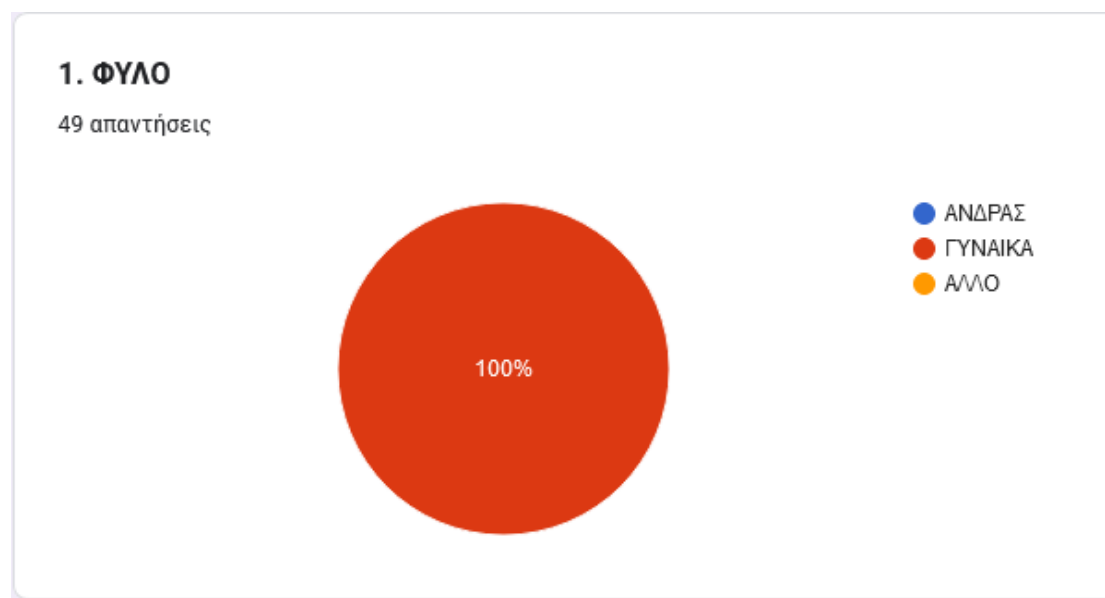
22.Συστήνω ανεπιφύλακτα την εγγραφή/ επανεγγραφή παιδιών στις Δομές του Δήμου Κηφισιάς: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

200 απαντήσεις

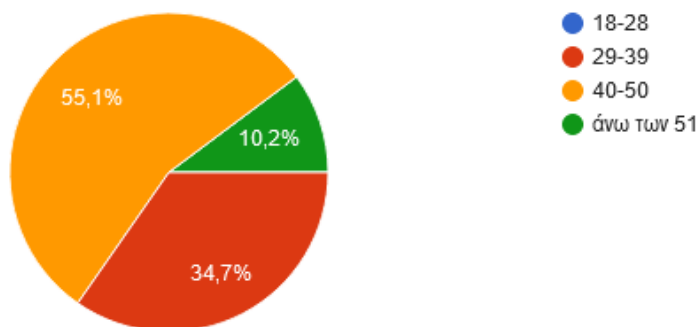
3.3.2 Ερωτηματολόγια παιδαγωγών

Στην πρώτη ενότητα του ερωτηματολογίου ανιχνεύτηκαν δημογραφικά στοιχεία. Σύμφωνα με τα γραφήματα 1-5 οι παιδαγωγοί προσχολικής εκπαίδευσης του Δήμου Κηφισιάς είναι όλες γυναίκες, ηλικίας 29-50 ετών ενώ μόνο το 10,2% είναι άνω των 51 ετών. Το παιδαγωγικό προσωπικό αποδεικνύεται υψηλά καταρτισμένο εφόσον το 61,2% είναι απόφοιτοι ανώτατης εκπαίδευσης, από αυτούς το 10,2% κατέχει μεταπτυχιακό τίτλο ειδίκευσης και το 38,8% είναι βοηθοί παιδαγωγών (απόφοιτοι Λυκείου/ΙΕΚ). Ο μέσος όρος ετών προϋπηρεσίας τους αγγίζει τα 15 έτη, γεγονός που απηχεί προσωπικό με εμπειρία στην προσχολική ηλικία. Επτά στις δέκα υπαλλήλους απασχολούνται με μόνιμη ή αορίστου χρόνου σχέση εργασίας ενώ 4 στις 10 παιδαγωγούς κατέχει θέση ευθύνης.

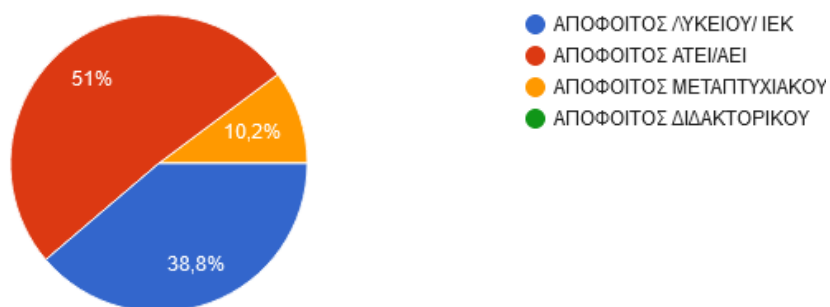
2. ΗΛΙΚΙΑ:

49 απαντήσεις

3. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:

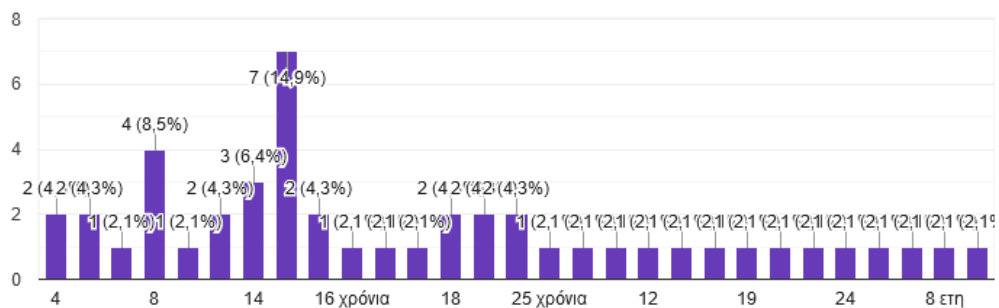
49 απαντήσεις

4. ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΤΩΝ ΠΡΟΥΠΗΡΕΣΙΑΣ:(Σημειώστε νόυμερο)

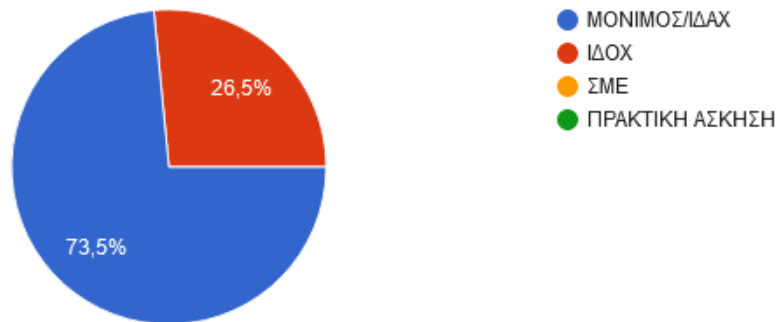
47 απαντήσεις

[Αντιγραφή](#)

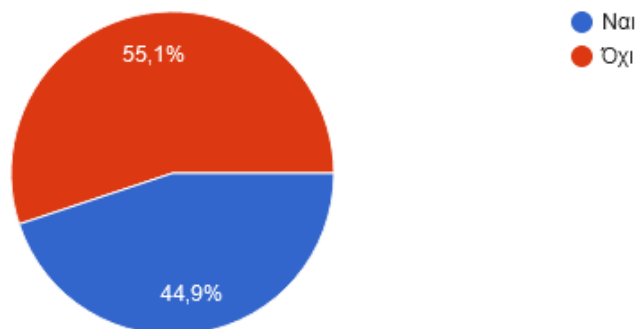
5. ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

49 απαντήσεις

6. ΚΑΤΕΧΩ ΘΕΣΗ ΕΥΘΥΝΗΣ ΣΤΟ ΣΤΑΘΜΟ (ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΤΑΘΜΟΥ Η ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ):

49 απαντήσεις

Στη δεύτερη ενότητα στα γραφήματα 7-10 διερευνάται η άποψη των παιδαγωγών σχετικά με την ποιότητα των Σταθμών του Δήμου σε συνάρτηση με τα δομικά χαρακτηριστικά τους και ιδίως με τις κτιριακές υποδομές, τις αναλογίες προσωπικού παιδιών, τον υλικοτεχνικό εξοπλισμό, το ωράριο λειτουργίας και την δυνατότητα πρόσβασης στις Δομές.

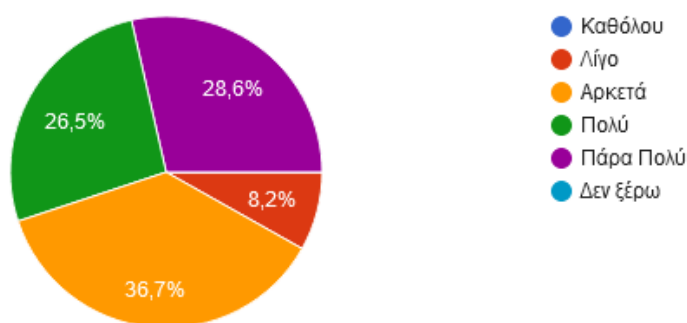
Η συντριπτική πλειοψηφία των παιδαγωγών (91,8%) θεωρεί τους Σταθμούς χώρους φιλόξενους και καλαίσθητους ενώ σχετικά με παρεμβάσεις για την εναρμόνιση με το Π.Δ 99/17 το 59,5% παρατηρεί

ότι βελτίωσαν τις κτιριακές υποδομές. Στην ερώτηση για την επάρκεια του υλικοτεχνικού εξοπλισμού σε σχέση με τις ανάγκες των παιδιών οι απόψεις δίστανται με την πλάστιγγα να γέρνει υπέρ της επάρκειας του καθώς το 55,1% των παιδαγωγών δήλωσε επαρκή τον εξοπλισμό έναντι του 44,9% που θεωρεί ότι χρειάζεται να ενισχυθεί.

7. Ο Σταθμός που εργάζομαι συνιστά ένα χώρο καλαίσθητο και φιλόξενο για τα παιδιά:

(Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

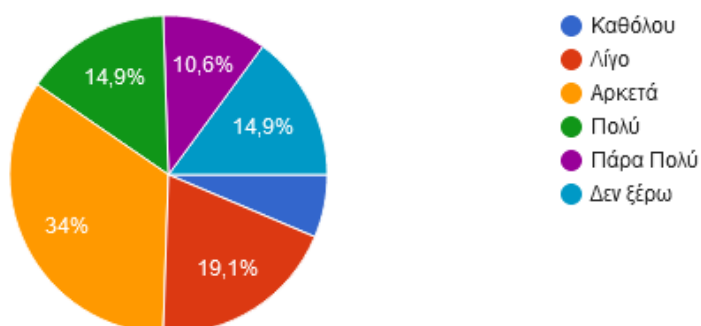
49 απαντήσεις

8. Οι παρεμβάσεις που έγιναν για την εναρμόνιση με το Π.Δ 99/17 επέφεραν θετικά αποτελέσματα στις κτιριακές υποδομές του σχολείου:

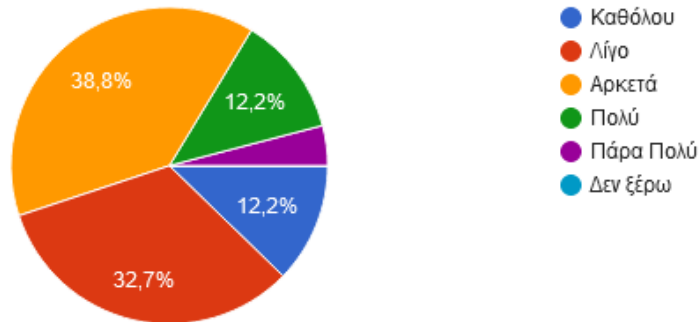
(Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

47 απαντήσεις

9.Ο υλικοτεχνικός εξοπλισμός του σχολείου είναι επαρκής για τις ανάγκες των παιδιών: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

49 απαντήσεις

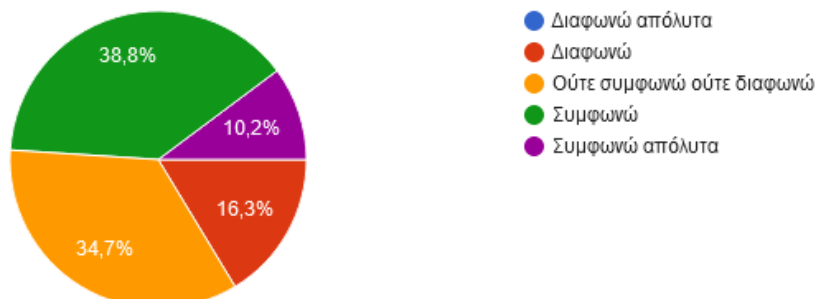

Στο ζήτημα της αναλογίας προσωπικού-παιδιών κατά τα γραφήματα 10 και 11 οι μισοί περίπου παιδαγωγοί συμφωνούν με την κείμενη νομοθεσία αλλά το 34,7% δεν πήρε θέση, το οποίο συνδέεται με την επόμενη ερώτηση αφού οι μισοί συμφωνούν ότι στο Σταθμό που εργάζονται το εκπαιδευτικό προσωπικό επαρκεί για την εύρυθμη λειτουργία του ενώ το 30,6% δηλώνει ότι δεν επαρκεί. Όλοι σχεδόν οι παιδαγωγοί (85,7%) πιστεύουν ότι το ωράριο λειτουργίας ικανοποιεί τις ανάγκες των γονέων ενώ μόνο το 4,1% διαφωνεί.

10. Η αναλογία παιδιών-προσωπικού μέσα στις τάξεις όπως ορίζεται από το νόμο είναι σωστή για να εκτελέσω το παιδαγωγικό μου έργο: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

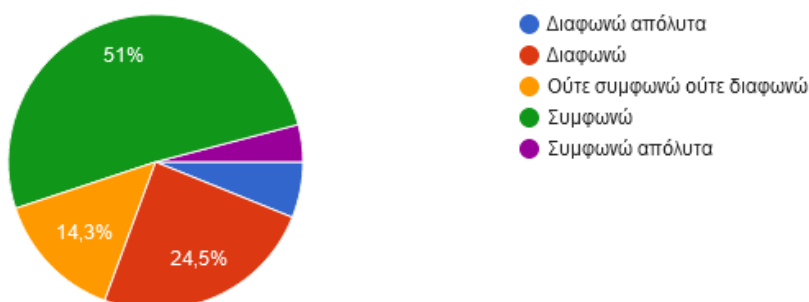
49 απαντήσεις

11. Το παιδαγωγικό προσωπικό που απασχολείται στον Σταθμό που εργάζομαι επαρκεί για την εύρυθμη λειτουργία του Σταθμού: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

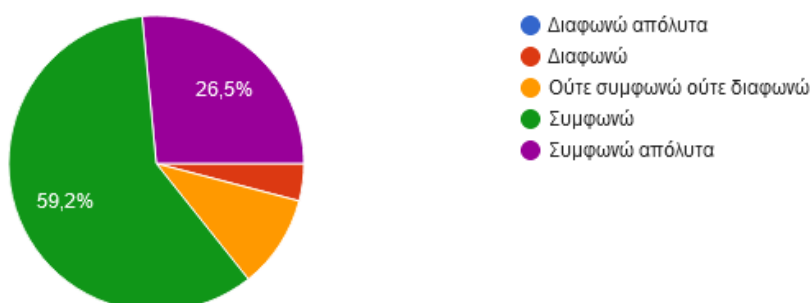
49 απαντήσεις

12. Το ωράριο λειτουργίας των Σταθμών καλύπτει τις ανάγκες των γονέων: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

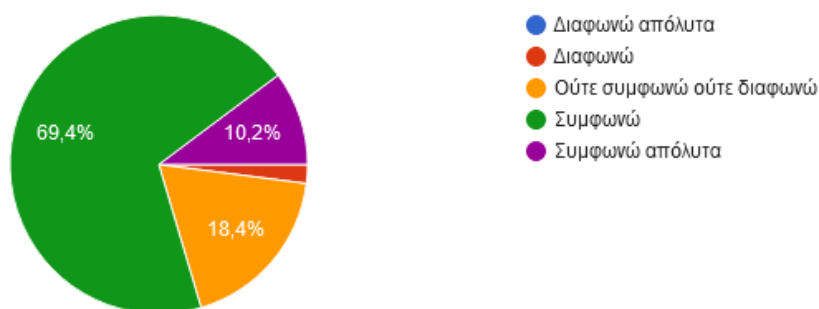
49 απαντήσεις

Σχετικά με την προσβασιμότητα των Σταθμών στα γραφήματα 13 και 14 διαφαίνεται ότι για τα βρέφη είναι δυσκολότερη η πρόσβαση στους Σταθμούς γεγονός που συνάδει με τις αυξημένες σε απαιτήσεις προδιαγραφές υποδομών περί φιλοξενίας βρεφών. Ωστόσο, ο Δήμος Κηφισιάς σύμφωνα με την άποψη της πλειοψηφίας των παιδαγωγών παρέχει καθολική πρόσβαση χωρίς αποκλεισμούς στα βρέφη και τα νήπια των κατοίκων της περιοχής.

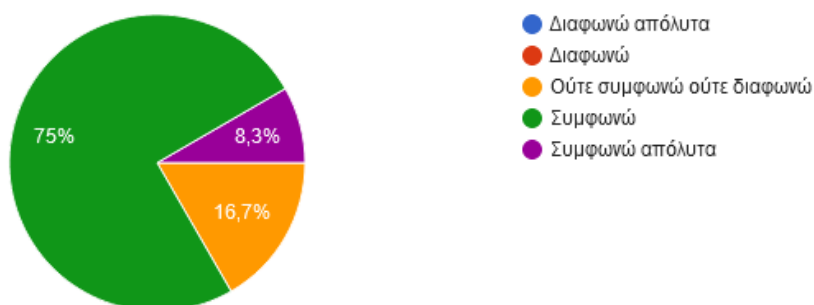
13.Οι υπηρεσίες προσχολικής εκπαίδευσης είναι καθολικά προσβάσιμες , χωρίς αποκλεισμούς για τα βρέφη των κατοίκων του Δήμου Κηφισιάς:
(Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

49 απαντήσεις

14.Οι υπηρεσίες προσχολικής εκπαίδευσης είναι καθολικά προσβάσιμες , χωρίς αποκλεισμούς για τα νήπια των κατοίκων του Δήμου Κηφισιάς:
(Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

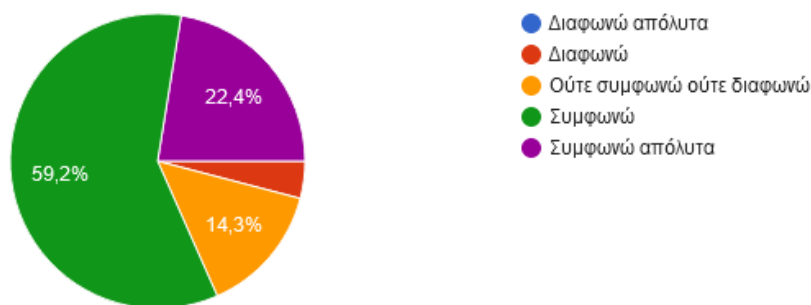
48 απαντήσεις

Τέλος, σύμφωνα με το γράφημα 15 το ευρωπαϊκό πρόγραμμα οικονομικής στήριξης οικογενειών ενισχύει την ισότιμη πρόσβαση των παιδιών στις Δομές ΠΕΦ και μόνο το 4,2% διαφωνεί με αυτή την άποψη.

15. Το πρόγραμμα Οικονομικής Στήριξης Οικογενειών μέσω επιδότησης θέσεων (voucher ΕΣΠΑ) για την εγγραφή των παιδιών στους Σταθμούς προωθεί την ισότιμη πρόσβαση στην προσχολική εκπαίδευση υποστηρίζοντας τις ανάγκες των οικογενειών: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

49 απαντήσεις

Η τρίτη ενότητα του ερωτηματολογίου αναζητά στοιχεία για την ποιότητα των δυναμικών χαρακτηριστικών των Βρεφικών-Βρεφονηπιακών-Παιδικών Σταθμών του Δήμου.

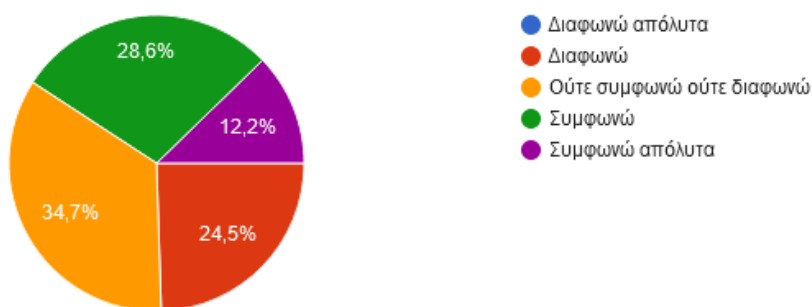
Οι παιδαγωγοί σύμφωνα με το γράφημα 16 έχουν αντικρουόμενες απόψεις σχετικά με την υποβάθμιση της ελληνικής προσχολικής αγωγής καθώς το 40,8% συμφωνεί ότι τόσο από άποψη διαθέσιμων θέσεων όσο και παιδαγωγικού προγράμματος δεν έχει λάβει η ελληνική ΠΕΦ την δέουσα μέριμνα ενώ το 24,5% διαφωνεί με τη γνώμη αυτή. Ταυτόχρονα 3 στις 10 παιδαγωγοί δεν είχαν σαφή άποψη σχετικά με αυτό το ζήτημα.

Εντούτοις, η συντριπτική πλειοψηφία (93,9%) θεωρεί ότι κάθε παιδί προσχολικής ηλικίας δικαιούται ισότιμη πρόσβαση στους Σταθμούς και παροχή ποιοτικής προσχολικής εκπαίδευσης.

16. Η ποιότητα της Προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης για τις ηλικίες 0-3 είναι υποβαθμισμένη στη χώρα μας τόσο από άποψη διαθέσιμων θέσεων για όλα τα παιδιά όσο και παιδαγωγικού προγράμματος: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

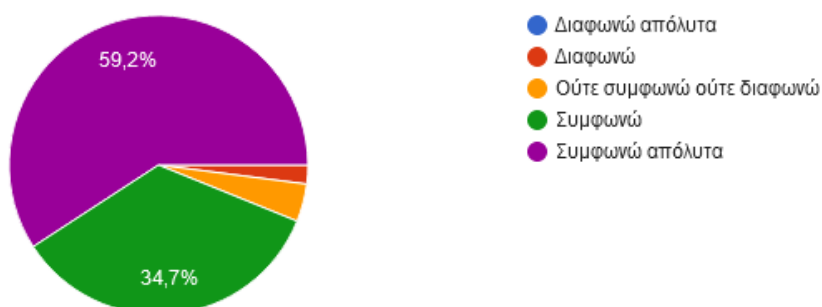
49 απαντήσεις

17. Κάθε παιδί προσχολικής ηλικίας πρέπει να έχει τη δυνατότητα να ενταχθεί σε Δομές προσχολικής εκπαίδευσης και να λάβει ποιοτική προσχολική εκπαίδευση, χωρίς αποκλεισμούς και εξαιρέσεις: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

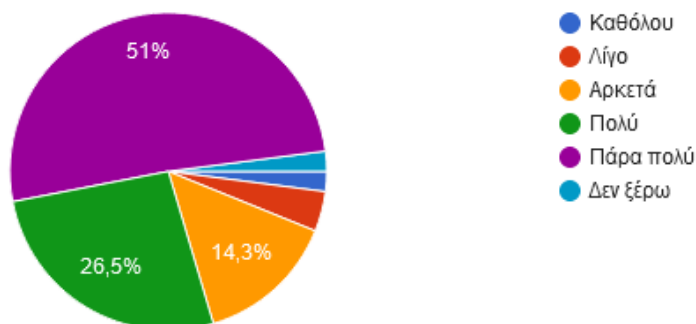
49 απαντήσεις

Στο γράφημα 18 αποτυπώνεται η πεποίθηση των παιδαγωγών σε ποσοστό 77,5% ότι το παιδαγωγικό πρόγραμμα που εφαρμόζεται στις Δομές συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών και αντιστοίχως με βάση τα δεδομένα του γραφήματος 19, το 71,4% δηλώνουν ικανοποιημένες από αυτό.

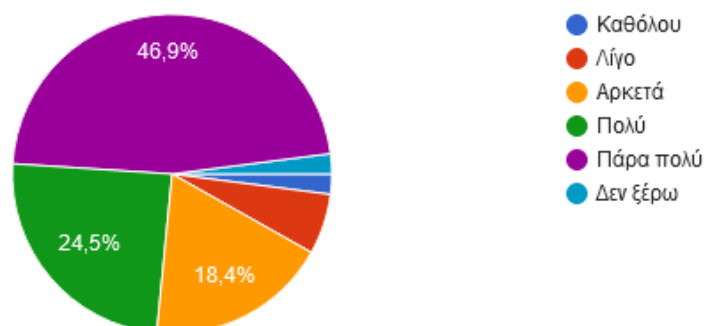
18. Το παιδαγωγικό πρόγραμμα που ακολουθείται στο Σταθμό που εργάζομαι συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

49 απαντήσεις

19. Είμαι ικανοποιημένη από το παιδαγωγικό πρόγραμμα που εφαρμόζει ο Σταθμός στον οποίο εργάζομαι: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

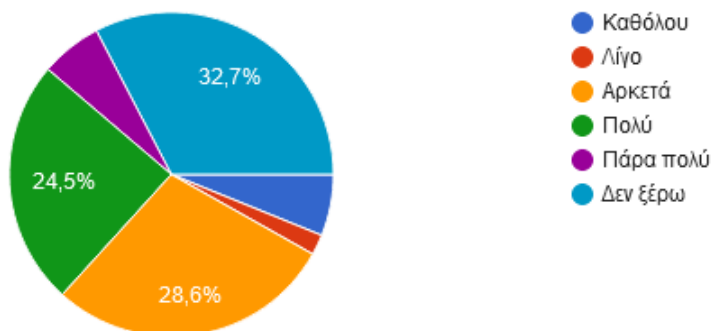
49 απαντήσεις

Εντύπωση προκαλούν τα γραφήματα 20 και 21 που σχετίζονται με την πρώτη εθνική απόπειρα δημιουργίας ενός ενιαίου παιδαγωγικού προγράμματος για όλους τους Σταθμούς της χώρας. Σε ποσοστό 32,7% οι παιδαγωγοί δεν γνωρίζουν αν το πρόγραμμα ΚΥΨΕΛΗ θα αναβαθμίσει την ποιότητα της ΠΕΦ ενώ το 8,1% δεν έχει θετική άποψη περί αυτού. Σε ποσοστό 59,1% αποδέχονται την θετική επίδραση του προγράμματος στην ποιότητα ΠΕΦ και στην υποστήριξη του στο εκπαιδευτικό έργο ως προς την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών. Το 26,5% δεν ξέρει αν το πρόγραμμα μπορεί να κατευθύνει τον παιδαγωγό προς την ολόπλευρη ανάπτυξη ενώ το 14,3% διαφωνεί με την δυνατότητα αυτή.

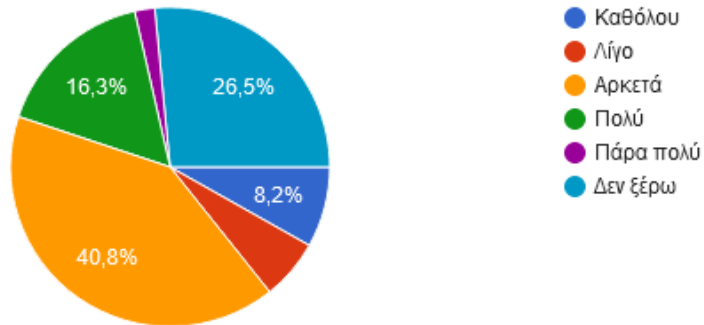
20. Το αναλυτικό παιδαγωγικό πρόγραμμα (πρόγραμμα ΚΥΨΕΛΗ) που έχει εξαγγείλει το Υπουργείο Παιδείας και θα είναι κοινό για όλους τους Δήμους της χώρας θα αναβαθμίσει την ποιότητα της προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

49 απαντήσεις

21. Το πρόγραμμα ΚΥΨΕΛΗ θα κατευθύνει τον παιδαγωγό και θα αναβαθμίσει το ρόλο του ως προς την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

49 απαντήσεις

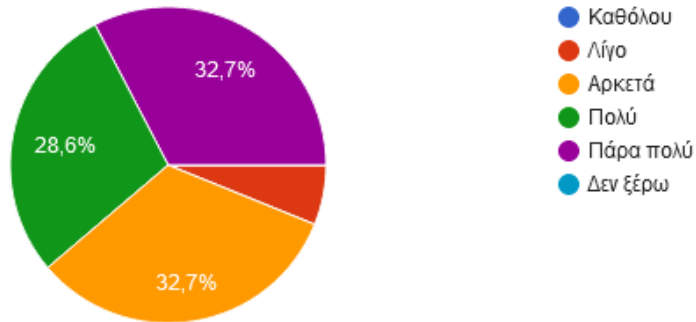

Αξιοσημείωτο αποτελεί το γεγονός ότι η συνεργασία παιδαγωγών-γονέων στο γράφημα 22 αναγνωρίζεται ως στοιχείο ποιότητας που πρέπει να διευρυνθεί από 9 στις 10 παιδαγωγούς ενώ σύμφωνα με τα δεδομένα του γραφήματος 25 οι παιδαγωγοί εμφανίζονται επιφυλακτικοί (16,7%) και αρνητικοί (31,3%) στο να συμμετέχουν οι γονείς στη διαμόρφωση του παιδαγωγικού προγράμματος ακόμα κι αν έχουν εκπαιδευτεί γι' αυτό.

Στο γράφημα 23 σε ποσοστό 75,5% οι παιδαγωγοί θεωρούν την αξιολόγηση του παιδαγωγικού προγράμματος απαραίτητη συνισταμένη για τη μέτρηση της ποιότητας των υπηρεσιών προσχολικής εκπαίδευσης και σύμφωνα με τα δεδομένα του γραφήματος 24 μόνο το 31,3% δεν είναι εξοικειωμένες με εργαλεία μέτρησης ποιότητας.

22. Η συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ παιδαγωγών και γονέων/κηδεμόνων αποτελεί στοιχείο ποιότητας και πρέπει να διευρυνθεί:
(Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

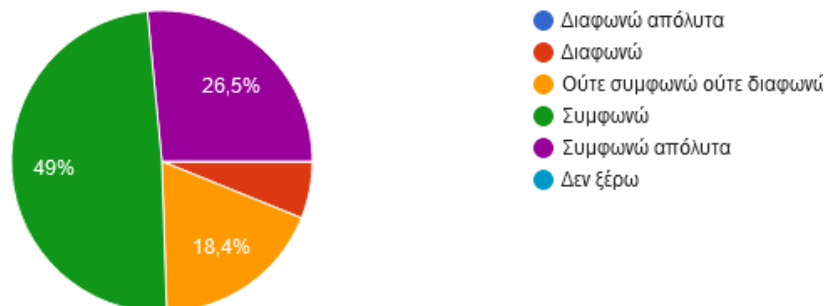
49 απαντήσεις

23. Είναι απαραίτητη η αξιολόγηση του παιδαγωγικού προγράμματος και της εκπαιδευτικής διαδικασίας που ακολουθείται προκειμένου να έχουμε εικόνα για την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουμε στα παιδιά: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

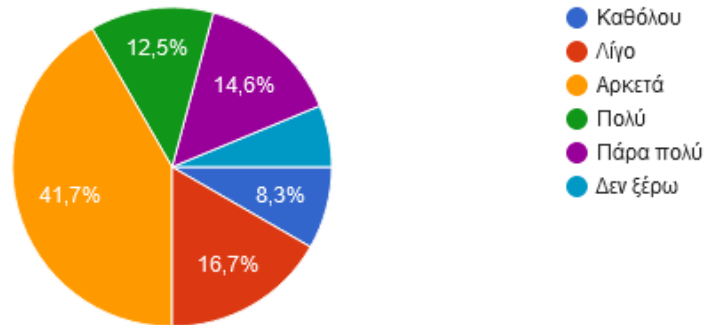

49 απαντήσεις

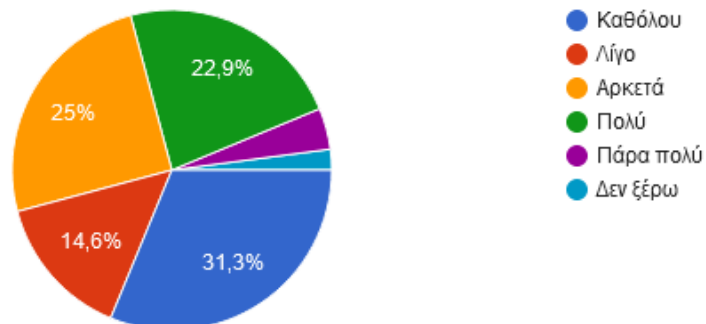
24. Γνωρίζω και είμαι εξοικειωμένη με εργαλεία μέτρησης αξιολόγησης ποιότητας διαδικασίας προσχολικού προγράμματος: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

48 απαντήσεις

25. Βλέπω θετικά το να συμμετέχουν οι γονείς ενεργά στη διαμόρφωση του παιδαγωγικού προγράμματος του Σταθμού, αρκεί να έχω εκπαιδευτεί γι' αυτό: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

48 απαντήσεις

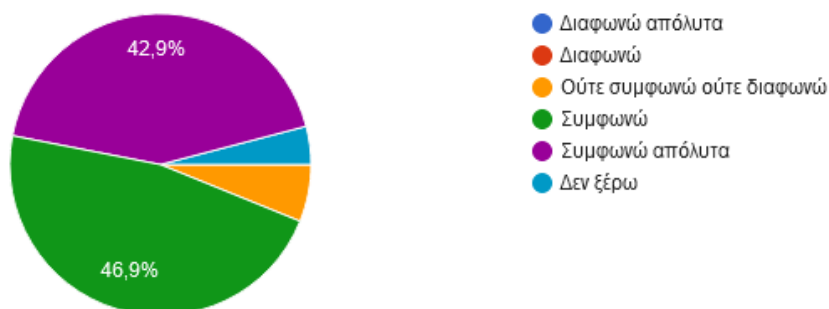
Το 89,8% των παιδαγωγών θεωρεί ότι η ποιότητα του παιδαγωγικού προγράμματος συνδέεται άρρηκτα με την επιμόρφωση του προσωπικού (γράφημα 26) και επιπροσθέτως η συντριπτική πλειοψηφία (98%) αποτιμά ότι Διοίκηση του Δήμου πρέπει να μεριμνά και να ενθαρρύνει την επιμόρφωση του προσωπικού εξασφαλίζοντας δωρεάν ή χαμηλού

κόστους σεμινάρια (γράφημα 27). Η ποιότητα των υπηρεσιών ΠΕΦ ταυτόχρονα σχετίζεται και με το υποστηρικτικό περιβάλλον εργασίας για την πλειοψηφία των παιδαγωγών όπως απεικονίζεται στο γράφημα 28.

26. Είναι σημαντική η επιμόρφωση μου σε σχέση με την ποιότητα του παιδαγωγικού προγράμματος που θα ακολουθήσω: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

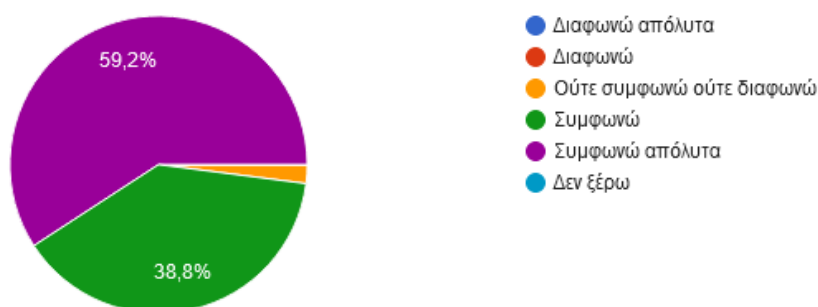
49 απαντήσεις

27. Η Διοίκηση του Δήμου πρέπει να υποστηρίζει την επιμόρφωση του παιδαγωγικού προσωπικού εξασφαλίζοντας δωρεάν ή χαμηλού κόστους σεμινάρια: (Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

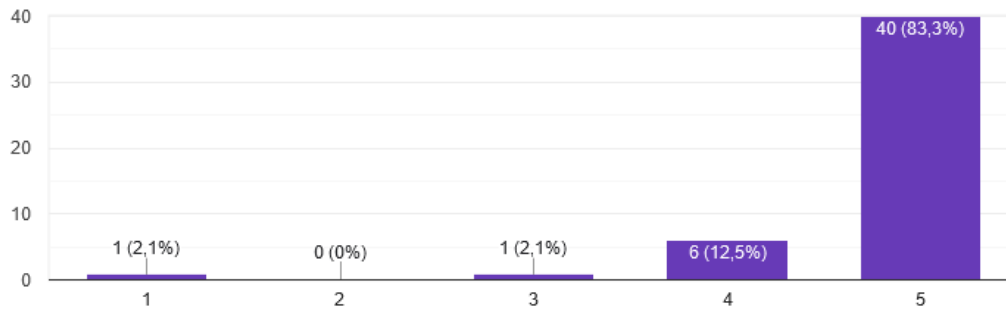
49 απαντήσεις

28.Θεωρώ ότι ένα υποστηρικτικό περιβάλλον εργασίας μου δίνει κίνητρα και επηρεάζει θετικά την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρω στα παιδιά:
(Απαντήστε επιλέγοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

 Αντιγραφή

48 απαντήσεις

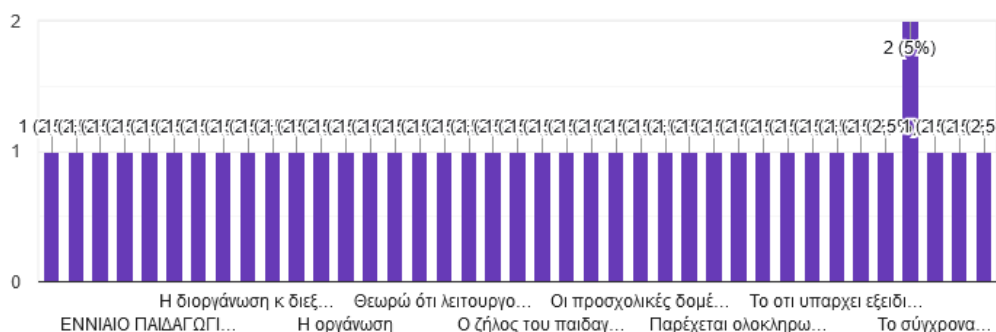

Τέλος, στο γράφημα 29 στην ανοιχτού τύπου ερώτηση σχετικά με το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των Δημοτικών Δομών κυρίαρχα σημεία εγείρονται το ενιαίο παιδαγωγικό πρόγραμμα που τηρείται και στους 10 Σταθμούς το οποίο δίνει έμφαση στη βιωματική μέθοδο διδασκαλίας, οι κτιριακές υποδομές, το χαμηλό οικονομικό κόστος φοίτησης, το έμπειρο προσωπικό, και η παροχή σχολικού λεωφορείου.

29.Ποιο θεωρείται ότι είναι το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα (δυνατό σημείο) των Δομών του Δήμου μας? (Δώστε μια σύντομη απάντηση)

 Αντιγραφή

40 απαντήσεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

1) Η βιβλιογραφική έρευνα ανέδειξε την έννοια και την πορεία των δικαιωμάτων δίνοντας έμφαση στα κοινωνικά δικαιώματα. Η εξέλιξη τους διαμορφώνεται από τις ιστορικές, οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες και ο τρόπος σύνδεσης τους με την άσκηση κοινωνικής πολιτικής και την οικονομία απηχεί το ιδεολογικό και αξιακό έρεισμα κάθε κράτους στον διεθνή χώρο. Τα παιδικά δικαιώματα εξελίχθηκαν στο χρόνο και πλέον, τα παιδιά νοούνται ως αυτόνομες οντότητες ικανές να συμμετέχουν ενεργητικά στην διαμόρφωση και εξέλιξη των δικαιωμάτων τους. Το κοινωνικό δικαίωμα της προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης είναι σήμερα στο επίκεντρο της ευρωπαϊκής και εθνικής πολιτικής. Κύριος στόχος των πολιτικών είναι η καταπολέμηση του παιδικού κοινωνικού αποκλεισμού μέσα από ποιοτική ΠΕΦ διότι η επένδυση στην προσχολική εκπαίδευση συνδέεται με την οικονομική βιωσιμότητα των κοινωνιών. Η παιδική ευημερία στο σύγχρονο κοινωνικό κράτος εγείρεται σε κεντρικό πολυπαραγοντικό άξονα που απαιτεί ισχυρή πολιτική βούληση και εφαρμογή πολιτικών κοινωνικής οικονομίας με όρους ισότητας και δικαιοσύνης.

2) Έγινε αντιληπτό ότι το φάσμα των κρίσεων και προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα σύγχρονα κράτη ανάγουν την Τοπική Αυτοδιοίκηση σε κομβικό φορέα άσκησης Κοινωνικής Πολιτικής και μοναδικό φρουρό του δικαιώματος παιδιών προσχολικής ηλικίας για εκπαίδευση στην χώρα μας. Η βιβλιογραφική επισκόπηση απέδειξε την καταπάτηση του

παιδικού κοινωνικού δικαιώματος για ένταξη σε ποιοτικές Δομές ΠΕΦ στην ελληνική επικράτεια. Οι Δήμοι είναι αποκλειστικά αρμόδιοι για την εκπαίδευση και φροντίδα παιδιών ηλικίας 0-4 αλλά η προσβασιμότητα και ποιότητα της προσχολικής εκπαίδευσης με όρους υποδομών και εκπαιδευτικής διαδικασίας βρίσκεται ακόμα σε πρώιμο στάδιο στη χώρα μας. Τούτο φωτογραφίζει την πολιτική ανωριμότητα σχεδιασμού κοινωνικών πολιτικών που θα εξασφαλίσουν στο παιδί προσχολικής ηλικίας ικανότητα πρόσβασης σε ποιοτικές προσχολικές υπηρεσίες.

3) Η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει την ευθύνη να παρέχει δημοτικές κοινωνικές υπηρεσίες που εντέλλονται να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των πολιτών προασπίζοντας τα κοινωνικά δικαιώματά τους. Ιδίως όταν ο πολίτης είναι μικρός σε ηλικία ο Παιδικός- Βρεφονηπιακός Σταθμός ως Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου αποκτά ένα επιπλέον ηθικό χρέος να ανιχνεύσει και να εξατομικεύσει τις ανάγκες του παιδιού ώστε να προσφέρει αποτελεσματικές και ποιοτικές υπηρεσίες στο ίδιο και στην οικογένειά του.

4) Απαιτείται αποτελεσματικότερη συνεργασία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης με την Κεντρική Διοίκηση στη διαμόρφωση από κοινού ενός στρατηγικού σχεδιασμού αναβάθμισης της ελληνικής ΠΕΦ. Η μετατόπιση ευθυνών στους ΟΤΑ χωρίς κονδύλια, υποδομές, προσωπικό και σχεδιασμό αποκλείει την δίκαιη κατανομή της ευημερίας στους μικρούς πολίτες αυτής της χώρας. Το παράδειγμα του Δήμου Κηφισιάς αποδεικνύει την δυνατότητα και δυναμική των ΟΤΑ να διασφαλίσουν κοινωνική δικαιοσύνη μέσω της ισότιμης και καθολικής πρόσβασης βρεφών και νηπίων σε Δημοτικές Δομές ΠΕΦ. Τούτο απηχεί την πεποίθηση ότι οι ΟΤΑ με βάση την κρατική και υπερεθνική οικονομική και υλική ενίσχυση δύνανται να καταλάβουν το κεντρικό ρόλο περιορισμού αν όχι εξάλειψης των ανισοτήτων και διακρίσεων στα

παιδιά προσχολικής ηλικίας παρέχοντας τους ίσες ευκαιρίες για ολόπλευρη ανάπτυξη.

5) Το ενθαρρυντικό παράδειγμα του Δήμου Κηφισιάς στοιχειοθετείται από τα ερευνητικά ευρήματα σύμφωνα με τα οποία γονείς και παιδαγωγοί συμφωνούν για την επάρκεια των διαθέσιμων θέσεων που προσφέρουν οι Δημοτικοί Σταθμοί. Αν και με βάση την βιβλιογραφική έρευνα στην Ελλάδα οι διαθέσιμες θέσεις σε Δημοτικούς Σταθμούς δεν επαρκούν για την φοίτηση όλων των παιδιών προσχολικής ηλικίας και το οικονομικό κόστος σε οικογένειες από μειονεκτούντα οικονομικά περιβάλλοντα λειτουργεί αποτρεπτικά, ο Δήμος Κηφισιάς εμφανίζεται να έχει Δομές ανάλογες του πληθυσμού του με πολύ χαμηλό οικονομικό κόστος.

6) Η έρευνα κατέδειξε ότι όλα τα βρέφη και νήπια που κατοικούν στο Δήμο μπορούν να φοιτήσουν στους Σταθμούς ανεξαρτήτως οικονομικού-κοινωνικού-πολιτισμικού υπόβαθρου και μόνο τυχόν αμέλεια γονέων θα μπορούσε να αποτελέσει φραγμό στη φοίτηση. Τα χαμηλά τροφεία, η απορρόφηση vouchers, η μεγάλη διαθεσιμότητα θέσεων σε συνδυασμό με τις καλές υλικοτεχνικές υποδομές αποτελούν παράγοντες κατάρριψης εμποδίων πρόσβασης των μικρών παιδιών στους Δημοτικούς Σταθμούς διευκολύνοντας έτσι την ένταξη των γονέων και κυρίως των γυναικών στην αγορά εργασίας. Η συντριπτική πλειοψηφία των γονέων εργάζονται και μόνο το 8% παραμένει άνεργο. Ταυτόχρονα, η αξιοποίηση του προγράμματος Οικονομικής στήριξης οικογενειών με παιδιά προσχολικής ηλικίας στο μέγιστο δυνατό βαθμό αποτελεί σημαντικό βοήθημα και για τις οικογένειες και για τον Δήμο. Το κοινωνικό δικαίωμα των παιδιών 0-4 για προσχολική εκπαίδευση παρέχεται με όρους ισότητας και δικαιοσύνης στον Δήμο Κηφισιάς καθώς το ζήτημα της προσβασιμότητας των μικρών παιδιών στους Σταθμούς έχει επιλυθεί.

7) Σε σχέση με τα δομικά χαρακτηριστικά των Δομών, επισημαίνεται ότι από τα 10 κτίρια τα 8 είναι ιδιόκτητα και σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα όλα συνιστούν χώρους καλαίσθητους και φιλόξενους προσφέροντας σίτιση. Οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης δεν επηρέασαν την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών από τους Δημοτικούς Σταθμούς Κηφισιάς καθώς ο εν λόγω Δήμος αξιοποίησε ευρωπαϊκά κονδύλια και αντιμετώπισε όχι μόνο τους κραδασμούς των μέτρων λιτότητας αλλά βελτίωσε και τις κτιριακές υποδομές του εναρμονιζόμενος με το Π.Δ 99/17.

8) Στο Δήμο Κηφισιάς το προσωπικό είναι έμπειρο, ανάλογο του αριθμού των φιλοξενούμενων παιδιών και υποστηρίζει τα θετικά αποτελέσματα ενός υποστηρικτικού εργασιακού περιβάλλοντος, δεδομένο που συνάδει με τους όρους ποιοτικής εκπαίδευσης που προέκυψαν από τη βιβλιογραφία. Ωστόσο, αρκετοί παιδαγωγοί διαφωνούν με την θεσμοθετημένη αναλογία προσωπικού-παιδιών και θα προτιμούσαν να αντιστοιχούν λιγότερα παιδιά ανά παιδαγωγό. Κατά τη γνώμη τους, διαφαίνεται ότι, ο υλικοτεχνικός εξοπλισμός επιδέχεται βελτίωσης αλλά παραμένει σε ικανοποιητικό επίπεδο. Οι γονείς είναι ικανοποιημένοι από το προσωπικό των παιδικών Σταθμών αλλά στο θέμα του ωραρίου υπάρχει ένα ποσοστό γονέων που διαφωνεί με τις παιδαγωγούς ότι καλύπτει τις ανάγκες τους.

9) Αναφορικά με τα δυναμικά χαρακτηριστικά, η στρατηγική της εφαρμογής ενιαίου βιωματικού παιδαγωγικού προγράμματος με στόχο την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών σε όλους τους Σταθμούς του Δήμου αποδεικνύεται ότι ικανοποιεί εξίσου γονείς και παιδαγωγούς. Η επένδυση στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών από την πρώιμη παιδική ηλικία που ανέδειξε η βιβλιογραφική έρευνα ως ευρωπαϊκή και εθνική προτεραιότητα γίνεται πράξη στον Δήμο Κηφισιάς. Ωστόσο, η

απουσία αξιολόγησης του παιδαγωγικού προγράμματος συνηγορεί με τα βιβλιογραφικά δεδομένα ότι στη χώρα μας υστερούμε σημαντικά σε αυτόν τον τομέα. Ωστόσο, το παιδαγωγικό προσωπικό του Δήμου εμφανίζεται εξοικειωμένο με τα εργαλεία αξιολόγησης ποιότητας γεγονός που συνάδει με την υψηλή κατάρτιση του και ως εκ τούτου με την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών αλλά στον τομέα αυτό οι γνώσεις του προσωπικού δεν αξιοποιούνται.

10) Ομοίως και στην επιμόρφωση του προσωπικού δεν φαίνεται ο Δήμος να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες που υποστηρίζουν τη συμμετοχή των υπαλλήλων σε σεμινάρια, γεγονός που περιορίζει τις δυνατότητες του προσωπικού. Τούτο συνάδει με τα πορίσματα της βιβλιογραφικής έρευνας για τα χαμηλά επίπεδα επιμόρφωσης των επαγγελματιών ΠΕΦ. Σχετίζεται δε, και με το γεγονός ότι παρόλο που οι γονείς διατείνονται θετικά για την συμμετοχή τους στη διαμόρφωση του παιδαγωγικού προγράμματος, οι παιδαγωγοί εμφανίζονται διστακτικοί ως προς το άνοιγμα των σχολείων στην κοινωνία. Γονείς και παιδαγωγοί συγκλίνουν ως προς την αξία της μεταξύ τους συνεργασίας και επικοινωνίας ως δείκτη ποιότητας της παρεχόμενης ΠΕΦ. Διαφαίνεται ότι οι γονείς είναι αρκετά ικανοποιημένοι από την επικοινωνία και τη συνεργασία τους με το προσωπικό του κάθε Σταθμού αλλά είναι ανάγκη πρωτίστως να δοθεί προτεραιότητα στην επιμόρφωση του προσωπικού ως προς τον κοινωνικο-παιδαγωγικό ρόλο του Σταθμού ώστε να πραγματοποιηθεί μια επιτυχής σύνδεση με την τοπική κοινωνία που θα ωφελήσει το παιδί.

11) Σε επίπεδο αξιακής ιδεολογίας εξήχθη το συμπέρασμα ότι η ΠΕΦ αντιμετωπίζεται από τους γονείς περισσότερο ως σύστημα πρόνοιας και φροντίδας παρά εκπαίδευσης. Τούτο αντανακλά, όπως καταδεικνύει και η βιβλιογραφική έρευνα, ότι δεν έχει γίνει ακόμα αντιληπτό στην συνείδηση της ελληνικής κοινωνίας ότι η φροντίδα και εκπαίδευση των

παιδιών αποτελούν αδιάσπαστο σύνολο και απαραίτητη συνθήκη ποιοτικής ΠΕΦ. Η προνοιακή προσέγγιση των Σταθμών, ως χώροι φύλαξης και φροντίδας, απηχεί την υποβάθμιση της παιδαγωγικής αξίας του εκπαιδευτικού προγράμματος. Ωστόσο, είναι ενθαρρυντικό ότι στην έρευνα πεδίου η παροχή της εκπαίδευσης κατείχε υψηλό ποσοστό προτίμησης, κάτι που ενδεχομένως προοικονομεί και μια αλλαγή νοοτροπίας της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στον ρόλο των Βρεφονηπιακών Σταθμών.

12)Όσον αφορά στο πρόγραμμα ΚΥΨΕΛΗ αποδεικνύεται ότι οι κυβερνητικοί φορείς δεν έχουν επικοινωνήσει επαρκώς το σκοπό, τον τρόπο υλοποίησης και τα αναμενόμενα οφέλη του εγχειρήματος της ενιαίας προσχολικής αγωγής στην κοινωνία και στην ΤΑ. Η πλειοψηφία των γονέων αγνοεί το Πρόγραμμα ενώ οι παιδαγωγοί εμφανίζονται θετικοί αλλά ταυτόχρονα και επιφυλακτικοί ως προς την συνολική διαδικασία και την επιτυχία του εγχειρήματος σε σχέση με την αναβάθμιση της ποιότητας ΠΕΦ. Ιδίως στο μέτρο της δυνατότητας επίτευξης της ολόπλευρης ανάπτυξης του παιδιού, που κατά τη βιβλιογραφία το πρόγραμμα ΚΥΨΕΛΗ προτάσσει ως μέσο αποποίησης της παιδαγωγικής αντιμετώπισης του παιδιού με όρους επένδυσης για την βιωσιμότητα των αγορών και της οικονομίας, οι εκπαιδευτικοί φαίνεται να έχουν διαφοροποιημένες απόψεις. Σημειώνεται δε, ότι για την έως τώρα πιλοτική εφαρμογή του σε άλλους Δήμους, δεν υπάρχουν διαθέσιμα δεδομένα και ο Δήμος Κηφισιάς αναμένει την ένταξη του στην ΚΥΨΕΛΗ.

13)Ο Δήμος Κηφισιάς αποτελεί παράδειγμα άρσης κοινωνικών ανισοτήτων μέσα από την κοινωνική πολιτική που ακολουθεί για τον τομέα της ΠΕΦ. Οι αυτόνομες δράσεις και πρωτοβουλίες του Δήμου όπως η παροχή σχολικού και τα χαμηλά τροφεία συνδέονται άρρηκτα με

τις μακροχρόνιες στρατηγικές μέριμνας για παροχή καθολικά προσβάσιμων και ποιοτικών Δημοτικών Δομών στη βάση μιας λογικής κοινωνικού προϋπολογισμού για την ηλικία 0-4. Σαφέστατα υπάρχουν σημεία που μπορούν να βελτιωθούν, όπως η ενίσχυση της επιμόρφωσης των παιδαγωγών, η καθιέρωση αξιολόγησης του παιδαγωγικού προγράμματος και η αναβάθμιση του υλικοτεχνικού εξοπλισμού, όμως η συντριπτική πλειοψηφία των γονέων αξιολογούν θετικότατα την παροχή υπηρεσιών των Βρεφονηπιακών Σταθμών Κηφισιάς. Η υιοθέτηση ενιαίου παιδαγωγικού προγράμματος σε όλους τους Σταθμούς, η καθολική πρόσβαση βρεφών και νηπίων, οι εκστρατείες ενημέρωσης για το πρόγραμμα Οικονομικής στήριξης οικογενειών (ΕΣΠΑ), το χαμηλό οικονομικό κόστος φοίτησης και η παροχή σχολικού λεωφορείου αποτελούν δυναμικές αποδείξεις ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος των Δομών του Δ.Κηφισιάς.

Εν κατακλείδι, ο Δήμος Κηφισιάς έχει κατορθώσει να καταρρίψει τους φραγμούς που καταστρατηγούν το παιδικό κοινωνικό δικαίωμα για προσβάσιμη και ποιοτική ΠΕΦ. Η Κοινωνική Πολιτική του Δήμου βασίζεται στην υλοποίηση και διαμόρφωση στρατηγικών που έχουν γνώμονα αφενός το συμφέρον του παιδιού ηλικίας 0-4 και αφετέρου την εξυπηρέτηση κάθε οικογένειας δίχως αποκλεισμούς και εξαιρέσεις μέσα από προϋπολογισμό που διάκειται φιλικά απέναντι στις ανάγκες των μικρών παιδιών και των οικογενειών τους.

Ωστόσο, τα πορίσματα της βιβλιογραφικής έρευνας απαιτούν τον άμεσο επανακαθορισμό του κοινωνικού σχεδιασμού για την ελληνική προσχολική αγωγή. Η διασφάλιση του παιδικού δικαιώματος για ελεύθερη και ισότιμη πρόσβαση των μικρών παιδιών σε Δομές ΠΕΦ καθίσταται επείγουσα προτεραιότητα. Η αναβάθμιση της ποιότητας των ελληνικών Δημοτικών Σταθμών και το πρόγραμμα ΚΥΨΕΛΗ πρέπει να

υλοποιηθούν με επιταχυνόμενους ρυθμούς μέσα από μια αποδοτικότερη συνεργασία των ΟΤΑ Α Βαθμού και των αρμόδιων κυβερνητικών παραγόντων.

Πίνακας 2.3.1. Τα θέματα της κλίμακας ECERS-R

<p>Ρουτίνες προσωπικής φροντίδας παιδιών</p> <ol style="list-style-type: none">9. Υποδοχή / Αναχώρηση10. Γεύματα / Κολατσιό11. Ύπνος/ Ξεκούραση12. Τουαλέτα / Αλλαγή πάνας13. Πρακτικές Υγιεινής14. Πρακτικές Ασφαλείας	<p>Χώρος και επίπλωση</p> <ol style="list-style-type: none">1. Εσωτερικός χώρος2. Έπιπλα για ρουτίνες προσωπικής φροντίδας, παιχνίδι και μάθηση3. Επίπλωση για ξεκούραση και άνεση4. Διαμόρφωση του δωματίου για παιχνίδι5. Χώρος για εκούσια μόνωση6. Εκθέματα που σχετίζονται με το παιδί7. Χώρος για παιχνίδι αδρής κινητικότητας8. Εξοπλισμός αδρής κινητικότητας
<p>Γλώσσα και Συλλογισμός</p> <ol style="list-style-type: none">15. Βιβλία και εικόνες16. Ενθάρρυνση των παιδιών για επικοινωνία17. Χρήση γλώσσας για την ανάπτυξη νοητικών ικανοτήτων18. Καθημερινή – ανεπίσημη χρήση της γλώσσας	<p>Δραστηριότητες</p> <ol style="list-style-type: none">19. Λεπτή κινητικότητα20. Τέχνη21. Μουσική / κίνηση22. Οικοδομικό υλικό23. Άμμος / νερό24. Δραματικό παιχνίδι25. Φύση / επιστήμη26. Μαθηματικά / αριθμοί27. Χρήση TV, βίντεο και / ή υπολογιστών28. Προώθηση της αποδοχής της διαφορετικότητας
<p>Αλληλεπίδραση</p> <ol style="list-style-type: none">29. Επίβλεψη των δραστηριοτήτων αδρής κινητικότητας30. Γενική επίβλεψη των παιδιών (άλλη από της αδρής κινητικότητας)31. Πειθαρχία32. Αλληλεπίδραση εκπαιδευτικού προσωπικού – παιδιών33. Αλληλεπιδράσεις μεταξύ των παιδιών	<p>Δομή του προγράμματος</p> <ol style="list-style-type: none">34. Πρόγραμμα – χρονοδιάγραμμα35. Ελεύθερο παιχνίδι36. Ωρα ομάδας37. Παροχές – πρόνοια για παιδιά με αναπηρίες
<p>Γονείς και προσωπικό</p> <ol style="list-style-type: none">38. Πρόνοια για τους γονείς39. Πρόνοια για τις προσωπικές ανάγκες του εκπαιδευτικού προσωπικού40. Πρόνοια για τις επαγγελματικές ανάγκες του εκπαιδευτικού προσωπικού41. Αλληλεπίδραση και συνεργασία εκπαιδευτικού προσωπικού42. Επίβλεψη και αξιολόγηση του εκπαιδευτικού προσωπικού43. Ευκαιρίες για επαγγελματική ανάπτυξη	

Πηγή: Καθηγήτρια Σακελλαρίου Μαρία

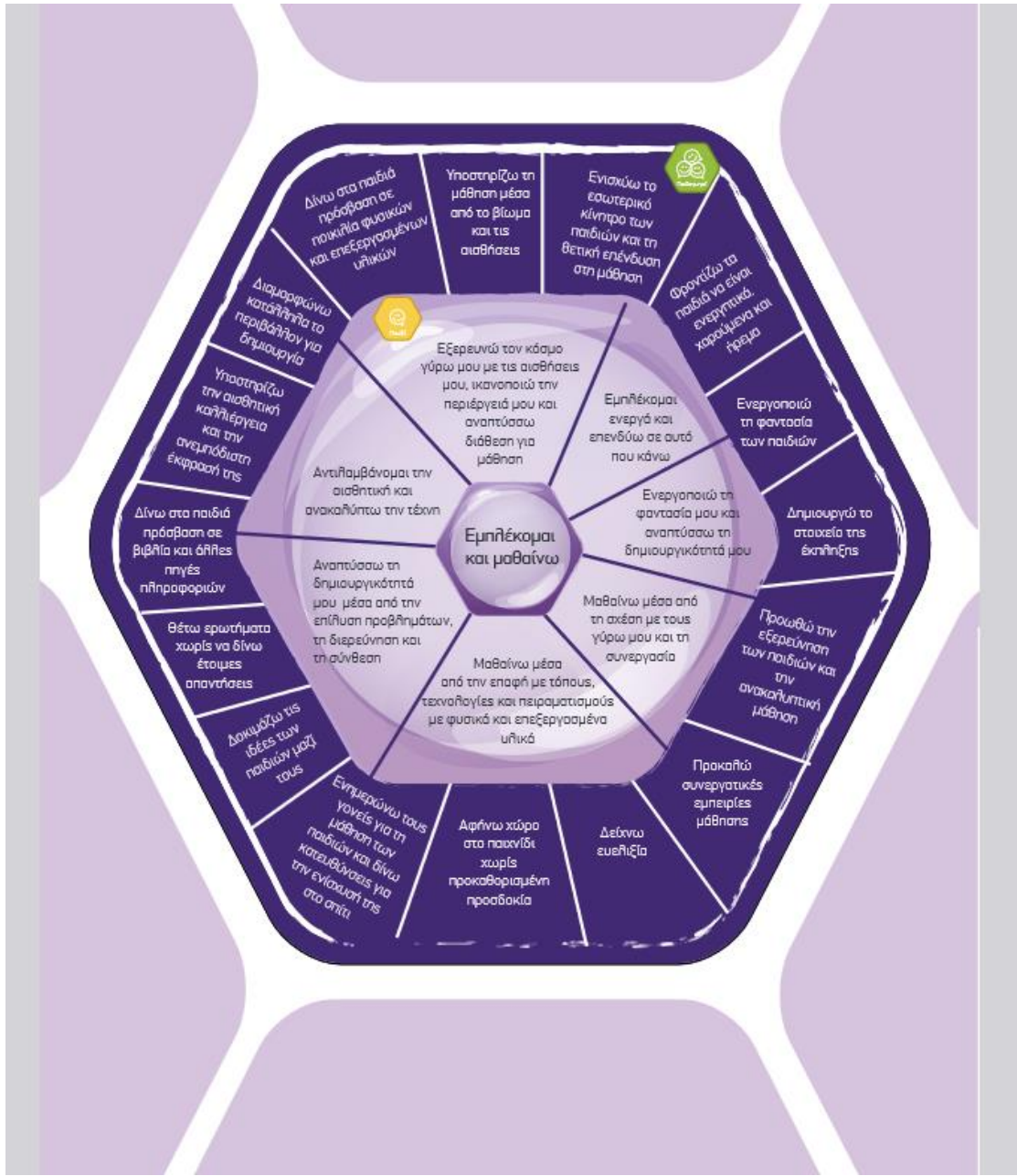
Πίνακας 2.3.2: Τα θέματα της κλίμακας ITERS-R

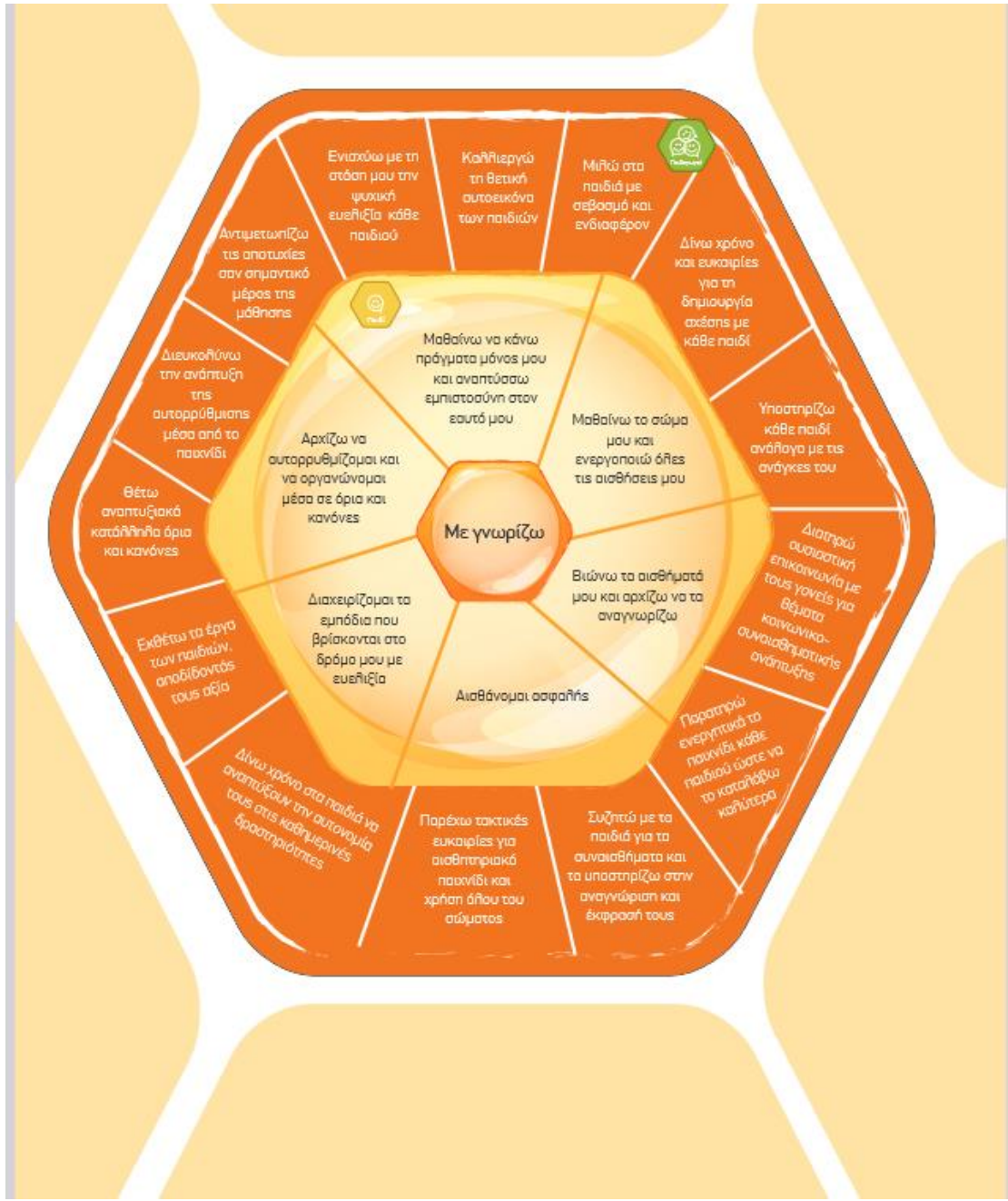
<p><i>Χώρος και επίπλωση</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Εσωτερικός χώρος2. Έπιπλα για ρουτίνες προσωπικής Φροντίδας και παιχνίδι3. Παροχές - πρόνοια για ξεκούραση και άνεση4. Διαμόρφωση του δωματίου για παιχνίδι5. Εκθέματα για τα παιδιά	<p><i>Ρουτίνες προσωπικής φροντίδας παιδιών</i></p> <ol style="list-style-type: none">6. Υποδοχή / Αναχώρηση7. Γεύματα / Κολατσιό8. Ύπνος9. Τουαλέτα / Αλλαγή πάνακ10. Πρακτικές Υγιεινής11. Πρακτικές Ασφαλείας
<p><i>Ακρόαση και ομιλία</i></p> <ol style="list-style-type: none">12. Παροχή βοήθειας στα παιδιά για να καταλάβουν τη γλώσσα13. Παροχή βοήθειας στα παιδιά για να χρησιμοποιήσουν τη γλώσσα14. Χρήση βιβλίων	<p><i>Δραστηριότητες</i></p> <ol style="list-style-type: none">15. Λεπτή κινητικότητα16. Ενεργητικό σωματικό παιχνίδι17. Τέχνη18. Μουσική / κίνηση19. Οικοδομικό υλικό20. Δραματικό παιχνίδι21. Παιχνίδι με άμμο και νερό22. Φύση / επιστήμη23. Χρήση TV, βίντεο και / ή υπολογιστών24. Προώθηση της αποδοχής της διαφορετικότητας
<p><i>Αλληλεπίδραση</i></p> <ol style="list-style-type: none">25. Επίβλεψη του παιχνιδιού και της μάθησης26. Αλληλεπίδραση ομηλικών27. Αλληλεπίδραση εκπαιδευτικού προσωπικού – παιδιών28. Πειθαρχία	<p><i>Δομή του προγράμματος</i></p> <ol style="list-style-type: none">29. Πρόγραμμα – χρονοδιάγραμμα30. Ελεύθερο παιχνίδι31. Ομαδικές παιγνιδιώδης δραστηριότητες32. Παροχές – πρόνοια για παιδιά με αναπηρίες
<p><i>Γονείς και προσωπικό</i></p> <ol style="list-style-type: none">33. Πρόνοια για τους γονείς34. Πρόνοια για τις προσωπικές ανάγκες του εκπαιδευτικού προσωπικού35. Πρόνοια για τις επαγγελματικές ανάγκες του εκπαιδευτικού προσωπικού36. Αλληλεπίδραση και συνεργασία εκπαιδευτικού προσωπικού37. Σταθερότητα εκπαιδευτικού προσωπικού38. Επίβλεψη και αξιολόγηση του εκπαιδευτικού προσωπικού39. Ευκαιρίες για επαγγελματική ανάπτυξη	

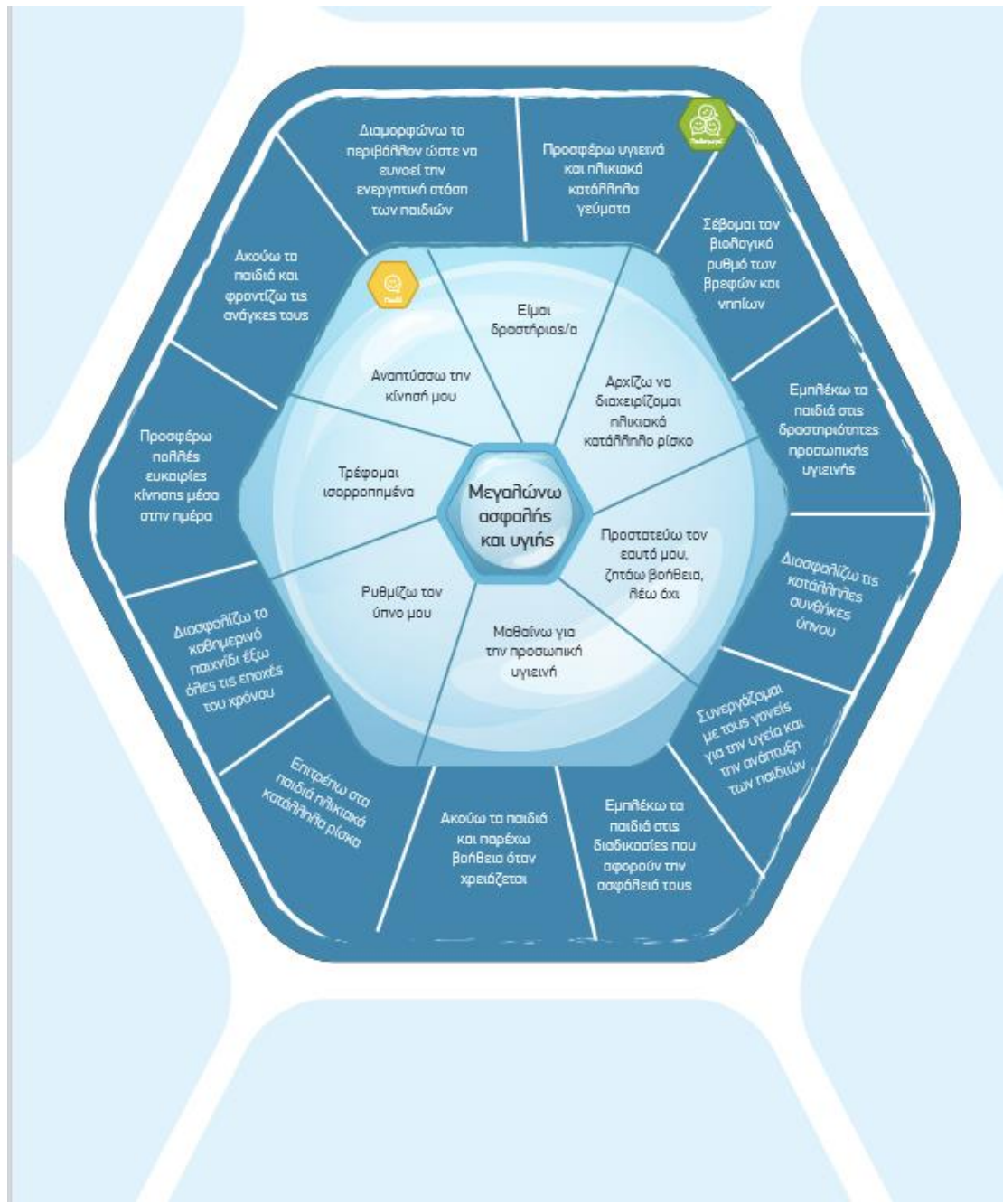
Πηγή: Καθηγήτρια Σακελλαρίου Μαρία

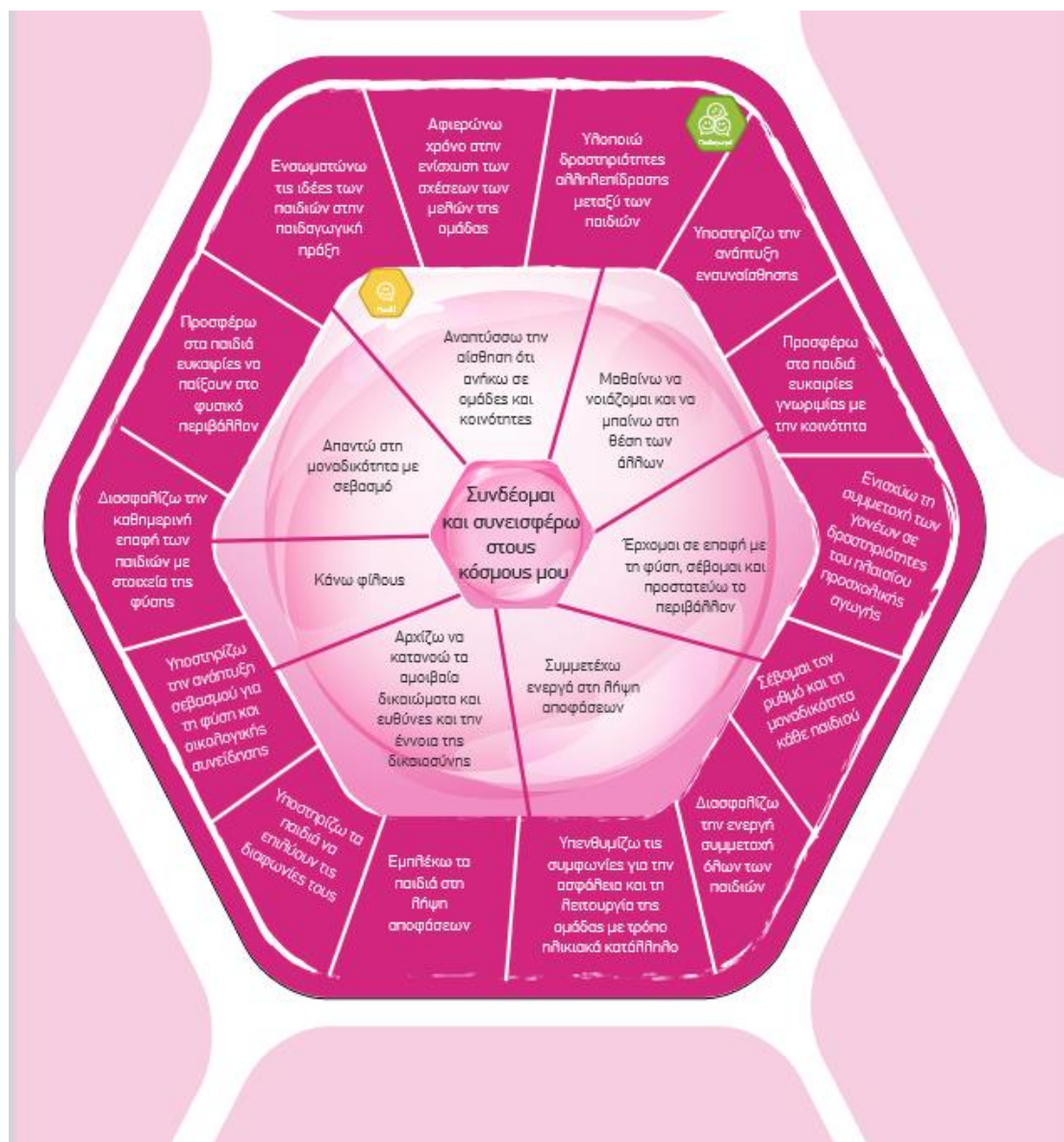
Πίνακας 2.4. 1 Πτυχές προγράμματος « Κυψέλη»

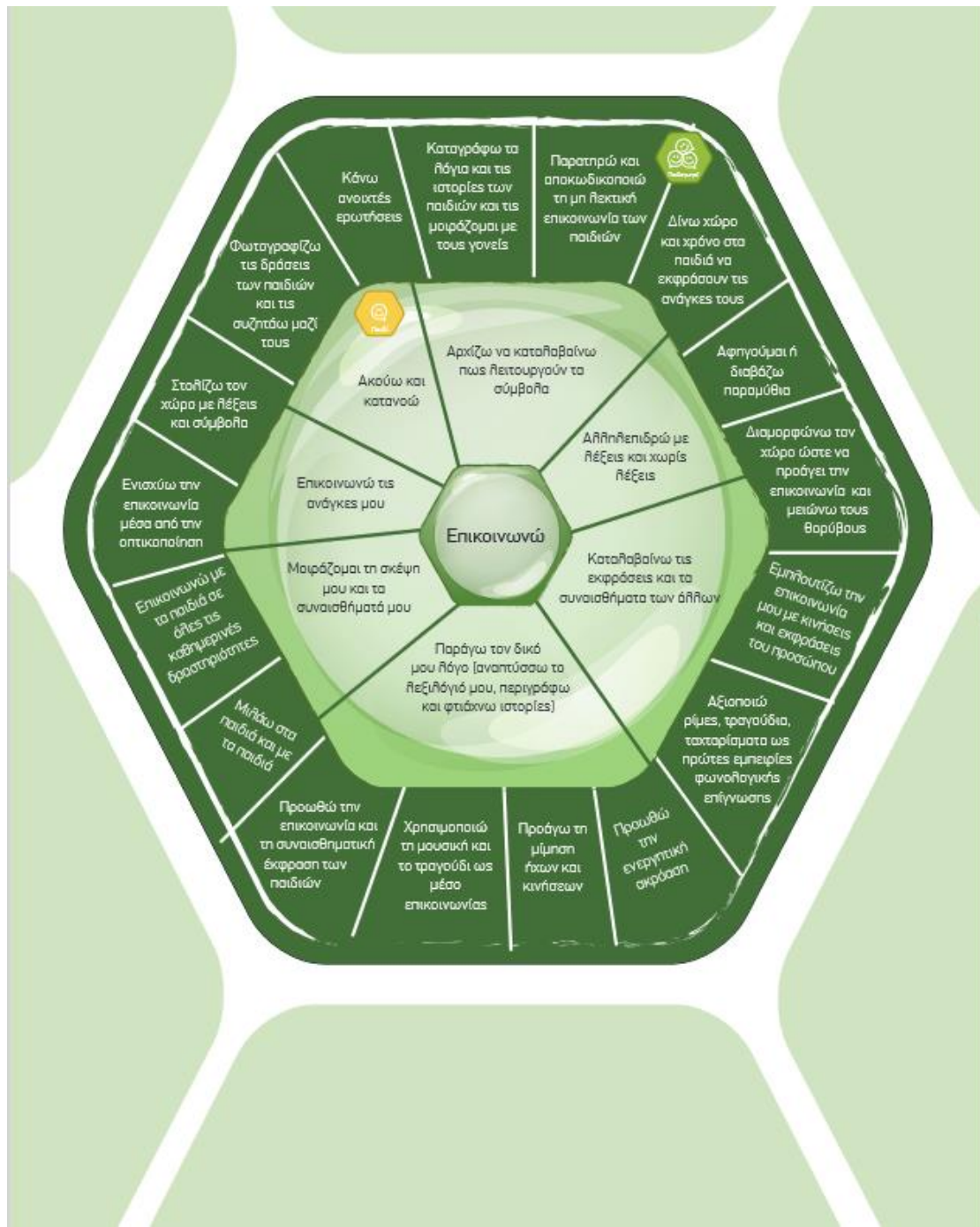

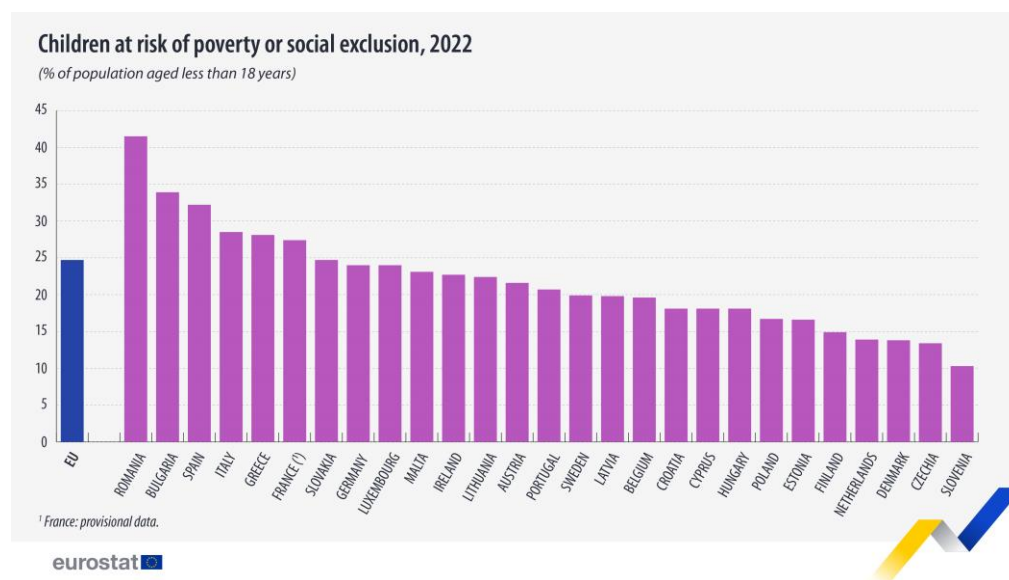
Πηγή: ΔΙΑΝΕΟΣΙΣ 2021

Πίνακας 3.2.1
Απονομή voucher Δήμος Κηφισιάς

Περιφέρεια	Νομός	Δήμος	Κατηγορία παιδιού (ΒΡΕΦΗ, ΝΗΠΙΑ, ΚΔΑΠ, ΑΜΕΑ)	Αριθμός παιδιών με πλήρη φάκελο	Αριθμός παιδιών με voucher	Αριθμός παιδιών επιλαχόντων
(Ι) Αττικής	Αττικής	Δήμος Κερατσινίου-Δραπετσώνας	Α2-Β2 (ΝΗΠΙΑ)	458	458	0
(Ι) Αττικής	Αττικής	Δήμος Κερατσινίου-Δραπετσώνας	Γ (ΚΔΑΠ)	126	42	84
(Ι) Αττικής	Αττικής	Δήμος Κερατσινίου-Δραπετσώνας	Δ (ΚΔΑΠ ΑμεΑ)	64	64	0
Σύνολο για: (Ι) Αττικής / Αττικής / Δήμος Κερατσινίου-Δραπετσώνας				1.078	994	84
Στοιχεία για: (Ι) Αττικής / Αττικής / Δήμος Κηφισιάς						
(Ι) Αττικής	Αττικής	Δήμος Κηφισιάς	Α1-Β1 (ΒΡΕΦΗ)	105	105	0
(Ι) Αττικής	Αττικής	Δήμος Κηφισιάς	Α1-Β1-Α2-Β2 (ΒΡΕΦΗ - ΝΗΠΙΑ)	32	32	0
(Ι) Αττικής	Αττικής	Δήμος Κηφισιάς	Α2-Β2 (ΝΗΠΙΑ)	132	132	0
(Ι) Αττικής	Αττικής	Δήμος Κηφισιάς	Γ (ΚΔΑΠ)	22	10	12
(Ι) Αττικής	Αττικής	Δήμος Κηφισιάς	Δ (ΚΔΑΠ ΑμεΑ)	12	12	0
Σύνολο για: (Ι) Αττικής / Αττικής / Δήμος Κηφισιάς				303	291	12

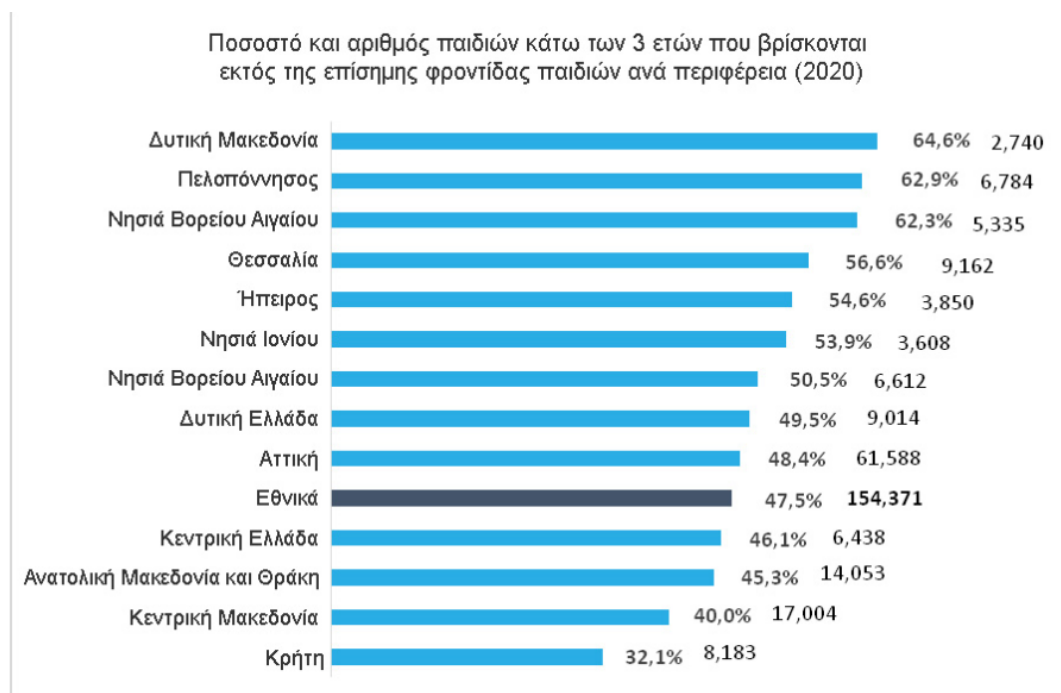
Πηγή: ΕΕΤΑΑ

Διάγραμμα 1.5.1 Παιδιά σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, 2022

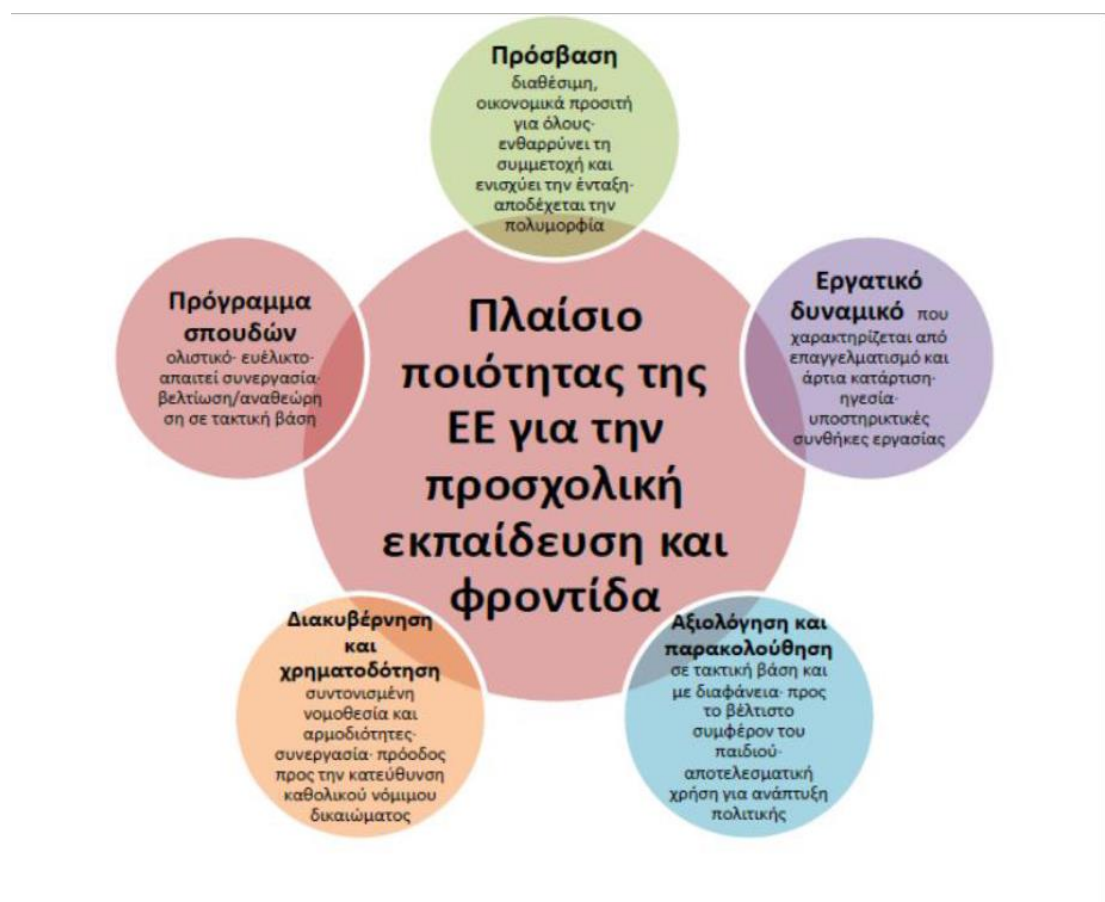
<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Children-at-risk-of-poverty-or-social-exclusion-2022.jpg>

Διάγραμμα 2.1.1

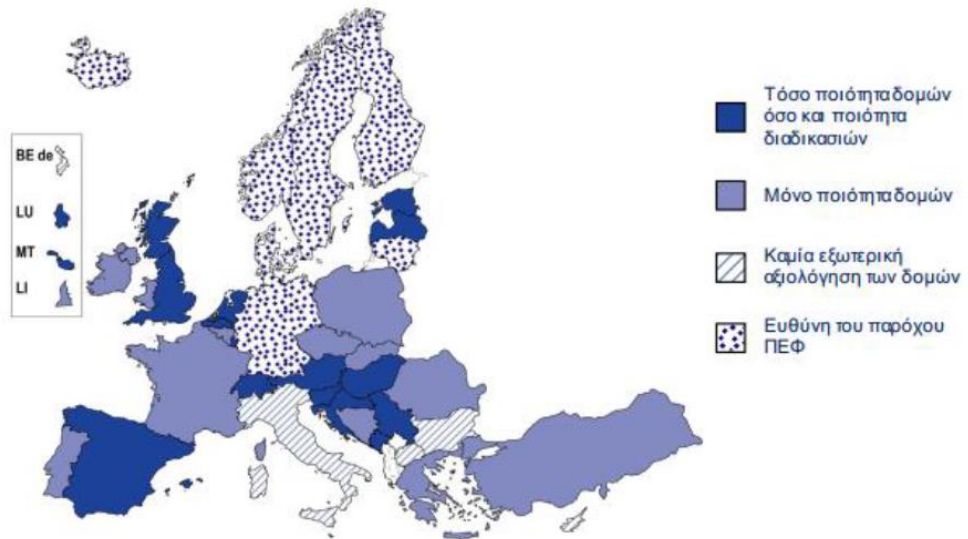
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2021

Διάγραμμα 2.3.1 Πλαίσιο ποιότητας της ΕΕ για την προσχολική αγωγή και φροντίδα

Πηγή: Official Journal of the European Union, 2019.

Διάγραμμα 2.3.2 Επίκεντρο της εξωτερικής αξιολόγησης των δομών ΠΕΦ για παιδιά κάτω των 3 ετών 2019

Πηγή: Eurydice

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

1. Ακριβοπούλου, Χ., & Ανθόπουλος, Χ. (2015). Θεμελιώδη δικαιώματα ,Κεφάλαιο 4, στο Ακριβοπούλου, Χ., & Ανθόπουλος, Χ. 2015. Εισαγωγή στο δίκαιο και στους συνταγματικούς θεσμούς , Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <https://hdl.handle.net/11419/5993>)
2. Βενιέρης Δ. (2015), Κοινωνική Πολιτική – Έννοιες και Σχέσεις, Αθήνα: Τόπος.
3. Βενιέρης Δ., (2018), ΕΕΚΠ, Κοινωνική Πολιτική σε Χώρα χωρίς Πατρίδα
4. Βενιέρης Δ. (2023), Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνικά Δικαιώματα: «Όταν η πυξίδα γίνεται ρουλέτα», ΙΝΕ ΓΣΕΕ
5. Γεωργόπουλος Ν. (2013), Στρατηγικό Μάνατζμεντ, Αθήνα: Μπένου.
6. Διακήρυξη της Γενεύης, ανακτήθηκε από <http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm>)
7. Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού, ανακτήθηκε από http://users.uoa.gr/~nektar/history/3contemporary/universal_declaration_of_the_rights_of_the_child.htm
8. Διακήρυξη του Πόρτο, ανακτήθηκε από <https://www.consilium.europa.eu/el/press/pressreleases/2021/05/08/the-porto-declaration/>
9. Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, ανακτήθηκε από <https://www.asylumlawdatabase.eu/el/content/gr-%CE%B4%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%AD%CF%82-%CF%83%CF%8D%CE%BC%CF%86%CF%89%CE%BD%CE%BF-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B1-%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1>
10. Διεθνές Σύμφωνο για τα Κοινωνικά, Οικονομικά και Μορφωτικά Δικαιώματα, ανακτήθηκε από <https://unric.org/el/%CE%B4%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%AD%CF%82-%CF%83%CF%8D%CE%BC%CF%86%CF%89%CE%BD%CE%BF-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B1-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BA%CE%BF%CE%B9-2/>
11. Εγκύκλιος Υπουργείου Εσωτερικών 866/2023, ΑΔΑ:6Ω2Α46ΜΤΛ6-ΚΝ5
12. Εθνικό Σχέδιο Δράσης της Ελλάδας για την «Ευρωπαϊκή εγγύηση για το Παιδί», 2022, ανακτήθηκε από <https://www.ekka.org.gr/index.php/el/nea-enimeroseis/deltia-typou-anakoinoseis/ypovoli-ethnikoy-sxediou-drasis-gia-tin-evropaiki-eggyisi-gia-to-paidi> (Child_Guarantee_in_Greek.pdf)

13. Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 2021, ανακτήθηκε από https://www.ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2021/12/National_Action_Plan_for_the_Rights_of_the_Child.pdf
14. Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2021-2027 ανακτήθηκε από https://www.espa.gr/el/Documents/2127/Etairiko_Symfwno_Perifereiakis_Anptyxis_2021-2027.pdf
15. Ευρωπαϊκή αναφορά 2022 για την Ελλάδα (<https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/el/country-reports/greece.html#3-early-childhood-education-and-care>)
16. Ευρωπαϊκή εγγύηση για το παιδί, ανακτήθηκε από <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1428&langId=el>
17. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης, Νεολαίας, Αθλητισμού και Πολιτισμού, Early childhood education and care : how to recruit, train and motivate well-qualified staff : final report, Publications Office, 2021, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/489043>
18. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης, Νεολαίας, Αθλητισμού και Πολιτισμού, Lenaerts, K., Vandebroek, M., Beblavý, M., Benefits of early childhood education and care and the conditions for obtaining them, Publications Office, 2018, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/20810>
19. Ευρωπαϊκή στρατηγική για το παιδί, 2021, ανακτήθηκε από https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_el
20. Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 1950, Ρώμη, ανακτήθηκε από https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ell
21. Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, ιστότοπος Συμβουλίου της Ευρώπης, ανακτήθηκε από <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/about-the-charter>
22. Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ce37482a-d0ca-11e7-a7df-01aa75ed71a1/language-el/format-PDF/source-62666461>
23. ΙΤΑ, 2006, Κοινωνική Πολιτική και Τοπική Αυτοδιοίκηση
24. Κανονισμός Λειτουργίας Παιδικών-Βρεφονηπιακών-Βρεφικών Σταθμών Δήμου Κηφισιάς, Απόφαση 196/2019 Δημοτικού Συμβουλίου, ΑΔΑ:ΨΒ4ΤΩΕΜ-4Ω3.
25. Κοντιάδης, Ξενοφών , 1996, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Κοινωνικά Επίμαχο και Κοινωνικά Δικαιώματα. ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
26. Κοντιάδης Ξ., Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ, Εφημερίδα “ΕΘΝΟΣ”, 15/6/2010
27. Κοντιάδης Ξ., Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΔΗΜΩΝ, Εφημερίδα “ΕΘΝΟΣ”, 21/11/2013
28. Κοινή κοινωνική δέσμευση στο Πόρτο , 2021, <https://www.consilium.europa.eu/el/meetings/european-council/2021/05/07/social-summit>

29. Κοινοτικός Χάρτης των Θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/51be16f6-e91d-439d-b4d9-6be041c28122>
30. Κοφινά Σ., & Φερόνας Α. (2023). Παιδική Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Ελλάδα μέσα από την εμπειρία των παιδιών. *Κοινωνική Πολιτική*, 17, 15–33, ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/eejp/article/view/32799>
31. Κρανιδιώτου Γ. Ν. (1976). Ο ευρωπαϊκός κοινωνικός χάρτης 1961-1976: Δεκαπέντε χρόνια από την υπογραφή του. *The Greek Review of Social Research*, 28, 198–218. <https://doi.org/10.12681/grsr.346>
32. Μάντζιος Σ. Πετρόγιαννης Κ., 2021, Η ποιότητα των κέντρων προσχολικής αγωγής και η υποβολή ερωτήσεων από παιδιά <https://skepsy.edu.gr/wpcontent/uploads/2021/02/%CE%A3%CE%9A%CE%95%CE%A8%CE%A5-2-%CE%A4.pdf>
33. Μεγαλονίδου, Χ. (2022). Η Προσχολική Αγωγή και Φροντίδα στις χώρες της Ευρώπης για παιδιά ηλικίας κάτω των τριών (3) ετών – Ιστορική πορεία, οργάνωση, διαχείριση, πρόσβαση, ποιότητα [Μονογραφία]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-24>
34. Μελέτη Τζειμς Χεκμαν (https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2017/01/Heckman_Perry_Preschool.pdf)
35. Μιχαλοπούλου Α. (2015), Η επίδραση των μνημονίων στα κοινωνικά δικαιώματα- Προοπτικές προστασίας με βάση την πρόσφατη νομολογία του Σ.Τ.Ε. και τις αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Κοινωνικών Δικαιωμάτων, ιστότοπος Όμιλου Αριστόβουλου Μάνεση, ανακτήθηκε από <https://www.constitutionalism.gr/mihalopoulou-mnimoniokoionika-dikaiomata/>
36. Μυλωνάκου – Κεκέ Η. (2017). 5. Σχέσεις Σχολείου, Οικογένειας και Κοινότητας με κοινωνικοπαιδαγωγικό προσανατολισμό: Εκκινώντας την έρευνα από τους εκπαιδευτικούς /Relationships between School, Family and Community with a social pedagogical focus: Commencing the research with teachers. *Education Sciences*, (2), 84–113. <https://doi.org/10.26248/v0i2.70>
37. Νέα στρατηγική για τα δικαιώματα του παιδιού για τα έτη 2022-2027 με τίτλο : «Children’s Rights in Action: from continuous implementation to joint innovation, ανακτήθηκε από <https://edoc.coe.int/en/children-s-rights/11015-council-of-europe-strategy-for-the-rights-of-the-child-2022-2027.html>
38. Νικολάου, Σ.-Μ. (2022). Κοινωνικοποίηση: Η διαδικασία της κοινωνικοποίησης και η συμβολή της στη διαμόρφωση του κοινωνικού ανθρώπου [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-61>
39. Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 1948, ανακτήθηκε από <https://unric.org/el/%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B7%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%B7%CF%81%CF%85%CE%BE%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CE%B8%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B9-2/>
40. Οργανισμός Έρευνας και Ανάπτυξης, ΔιαΝΕΟσις, 2021, Το νέο πλαίσιο για την προσχολική αγωγή των παιδιών 0-4 στην Ελλάδα
41. Οργανισμός Έρευνας και Ανάπτυξης, ΔιαΝΕΟσις, 2017, Γιατί η Ελλάδα πρέπει να επενδύσει στην Προσχολική Αγωγή

42. Παιδική Ηλικία: Κοινωνιολογικές, Πολιτισμικές, Ιστορικές και Παιδαγωγικές Διαστάσεις, Πρακτικά Συνεδρίου, Επιστημονική Επιμέλεια, Χ. Μπαμπούνης, Αθήνα, ΕΚΠΑ, Εργαστήριο Κοινωνικών Επιστημών, 2014, Εκδόσεις ΕΚΕ, Πανιεράκης Μ, Χαραλαμπίδη Κ., Η άσκηση εξουσίας στο παιδί, σελ.977, διαθέσιμο στη δ/νση <https://www.hellenicsociology.gr/ekdoseis/paidiki-ilikia-koinoniologikes-politismikes-istorikes-kai-paidagogikes-diastrateis-praktika>
43. Παρουσίαση Λυδίας Κουρσουμπά, Κύπριας Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του παιδιού, 2011, ανακτήθηκε από <http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/All/961A2AB15E36E124C2258306003B9B07?OpenDocument>
44. Petrogianis, Konstantinos & Mantziou, Stavroula. (2009). Η ποιότητα των κέντρων προσχολικής αγωγής και η υποβολή ερωτήσεων από τα παιδιά (in Greek). Σύγχρονη Κοινωνία, Εκπαίδευση και Ψυχική Υγεία. 2. 101-128. <https://skepsy.edu.gr/wpcontent/uploads/2021/02/%CE%A3%CE%9A%CE%95%CE%A8%CE%A5-2-%CE%A44.pdf>
45. Πεχτελίδης Ιωάννης, 2015, Κοινωνιολογία της Παιδικής Ηλικίας, Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις.
46. Πούλου Α., 2019, Τα βαλλόμενα κοινωνικά δικαιώματα και η σύγχρονη έννοια της κοινωνικής δημοκρατίας κατά τον Αριστόβουλο Μάνεση, ιστότοπος Όμιλου Αριστόβουλου Μάνεση, ανακτήθηκε από <https://www.constitutionalism.gr/ta-vallomena-koinonika-dikaiomata/>
47. Προαιρετικά πρωτοκόλλα σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού ανακτήθηκε από <https://www.unicef.org/child-rights-convention/strengthening-convention-optional-protocols>
48. Ρέντζου Κ. (2015). Το Επίπεδο της Ποιότητας της Παρεχόμενης Αγωγής και Φροντίδας από Βρεφονηπιακούς Σταθμούς. Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, 4, 59–86. <https://doi.org/10.12681/jret.8704>
49. Σακελλαρίου Μ. (2015). Η συνεργασία οικογένειας, σχολείου, κοινωνίας στα πλαίσια της προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης. *Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*, 3, 133–148. <https://doi.org/10.12681/jret.971>
50. Σακελλαρίου Μ. 2019, Παραδόσεις χειμερινού εξαμήνου, https://earlychildhoodpedagogy.gr/images/proptyxiakoi/xeimerino_19/1.%CE%91%CE%9E%CE%99%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%93%CE%97%CE%A3%CE%97%20%CE%A4%CE%97%CE%A3%20%CE%A0%CE%9F%CE%99%CE%9F%CE%A4%CE%97%CE%A4%CE%91%CE%A3-KLIMAKES.pdf
51. Σχέδιο δράσης για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/el/index.html>
52. Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (UNCRC), ανακτήθηκε από <https://www.unicef.org/child-rights-convention>
53. Συνθήκη της Λισσαβόνας, ανακτήθηκε από <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-lisbon>
54. Σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη θέσπιση ευρωπαϊκής εγγύησης για τα παιδιά, 2021, ανακτήθηκε από <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9106-2021-INIT/el/pdf>

55. Σύσταση του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2019 σχετικά με συστήματα προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας υψηλής ποιότητας (2019/C 189/02), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605(01)&from=EN)
56. Σύσταση (ΕΕ) 2021/1004 του Συμβουλίου της 14ης Ιουνίου 2021 για τη θέσπιση ευρωπαϊκής εγγύησης για τα παιδιά, <https://eur-lex.europa.eu/eli/reco/2021/1004/oj>
57. Σύσταση του Συμβουλίου της 8ης Δεκεμβρίου 2022 σχετικά με την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα: οι στόχοι της Βαρκελώνης για το 2030 2022/C 484/01, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32022H1220\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32022H1220(01))
58. Υπουργείο Δικαιοσύνης, 2021, Ανακοινώσεις, ανακτήθηκε από <https://ministryofjustice.gr/?p=7134>
59. ΦΕΚ 192/Α'/2.12.92, Νόμος 2101/1992
60. ΦΕΚ 211/Α'/24.12.19, Σύνταγμα της Ελλάδας
61. ΦΕΚ 312/Α'/2002, Νόμος 3080/2002
62. ΦΕΚ 290/Α'/2007, Νόμος 3625/2007
63. ΦΕΚ 114/Α'/2006, “Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων”
64. ΦΕΚ 87/Α'/2010, “Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης-Πρόγραμμα Καλλικράτης”
65. ΦΕΚ 178/Α'/1.10.2021, " Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων, Πρόγραμμα «Κυψέλη»
66. ΦΕΚ 1057/Β'/10.3.22
67. Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης,(2000/C 364/01), ανακτήθηκε από https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_el.pdf
68. UNICEF, Ανάλυση παιδικής φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα, UNICEF –Περιφερειακό Γραφείο Ευρώπης και Κεντρικής Ασίας, Γενεύη, 2021 <https://www.unicef.org/greece/%CE%B5%CE%BA%CE%B8%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CE%BB%CF%85%CF%83%CE%B7-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CF%86%CF%84%CF%8E%CF%87%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%8D-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1>

Ξενόγλωσση

1. Bonoli, G. (2009). Varieties of social investment in labour market policy. *What future for social investment*, 55-66.

2. D. Marshall, The construction of children as an object of international relations: The Declaration of Children's Rights and the Child Welfare Committee of League of Nations (1900), 1999, *The International Journal of Children's Rights*, σελ. 103-147).
3. Domaradzki, S., Khvostova, M. & Pupovac, D. Karel Vasak's Generations of Rights and the Contemporary Human Rights Discourse. *Hum Rights Rev* 20, 423–443 (2019), <https://doi.org/10.1007/s12142-019-00565-x>
4. Grammatikopoulos, V., Gregoriadis, A., Zachopoulou, E. (2015). Evaluation of early childhood education environments and professional development: Current practices and implication. In O. Saracho (ed.) *Contemporary Perspectives on Research in Assessment and Evaluation in Early Childhood Education*,. Charlotte, NC: IAP-Information Age Publishing Inc.
5. Gregoriadis, A., Tsigilis, V., Grammatikopoulos, V. & Kouli, O. (2016). Comparing quality of childcare and kindergarten centres: the need for a strong and equal partnership in the Greek earlychildhood education system. *Early Child Development and Care*, 186(7), 1142-1151.
6. Karel Vasak (A 30-year struggle; the sustained efforts to give force of law to the Universal Declaration of Human Rights, the *UNESCO Courier*: a window open on the world, XXX, 11, p.28-29, 32, illus, 1977)
7. Lazzari, A., Vandebroek, M. (2013), Accessibility of ECEC for children from ethnic minority and low-income families https://www.researchgate.net/publication/236347188_Accessibility_of_Early_Childhood_Education_and_Care_ECEC_for_children_from_ethnic_minority_and_low-income_families
8. Moss,P. (2006) . Structures, understandings and discourses: Possibilities for re-envisioning the early childhood workers. *Contemporary issues in early childhood*, 7(1) , 30-41
9. OECD (2016b). *Education at a Glance: OECD Indicators*. OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2016-en>
10. Smith, A.B., Gollop, M., Marschall, K., & Nairn, K., (2000b) (eds). *Advocating for Children: International Perspectives on Children's Rights*. Dunedin: University of Otago Press
11. Vandebroek M. κ.ά. (2018), Benefits of early childhood education and care and the conditions for obtaining them, Έκθεση του EENNEE, <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/14194adc-fc04-11e7-b8f5-01aa75ed71a1/language-en>
12. Vasilis Grammatikopoulos, Athanasios Gregoriadis, Nikolaos Tsigilis & Evridiki Zachopoulou (2017): Evaluating quality in early childhood education in relation with children outcomes in Greek context, *Early Child Development and Care*, DOI:10.1080/03004430.2017.1289192
13. White, S. (2002). Being, Becoming and Relationship: Conceptual Challenges of a Child Rights Approach in Development. *Journal of International Development* 14,1095-1104
14. Unicef, Full report, A Situation Analysis of Children and Youth GREECE 2020, ανακτήθηκε από <https://www.unicef.org/greece/media/2041/file/Full%20Report:%20The%20Analysis%20of%20the%20Situation%20of%20Children%20and%20Youth%20in%20Greece%202021.pdf>

15. UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 7 (2005): Implementing Child Rights in Early Childhood, 20 September 2006, CRC/C/GC/7/Rev.1, available at: <https://www.refworld.org/docid/460bc5a62.html> [accessed 22 October 2023]

Διαδικτυακοί τόποι/Ιστοσελίδες

1. Social Policy, Γιατί η προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα έχει σημασία, 2022, Διαθέσιμο στη δ/νση: <https://socialpolicy.gr/2022/11/%CE%B3%CE%B9%CE%B1%CF%84%CE%AF-%CE%B7%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%86%CF%81%CE%BF.html> [προσπελάστηκε 20 Οκτωβρίου 2023]
2. Biscotto.more, Η UNESCO δίνει το πλαίσιο για το μέλλον της εκπαίδευσης, Διαθέσιμο στη δ/νση : <https://www.biscotto.gr/i-unesco-dinei-to-plaisio-gia-to-mellon-tis-ekpaideysis> [προσπελάστηκε 20 Οκτωβρίου 2023]

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Αγαπητοί γονείς και κηδεμόνες,

Ονομάζομαι Μαρία Περάκη , είμαι διοικητικός υπάλληλος του τμήματος Πολιτικών Προσχολικής Αγωγής του Δήμου Κηφισιάς και μεταπτυχιακή φοιτήτρια στο ΔΔΠΜΣ “Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση” με εξειδίκευση στον τομέα της Κοινωνικής Πολιτικής. Οι περισσότεροι με γνωρίζετε προσωπικά καθώς είμαι υπεύθυνη του Κεντρικού Γραφείου των Παιδικών-Βρεφικών-Βρεφονηπιακών Σταθμών και του προγράμματος ΕΣΠΑ για τα παιδιά προσχολικής αγωγής.

Θα ήταν τιμή μου να συμμετέχετε στην έρευνα που διεξάγω σχετικά με την άσκηση κοινωνικής πολιτικής εντός των Παιδικών - Βρεφικών - Βρεφονηπιακών Σταθμών με σκοπό την ανάδειξη του ρόλου των Δημοτικών Δομών στην άρση κοινωνικών ανισοτήτων μέσα από ποιοτικές υπηρεσίες προσχολικής εκπαίδευσης.

Η γνώμη των γονέων των παιδιών που φοιτούν στο Δήμο μας έχει ύψιστη σημασία για την ολοκλήρωση της έρευνας και θα σας παρακαλούσα να διαθέσετε 5 λεπτά από τον προσωπικό σας χρόνο για τη συμπλήρωση του κάτωθι ερωτηματολογίου. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα.

Ευχαριστώ εκ των προτέρων για την ανταπόκριση σας,

Μαρία Περάκη

A. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. **ΦΥΛΟ :** (Σημειώστε με Χ μια επιλογή)

ΑΝΔΡΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑ ΑΛΛΟ

2. **ΗΛΙΚΙΑ:** (Σημειώστε με Χ μια επιλογή)

18-28

29-39

40-50

άνω των 51

3. **ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:** (Σημειώστε με Χ μια επιλογή)

ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ/ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΛΥΚΕΙΟΥ/ ΙΕΚ

ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΑΤΕΙ/ΑΕΙ

ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ/ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟΥ

4. **ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ:**(Σημειώστε νούμερο)

.....

5. **ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ:** (Σημειώστε με Χ μια επιλογή)

ΆΝΕΡΓΟΣ/Η	
ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	
ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΣ	
ΑΛΛΟ	

B. ΚΤΙΡΙΑΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

- 6. Ο Σταθμός που φοιτά το παιδί μου συνιστά ένα χώρο καλαίσθητο και φιλόξενο για το παιδί: (Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)**

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ Δεν ξέρω

- 7. Ο Σταθμός που φοιτά το παιδί μου πληρεί τα κριτήρια υγιεινής και ασφάλειας σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία: (Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)**

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ Δεν ξέρω

- 8. Το ωράριο λειτουργίας των Σταθμών καλύπτει τις ανάγκες μου:**

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	---------	------------------------------------	---------	--------------------

Γ. ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

9. Το παιδαγωγικό πρόγραμμα που ακολουθείται συμβάλλει στην

ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού μου:

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ Δεν ξέρω

10. Το παιδαγωγικό πρόγραμμα που εφαρμόζει ο Σταθμός βασίζεται στη βιωματική επικοινωνιακή διδασκαλία (μέθοδος project): (Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ Δεν ξέρω

11. Το αναλυτικό παιδαγωγικό πρόγραμμα (πρόγραμμα ΚΥΨΕΛΗ) που έχει εξαγγείλει το Υπουργείο Παιδείας και θα είναι κοινό για όλους τους Δήμους της χώρας θα αναβαθμίσει την ποιότητα της προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης:

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ Δεν ξέρω

12. Υπάρχει σωστή συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ παιδαγωγών και γονέων/κηδεμόνων:

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	---------	------------------------------------	---------	--------------------

13.Θα με ενδιέφερε να συμμετέχω ενεργά στη διαμόρφωση του παιδαγωγικού προγράμματος του Σταθμού:

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ Δεν ξέρω

14.Δώστε σε μία κλίμακα από το 1 έως το 10 τον βαθμό ικανοποίησής σας από τη συνεργασία σας με το προσωπικό του Σταθμού.

(Καθόλου ικανοποιημένος =1 Απόλυτα ικανοποιημένος =10)

.....

Δ. ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

15. Σημειώστε το βαθμό που θεωρείται σημαντική την κάθε παροχή

από τον Σταθμό:

Παροχή	Καθόλου σημαντικ ό	Λίγο σημαντικ ό	Σημαντικ ό	Αρκετά σημαντικ ό	Πάρα πολύ σημαντικ ό
	1	2	3	4	5
Διαθέσιμες θέσεις για όλα τα παιδιά					
Οικονομικά προσιτή φοίτηση					
Ασφάλεια παιδιού					
Φροντίδα παιδιού					
Αγωγή και εκπαίδευση					
Ποιοτικό φαγητό					
Συνεργασία/επικοινωνία προσωπικού-γονέων					

16. Ο Δήμος Κηφισιάς διαθέτει αρκετούς Σταθμούς και προσφέρει επαρκείς θέσεις φοίτησης για την εγγραφή των παιδιών:

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Διαφωνώ	Διαφωνώ	Ούτε	Συμφωνώ	Συμφωνώ
---------	---------	------	---------	---------

απόλυτα		συμφωνώ ούτε διαφωνώ		απόλυτα
---------	--	----------------------------	--	---------

17. Το πρόγραμμα Οικονομικής Στήριξης Οικογενειών μέσω επιδότησης θέσεων (voucher ΕΣΠΑ) για την εγγραφή του παιδιού μου στους Σταθμούς προωθεί την ισότιμη πρόσβαση στην προσχολική εκπαίδευση υποστηρίζοντας τις ανάγκες της οικογένειάς μου:

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	---------	------------------------------------	---------	--------------------

18. Το κόστος φοίτησης των παιδιών στο Σταθμό είναι ανάλογο του ετήσιου οικογενειακού εισοδήματός της οικογένειάς μου και μπορώ να ανταπεξέλθω σε αυτό:

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	---------	------------------------------------	---------	--------------------

19. Ενημερώνομαι συστηματικά για όλα τα θέματα που αφορούν το παιδί μου αλλά και το Σταθμό:

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ Δεν ξέρω

20. Η οικονομική κρίση επηρέασε αρνητικά την ποιότητα παροχής υπηρεσιών προσχολικής αγωγής στις Δομές του Δ.Κηφισιάς.

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ Δεν ξέρω

21. Σημειώστε το βαθμό που θεωρείται σημαντικό το κάθε εμπόδιο πρόσβασης σε Σταθμό:

Εμπόδιο	Καθόλου σημαντικό	Λίγο σημαντικό	Σημαντικό	Αρκετά σημαντικό	Πάρα πολύ σημαντικό
	1	2	3	4	5
Οικονομικοί λόγοι					
Γεωγραφική απόσταση Σταθμού					
Ανεπάρκεια διαθέσιμων θέσεων					

Πολιτισμικοί λόγοι (διακρίσεις, εμπόδια φυλετικού/εθνικού υπόβαθρου)					
Αμέλεια γονέων					
Ωράριο λειτουργίας					

**22. Συστήνω ανεπιφύλακτα την εγγραφή/ επανεγγραφή παιδιών
στις Δομές του Δήμου Κηφισιάς:**

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία
συμφωνείτε)

ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ/ΔΕΝ ΞΕΡΩ
------------	------------	--------------------------------

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟ ΣΑΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Ονομάζομαι Μαρία Περάκη , είμαι διοικητικός υπάλληλος του τμήματος Πολιτικών Προσχολικής Αγωγής του Δήμου Κηφισιάς και μεταπτυχιακή φοιτήτρια στο ΔΔΠΜΣ “Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση” με εξειδίκευση στον τομέα της Κοινωνικής Πολιτικής. Όλοι με γνωρίζετε προσωπικά και θα ήταν τιμή μου να συμμετέχετε στην έρευνα που διεξάγω σχετικά με την άσκηση κοινωνικής πολιτικής εντός των Παιδικών - Βρεφικών - Βρεφονηπιακών Σταθμών με σκοπό την ανάδειξη του ρόλου των Δημοτικών Δομών στην άρση κοινωνικών ανισοτήτων μέσα από ποιοτικές υπηρεσίες προσχολικής εκπαίδευσης.

Η γνώμη σας έχει ύψιστη σημασία για την ολοκλήρωση της έρευνας και θα σας παρακαλούσα να διαθέσετε 5 λεπτά από τον προσωπικό σας χρόνο για τη συμπλήρωση του κάτωθι ερωτηματολογίου. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα.

Ευχαριστώ εκ των προτέρων για την ανταπόκριση σας,

Μαρία Περάκη

A. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. **ΦΥΛΟ :** (Σημειώστε με X μια επιλογή)

ΑΝΔΡΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑ ΑΛΛΟ

2. **ΗΛΙΚΙΑ:** (Σημειώστε με X μια επιλογή)

18-28

29-39

40-50

άνω των 51

3. **ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:** (Σημειώστε με X μια επιλογή)

ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΛΥΚΕΙΟΥ/ ΙΕΚ

ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΑΤΕΙ/ΑΕΙ

ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ/ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟΥ

4. **ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΤΩΝ ΠΡΟΥΠΗΡΕΣΙΑΣ :**(Σημειώστε
νούμερο).....

5. **ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:**(Σημειώστε με X μια επιλογή)

ΜΟΝΙΜΟΣ/ΙΔΑΧ	
ΙΔΟΧ	

ΣΜΕ	
ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ	

**6. ΚΑΤΕΧΩ ΘΕΣΗ ΕΥΘΥΝΗΣ ΣΤΟ ΣΤΑΘΜΟ (ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΤΑΘΜΟΥ
Η ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ):** (Σημειώστε με Χ μια επιλογή)

ΝΑΙ ΟΧΙ

Β. ΚΤΙΡΙΑΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

7. **Ο Σταθμός που εργάζομαι συνιστά ένα χώρο καλαίσθητο και φιλόξενο για τα παιδιά:** (Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ Δεν ξέρω

8. **Οι παρεμβάσεις που έγιναν για την εναρμόνιση με το Π.Δ 99/17 επέφεραν θετικά αποτελέσματα στις κτιριακές υποδομές του σχολείου:** (Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ Δεν ξέρω

9. **Ο υλικοτεχνικός εξοπλισμός του σχολείου είναι επαρκής για τις ανάγκες των παιδιών:** (Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ Δεν ξέρω

10. **Η αναλογία παιδιών-προσωπικού μέσα στις τάξεις όπως ορίζεται από το νόμο είναι σωστή για να εκτελέσω το**

παιδαγωγικό μου έργο:(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	---------	------------------------------------	---------	--------------------

11. Το παιδαγωγικό προσωπικό που απασχολείται στον Σταθμό που εργάζομαι επαρκεί για την εύρυθμη λειτουργία του Σταθμού:(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	---------	------------------------------------	---------	--------------------

12. Το ωράριο λειτουργίας των Σταθμών καλύπτει τις ανάγκες των γονέων:

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	---------	------------------------------------	---------	--------------------

13. Οι υπηρεσίες προσχολικής εκπαίδευσης είναι καθολικά προσβάσιμες , χωρίς αποκλεισμούς για τα βρέφη των κατοίκων του Δήμου Κηφισιάς: (Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	---------	-------------------------	---------	--------------------

		διαφωνώ		
--	--	---------	--	--

14. Οι υπηρεσίες προσχολικής εκπαίδευσης είναι καθολικά προσβάσιμες , χωρίς αποκλεισμούς για τα νήπια των κατοίκων του Δήμου Κηφισιάς: (Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	---------	------------------------------------	---------	--------------------

15. Το πρόγραμμα Οικονομικής Στήριξης Οικογενειών μέσω επιδότησης θέσεων (voucher ΕΣΠΑ) για την εγγραφή των παιδιών στους Σταθμούς προωθεί την ισότιμη πρόσβαση στην προσχολική εκπαίδευση υποστηρίζοντας τις ανάγκες των οικογενειών:

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	---------	------------------------------------	---------	--------------------

Γ. ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

16. Η ποιότητα της Προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης για τις ηλικίες 0-3 είναι υποβαθμισμένη στη χώρα μας τόσο από άποψη διαθέσιμων θέσεων για όλα τα παιδιά όσο και παιδαγωγικού προγράμματος. (Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	---------	------------------------------------	---------	--------------------

17. Κάθε παιδί προσχολικής ηλικίας πρέπει να έχει τη δυνατότητα να ενταχθεί σε Δομές προσχολικής εκπαίδευσης και να λάβει ποιοτική προσχολική εκπαίδευση, χωρίς αποκλεισμούς και εξαιρέσεις.

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	---------	------------------------------------	---------	--------------------

18. Το παιδαγωγικό πρόγραμμα που ακολουθείται στο Σταθμό που εργάζομαι συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών:

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ Δεν ξέρω

19. Είμαι ικανοποιημένη από το παιδαγωγικό πρόγραμμα που εφαρμόζει ο Σταθμός στον οποίο εργάζομαι:

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ Δεν ξέρω

20. Το αναλυτικό παιδαγωγικό πρόγραμμα (πρόγραμμα ΚΥΨΕΛΗ) που έχει εξαγγείλει το Υπουργείο Παιδείας και θα είναι κοινό για όλους τους Δήμους της χώρας θα αναβαθμίσει την ποιότητα της προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης:

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ Δεν ξέρω

21. Το πρόγραμμα ΚΥΨΕΛΗ θα κατευθύνει τον παιδαγωγό και θα αναβαθμίσει το ρόλο του ως προς την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών:(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ Δεν ξέρω

22. Η συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ παιδαγωγών και γονέων/κηδεμόνων αποτελεί στοιχείο ποιότητας και πρέπει να διευρυνθεί:

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	---------	------------------------------------	---------	--------------------

23. Είναι απαραίτητη η αξιολόγηση του παιδαγωγικού προγράμματος και της εκπαιδευτικής διαδικασίας που ακολουθείται προκειμένου να έχουμε εικόνα για την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουμε στα παιδιά:(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	---------	------------------------------------	---------	--------------------

24. Γνωρίζω και είμαι εξοικειωμένη με εργαλεία μέτρησης αξιολόγησης ποιότητας διαδικασίας προσχολικού προγράμματος. (Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ Δεν ξέρω

25. Βλέπω θετικά το να συμμετέχουν οι γονείς ενεργά στη διαμόρφωση του παιδαγωγικού προγράμματος του Σταθμού, αρκεί να έχω εκπαιδευτεί γι' αυτό:

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Καθόλου Λίγο Αρκετά Πολύ Πάρα Πολύ Δεν ξέρω

Δ. ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ

26. Είναι σημαντική η επιμόρφωση μου σε σχέση με την ποιότητα του παιδαγωγικού προγράμματος που θα ακολουθήσω:

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	---------	------------------------------------	---------	--------------------

27. Η Διοίκηση του Δήμου πρέπει να υποστηρίζει την επιμόρφωση του παιδαγωγικού προσωπικού εξασφαλίζοντας δωρεάν ή χαμηλού κόστους σεμινάρια:

(Απαντήστε κυκλώνοντας την απάντηση με την οποία συμφωνείτε)

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	---------	------------------------------------	---------	--------------------

28. Θεωρώ ότι ένα υποστηρικτικό περιβάλλον εργασίας μου δίνει κίνητρα και επηρεάζει θετικά την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρω στα παιδιά:

Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
--------------------	---------	------------------------------------	---------	--------------------

29. Ποιο θεωρείται ότι είναι το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα (δυνατό σημείο) των Δομών του Δήμου μας? (Δώστε μια σύντομη απάντηση)

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟ ΣΑΣ.